

MAAHANMUUTTO – TALOUDEN ONGELMA VAI ONGELMIEN RATKAISU?

Matti Viren

SISÄLLYS

Esipuhe	4
1. Johdanto	5
2. Maahanmuuton tarve	9
3. Maahanmuuttajien työllisyys	18
4. Maahanmuuton vaikutus palkkoihin, tuloihin ja varallisuuteen	28
5. Maahanmuutto ja investoinnit	39
6. Maahanmuutto ja kuntien menot	52
7. Pakolaiset ja maahanmuutto	58
8. Poliitiikan vaihtoehdot	66
9. Lopuksi	73
Lähteet	80
Suomen Perustan julkaisuja	84

Laajamittaista maahanmuuttoa perustellaan usein väittämällä kuten ”meidän tulee auttaa”, ”Suomi tarvitsee maahanmuuttoa” ja ”eihän tulijavirtoihin voi vaikuttaa”. Tässä puheenvuorossa Turun yliopiston taloustieteen emeritusprofessori Matti Viren tarttuu väitteeseen siitä, tarvitseeko Suomi maahanmuuttoa.

Suomen Perusta -ajatuspaja on tutkinut paljon maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksia ja professori Viren jatkaa nyt keskustelua maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista. Parantaako vai heikentääkö maahanmuutto taloudellista huoltosuhdetta? Mistä edes puhumme, kun keskustelemme huoltosuhteesta? Paranevatko tiettyjen maahanmuuttajaryhmien heikot työllisyysasteet ajan myötä? Mikä vaikutus maahanmuuton myötä tapahtuvalla työvoiman tarjonnan kasvulla on taas palkkoihin ja työmarkkinoihin – entä talouden pääomavaltaisuuteen ja investointeihin?

Talouteen liittyvien kysymyksiä lisäksi Viren analysoi maahanmuutosta käytyä keskustelua sekä maahanmuuttopolitiikkaan, tai selkeän sellaisen puutumiseen, liittyviä ongelmia. Onko nykyinen maahanmuuttopolitiikka kestävällä pohjalla jos potentiaalisten tulijoiden määrä näyttäisi olevan käytännössä rajaton? Entä suuntaavatko turvapaikanhakijat ensimmäiseen turvalliseen maahan vai etsivätkö he maata, jossa on korkein elintaso?

Jos maahanmuutosta ei ole ratkaisua väestöltään ikääntyvän suomalaisen hyvinvointivaltion rahoituksen ongelmiin, vaan pikemminkin päinvastoin, niin mitä sitten on tehtävä? Aktiivisena yhteiskunnallisena kannanottajana ja toisinajattelijana tunnettu professori Viren nostaa puheenvuoron lopussa esiin joitain ehdotuksia siitä, miten Suomen julkinen sektori saataisiin tulevaisuudessa rahoitettua.

Suomen Perusta -ajatuspaja toivoo, että tämä puheenvuoro antaa lukijalle uutta tietoa maahanmuuttoon ja talouteen liittyvistä kysymyksistä sekä herättää pohtimaan maahanmuuttoon ja hyvinvointivaltion rahoitukseen liittyviä kysymyksiä uudesta näkökulmasta.

Helsingissä 25.5.2017

*Simo Grönroos
toiminnanjohtaja
Suomen Perusta -ajatuspaja*

- **Miksi vaivata itseään näin mitättömällä ongelmalla?**
- **Onko hyvinvointivaltio vain pyramidihuijaus?**
- **Sisällöstä lyhyesti**

Tämä puheenvuoron tarkoituksena on ottaa kantaa usein esitettyyn väitteeseen siitä, että Suomi välttämättä tarvitsee maahanmuuttoa. Kun pyrkii keskustelemaan asiasta, törmätään heti kysymykseen siitä, mitä me oikein ymmärrämme markkinatalousympäristössä käsitteellä ”tarvitsemme”. Kuka tarvitsee ja miksi tarvitaan? Tätä tarvetta perustellaan yleensä sillä, että julkista sektoria ei jatkossa kyetä rahoittamaan ilman maahanmuuttoa. Tässä törmäämme oikeastaan yhteiskuntamme perimmäiseen ongelmaan: alati kasvavaa julkista sektoria kuvitellaan kyettävän ylläpitämään vain, jos veronmaksajia tulee jatkuvasti lisää ja heidän tulonsa kaiken aikaa kasvavat. Kuulostaako tutulta? Enemmänkin kuulostaa pyramidihujaukselta (eli ns. Ponzi -peliltä), jossa kasvavat velanhoitomenot hoidetaan uutta velkaa ottamalla.

Jos julkisen sektorin rahoitusongelmat (kestävyysvaje) ovat todellakin syy maahanmuuton politiikkaperäisen lisäämiseen, herää kysymys, miksi julkista sektoria ei supisteta tai reformoida? Jos julkisen sektorin raskaus on liian suuri, luontevinta olisi kai supistaa sitä. Vaikutelmaksi jää kuitenkin se, että julkisen sektorin koko on annettu, ja niin sanottujen ”hyvinvointipalveluiden määrään” ja tuottamistapaan ei sovi kajota. Hyvinvointivaltion supistamisen sijaan on mieluummin kasvatettava sitä. On vain löydettävä jostain lisää rahaa – ja vielä ilman, että sitä otetaan keltään. Ja vastaukseksi on löydetty maahanmuutto.

Toki on selvää, julkisen talouden hoitaminen on paljon helpompaa kasvavassa kuin supistuvassa taloudessa. Kasvavassa taloudessa on uusia veronmaksajia aiempaa enemmän ja heidän tulonsa ovat samoin aiempaa suuremmat. Vastaavasti tulonsiirtojen (etenkin eläkkeiden) ja palveluiden saamapuolella olevien määrä on uusiin veronmaksajiin verrattuna pienempi. Supistuvassa taloudessa kaikki on toisin päin, eikä menojen rahoittamisessa voida hyödyntää tätä niin sanottua demografista osinkoa (demografic dividend). Suomen tilanne muistuttaa tätä taantuvaa taloutta: (vaikka koko väestö on kasvanut) ikäluokkien koko on ollut laskussa ja myös tuottavuuden kasvu on ollut negatiivista. Tällaisessa tilanteessa on ilmeinen mahdollisuus kasvattaa julkisia menoja, koska se on mahdollista vain kiristämällä verotusta olennaisesti. Se taas ei ole kovin houkutteleva vaihtoehto, jos edes jollain tavoin huomioi

verotukseen liittyvät tehokkuustappiot (kielteiset vaikutukset talouskasvuun). Mutta ei supistuva tai nollakasvuinen talous silti tarkoita mitään katastrofia: on vain mitoitettava menot tulojen mukaan, eli ellettävä aiempaa pienemmän julkisen sektorin kanssa.

Mutta ehkä kaikki eivät kuitenkaan ajattele julkisen sektorin kestävyysvajetta maahanmuuton tarpeellisuudesta puhuessaan. Toinen löysästi formuloitu perustelu on jotain sellaista kuin, että väestön ikääntymisen seurauksena työvoima ”ei riitä”; tulee pulaa työvoimasta ja tuotanto kärsii. Totta tietenkin on, että työvoiman supistuminen vaikuttaa alentavasti tuotannon tasoon, mutta yleensä kai ajatellaan, että olennainen asia on henkeä kohden laskettu tuotanto, eli elintaso, eikä tuotannon kokonaismäärä. Meillä Suomessa on tosin ollut tapana tuijottaa vain BKT:n kasvulukujen desimaaleihin välittämättä siitä, miten henkeä kohden lasketuille luvuille tapahtuu, mutta ainakin viime vuosina ero lukujen välillä on ollut huomattava.

Tästä syystä keskitymme enemmänkin kysymykseen, tuoko maahanmuutto helpotusta julkisen sektorin rahoitusongelmiin (olettaen, että julkisen sektorin koko on kaikkien politiikkavalintojen yläpuolella). Tähän retoriseen kysymykseen ei tietenkään ole mitään yksikäsitteistä vastausta ja suurin syy on siinä, että ei ole olemassa mitään tyypillistä maahanmuuttajaa. Ei ihme, että keskustelu maahanmuutosta muuttuu kovin epäkonstruktiviseksi: maahanmuuttoon innostuneesti suhtautuvat esittävät asian niin, että kaikki maahanmuuttajat ovat Fazereita tai Gutzeiteja, kun taas maahanmuuttoon vihamielisesti suhtautuvat näkevät muuttajissa vain kriminaaleja. Onneksi tilastoja, tutkimuksia ja selvityksiä on paljon, joten asioista ei tarvitse keskustella vain ”mutu”-tuntumalla. Luvussa 3 yritetään vääntää rautalangasta, miten suuria erot ovat eri maahanmuuttajaryhmien välillä työllisyydessä, palkoissa, tuloissa ja varallisuudessa. Jo nyt voimme todeta, että erot ryhmien välillä ovat suuria ja niillä on tavattoman suuri merkitys, koska suomalainen hyvinvointivaltio on kaikkea muuta kuin tavallinen. Suomessa on kansainvälisten vertailujen näkökulmasta poikkeuksellisen kattava tulonsiirtojärjestelmä ja laaja julkisten palveluiden tuotanto. Tämä vaikuttaa toisaalta siihen, minkälaiset maahanmuuttajaryhmät hakeutuvat Suomeen ja toisaalta siihen, mitkä ovat maahanmuuton taloudelliset seuraukset.

Näitä riippuvuuksia yritetään havainnollistaa mahdollisimman yksinkertaisten analyttisten apuvälineiden avulla laskemalla, miten tuotanto ja palkat reagoivat siihen, että (pelkästään) työvoiman määrä kasvaa. Voiko olla niin, että tarjonnan kasvu ei lainkaan vaikuta palkkoihin tai pääomatuloihin? Tästä enemmän luvussa 4, jonka jälkeen luvussa 5 pohditaan sitä, mihin muihin tekijöihin maahanmuutto vaikuttaa kansantaloudessa. Esillä on etenkin kysymys siitä, lisääkö maahanmuutto (työvoiman tarjonnan kasvu) investointeja. Olennaista on tällöin aikahorisontti: mitä tapahtuu tässä ja nyt, ja muuttuuko lopputulema, jos ajan mittaan markkinamekanismi löytää uuden tasapainon.

Esiin nousee väistämättä kysymys, onko elintason kannalta pitkällä aikavälillä samantekevää, miten suuri on työvoiman tarjonnan kasvu.

Kuudes luku analysoi lyhyesti maahanmuuton kustannuksia. Tarkoitus ei ole tehdä mitään kustannus-hyötyanalyysiä (jollaisia onneksi on jo olemassa ja tekeillä) vaan paneutua kysymykseen, miten maahanmuutto vaikuttaa ruohonjuuritasolla julkisen palvelutuotannon kustannuksiin. Kysymys on pohjimmiltaan siitä, vaikuttaako maahanmuutto vain julkisen sektorin (netto)tulonsiirtojen kautta. Asia on ehkä kaikkein hankalimmin selvitettävissä, koska kollektiivisten julkisten palveluiden (kuten koulutuksen) käytöstä ja kustannuksista ei – päinvastoin kuin tulonsiirroista – ole rekisteritietoa. Tarkasteluissa hyödynnetään kuntakohtaisia kustannustietoja viimeisen kahden vuosikymmenen ajalta.

Näiden laskelmien jälkeen otamme luvussa 7 kantaa ajankohtaiseen pakolaisongelmaan: kysymykseen siitä, onko pakolaisten vastaanotto oikea tapa hoitaa kuviteltu tai todellinen maahanmuuton tarve. Onko todellakin kyse paljon puhutusta ”win-win” ratkaisusta, jolla julkisen sektorin rahoitusongelmien ja demograafisiin muutosten seurausten lisäksi ratkaistaan myös lähtömaiden toimeentulo- ja ihmisoikeusongelmat – ehkä myös omat syyllisyyden tunteet muiden epäonnistumisista?

Aivan viimeisessä (kahdeksannessa) varsinaisessa luvussa esitetään lyhyt yhteenveto. Samalla kommentoidaan sitä, miten maahanmuuttokysymyksen taustalla olevat todelliset ja kuvitellut talousongelmat on mahdollista ratkaista perinteisellä politiikka-arsenaalilla, turvautumatta laajamittaiseen politiikkavetoiseen maahanmuuttoon. Sekä maahanmuutto että maastamuutto ovat sinällään ihan normaaleja asioita avoimissa ja demokraattisissa yhteiskunnissa. Toki maahanmuutto ja maastamuutto poikkeavat siinä mielessä toisistaan, että meikäläisessä järjestelmässä, päinvastoin kuin kommunismissa, oikeutta muuttaa pois maasta on pidetty jonkinlaisena perusoikeutena, kun taas maahanmuuttoon on liittynyt tiettyjä rajoituksia. Rajoituksissa ei sinällään ole mitään erikoista; kaikki luonnollisesti haluavat, että uudet tulijat ovat jotenkin hyödyksi eivätkä haitaksi sille yhteisölle, johon liittyvät. Historiassa kaikki on toiminut kohtalaisesti. Suomessa ei tietääksemme ole ollut mitään suurempaa maahanmuutto-ongelmaa ennen vuosituhannen vaihdetta.

Se, mikä erottaa nykytilanteen aiemmasta, on valtiovallan tietoinen politiikka kasvattaa maahanmuuttoa. Kyse ei enää ole yksilöistä vaan suurista väestömääristä. Ongelmaksi politiikka on muuttunut siksi, että nykyisen pakolaiskriisin aikana maahantulijoita on periaatteessa ääretön määrä. Miten sovittaa yhteen kuvitellut ja todelliset työvoiman tarpeet ja ääretön tulijoiden tarjonta? Maat, joissa työvoiman tarve on ollut jotenkin ilmeinen (esimerkiksi Australia), ovat ratkaisseet asian selkeällä valikoinnilla, mutta Suomessa koko aihe on tabu, josta ei varsinaisesti keskustella olleenkaan. Ennen kuin ryhdymme keskustelemaan valikoinnista, on kuitenkin paikallaan keskustella

siitä, onko tietoinen maahanmuuton kasvattaminen todellakin ainoa, tai edes hyvä vaihtoehto, taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Tässä puheenvuorossa keskitymme ainoastaan maahanmuuttoon liittyviin taloudellisiin kysymyksiin. Maahanmuutto ei tietenkään ole pelkästään taloudellinen kysymys, talous ei välttämättä edes ole tärkein kriteeri päätettäessä maahanmuuttopolitiikasta. Mutta se hyvä puoli taloudellisessa tarkastelussa on, että useimmat asiat ovat riidattomasti mitattavissa ja laskettavissa. Sen sijaan useimmat muut maahanmuuttoon liittyvät asiat ovat arvosidonnaisia ja viime kädessä mielipidekysymyksiä.

Varmuuden vuoksi todettakoon, että kaikki tässä julkaisussa esittämäni kommentit ja johtopäätökset ovat omiani, eivätkä välttämättä edusta minkään aiemman tai nykyisen työnantajani kantaa. Haluan lisäksi kiittää Suomen Perusta -ajatuspajaa tämän teoksen julkaisemisesta sekä Simo Grönroosia, Samuli Salmista, Marko Hamiloa ja Riikka Purraa, jotka ovat ystävällisesti kommentoineet kirjoitukseni eri versioita.

2. MAAHANMUUTON TARVE

- **Jyrki Kataisen tarvearvio: 1.8 miljoonaa maahanmuuttajaa**
- **Selvitykset, joita ei ole koskaan tehty**
- **Miksi vain miljonäärit voivat paikata kestävyysvajetta Suomessa?**

4.10.2008 silloinen valtiovarainministeri Jyrki Katainen kertoi, että Suomi tarvitsee 1 800 000 maahanmuuttajaa väestörakenteen oikaisemiseksi ja huoltosuhteen korjaamiseksi. Mitä erikoisinta, Kataisen horisontti ei ulottunut kuin vuoteen 2021, johon mennessä mainitun suuruinen huoltosuhdeongelma oli hänen mielestään syntymässä. Vuonna 2008 huomio ei niinkään kiinnittynyt tähän shokeeraavaan lukuun, vaan samassa haastattelussa esiin tullee väittämään, että vuonna 2010 nousukausi alkaa varmasti. Arvio vaikutti jotenkin omituiselta, koska tuleva talouskehitys ei koskaan ole tarkasti pääteltävissä. Niin vaikka menneisyydessä joitain säännönmukaisuuksia olisi ollut havaittavissa; talouden suhdanteet eivät noudata mitään sinikäyrää.¹ Mutta katsotaanpa, mitä Katainen itse asiassa sanoi haastattelussaan TV1 Ykkösaamussa 4.10.2008.

(Haastattelija) Mitä tapahtuu Suomessa vuoden 2010 jälkeen. (Katainen) Se on mielenkiintoinen kysymys. Tästä temasta minä nautin, koska sen verran, jos palaa tähän akuuttiin pankkikriisiin, finanssisektorin kansainväliseen kriisiin, niin nyt meillä on pitkään jatkuneen noususuhdanteen jälkeen normaali laskukausi, ihan normaali kehitys, niin kehitys menee aina, mutta nyt sitä pahentaa tämä pankkikriisi, mutta niin kuin joskus aiemmin taisin todeta, kahden kolmen vuoden päästä tilanne näiltä osin on varmasti jo parempi, suhdanne kääntyy ylöspäin, maailmasta varmasti löytyy joko vakavarainen pankki, kahden kolmen vuoden päästä, mutta tämä tietynlainen aika symmetrinen sokki, mutta 2010 vuodesta eteenpäin... 2010 vuoden uuden vuoden aattona toivon, että jokainen vetäisee salkoon lipun, koska sitten alkaa uusi maailma, uusi tulevaisuus.. se tarkoittaa sitä, että se on ensimmäinen vuosi kun työikäisten määrä alkaa merkittävästi vähenemään. Jos sitä jotenkin konkretisoi, niin 2010 vuodesta lähtien tämä työikäisten määrän suhteessa lapsiin ja eläkeikäisiin alkaa vajota todella jyrkästi, jos me haluaisimme yhdentoista vuoden päästä, noin 11 vuoden päästä pitää samaan huoltosuhteen eli työikäisten määrän suhteutettuna lapsiin ja vanhuksiin, mikä on tänä päivänä, me tarvittaisiin tähän maahan 1.8 miljoonaa maahanmuuttajaa ja jokainen voi arvioida että, onko tämä realistista vai ei. Itse en usko että se ei ole, vaikka me tarvitsemme ja kannustam-

me maahanmuuttoa. Tarvitsemme ulkomaalaisia ihmisiä tekemään töitä Suomeen, tervetuloa, mutta en usko että 1.8 miljoonaa maahanmuuttajaa Suomen voidaan 11 vuodessa saada. Tästä tulee iso, iso taloudellinen haaste. Se on mielenkiintoinen ja kova ja kaikki talouspolitiikan toimenpiteet pitäisi tähdätä siihen, kuinka me selviämme tässä. Suomi ja Japani ovat kaksi maailman ainoaa maata, jotka ovat tämmöisessä tilanteessa.

Ensi alkuun voi tietysti kysyä, miksi huoltosuhteen pitäisi olla vakio ajassa (ja pysyä vuoden 2010 tasolla). Mutta unohdetaan kysymys hetkeksi, ja puututaan muutamaa yksityiskohtaan, jotka näyttävät jääneen vaille huomiota julkisessa keskustelussa. Mistä ihmeestä luku 1.8 miljoona oikein tulee/tuli? Lukuun viitataan yhä vieläkin, mutta kukaan ei tunnu olevan kiinnostunut siitä, mikä on luvun tausta. Silti se on lähestulkoon ainoa konkreettinen arvio ”tarvittavien” maahanmuuttajien määrästä. Vähemmän yllättävää on, että maahanmuuttajien ”laadusta” (maa, ammatti, ikä, koulutus, sukupuoli jne.) puhutaan mitään. Jää ihmettelemään, onko ainoa ongelma todellakin vain siinä, että Suomeen ei saada tätä määrää maahanmuuttajaa? Ja onko ikääntymisongelma ainoastaan vain Suomen ja Japanin päänsärky?

Vuonna 2010 työikäisen väestön määrä oli 2.547 miljoonaa. Viimeisimmän 2015 tehdyn väestöennusteen mukaan työikäisen väestön arvioidaan olevan vuonna 2020 2.426 miljoonaa. Vuoden 2009 ennusteen mukaan lukumäärä vuonna 2020 on taas 2.408 miljoonaa. Eli vuonna 2009 supistumiseen määräksi arvioitiin 139 000, mutta määrä on nykytiedoin jäämässä 121 000:een. Mielenkiintoista on, että 50 vuoden päähän ulottuva ennuste (eli vuotta 2060 koskeva) on muuttunut toiseen suuntaan. Supistumaksi oletetaan ”nyt” 145000, kun vuonna 2009 ennuste oli 78000. Jotta työikäisten määrä suhteessa koko väestöön pysyisi 2010 tasolla, työikäisten määrän olisi kasvettava noin 300000 (hieman riippuen siitä, tukeudutaanko vanhaan vain uuteen ennusteeseen). Mutta mitkään näistä luvuista eivät ole samaa suuruusluokkaa kuin Kataisen 1.8 miljoonaa. Jotta päädyttäisiin 1.8 miljoonaan, maahanmuuttajien työllisyysasteen pitäisi olla alle 20 % (mikä tietenkin tosiaasia joidenkin humanitaaristen maahanmuuttajaryhmien kohdalla). Vaikka mentäisiin vuoteen 2060, Kataisen mainitsema luku ei tule vastaan. Vuonna 2060 työikäisten väestöosuuden pysyminen vuoden 2010 tasolla edellyttäisi noin 600 000 suurempaa työikäisten määrää (632 000 vanhan ennusteen ja 545 000 uuden ennusteen mukaan). 600 000 vastaa työllisten määrässä noin 400 000; ei kai tämän määrän saamiseksi tarvitse tuoda 1.8 miljoonaa maahanmuuttajaa? Eli Kataisen luvuissa on jotain pahasti pielessä (ehkä desimaalipilkku?). Puheet siitä, että Suomi ja Japani ovat ainoita ikääntymisen kansa painiskelevia maita, on tietenkin täyttä hölynpölyä. Kataisen huoltosuhde-määritelmä (työikäiset suhteessa lapsiin ja vanhuksiin) vastannee niin sanottua väestöllistä huoltosuhdetta, mutta kaiken järjen mukaan tässä yhteydessä

pitäisi puhua taloudellisesta huoltosuhteesta ja vielä niin, että huomioidaan tulot ja tuottavuus. Tähän määrittelyongelmaan palataan hetken päästä.²

Mutta ehkä löydämme vastauksen tarvekysymykseen joistain muista tutkimuksista tai selvityksistä. Ongelma on kuitenkin siinä, että mitään laskelmaa tai tutkimusta ei tahdo löytyä. Oikeastaan ainoa raportti, joka tarjoaa jonkinlaisia kiinnekohtia, on 29.1.2015 julkaistu ”EVA Analyysi: Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei selviä ilman maahanmuuttoa”³. Tutkija Pekka Myrskylän ja Tilastokeskuksen yliaktuaari Topias Pyykkösen kirjoittaman analyysin päätulos tai -väittäjä on se, että maahanmuutto on kaksinkertaistettava. Ohessa lyhyt (osin YLE:n uutiseen perustuva) yhteenveto raportin sisällöstä (sitaitit kursiivilla):

Raportissa perusteluksi esitetään epäedullinen demografinen kehitys: ”Työikäisen väestön määrä vähenee tällä haavaa noin 10 000 henkilöllä vuosittain ja 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa noin 38 000 henkilöllä vuosittain. Omin voimin väestönkehitys ei oikene. Vaikka syntyvyys lähisi tänä vuonna kasvuun, työikäisten määrä alkaisi nousta vasta vuoden 2035 tienoilla”. Työttömistä ei raportin mukaan ole apua tässä suhteessa (vaikka kortistossa on 450 000 työtöntä). ”Työllisten määrää painaa väestön ikärakenne, sillä valtaosa väestönkasvusta näkyy eläkeläisten määrän kasvuna. Suuri osa työttömistä jää reserviin. Jos huomioidaan keskeisimmät tekijät – työttömyyden kesto, ikä ja koulutustaso – voidaan arvioida, että helposti työllistyviä työttömiä oli noin 76 000 eli 23 prosenttia kaikista työttömistä joulukuussa 2013. Kaiken lisäksi kyse on tilapäisestä ilmiöstä: ”Työttömien määrän kasvua selittää osaltaan pitkittynyt taantuma, joka on pyyhkinyt pois noin 100 000 työpaikkaa”. Tämä jälkeen on vähemmän yllättävää, että päädytään johtopäätökseen: ”Nykyinen nettomuutto on 18 000 henkilöä, joista noin 12 000 on työikäisiä. Kun tiedetään, että työikäisiä tarvittaisiin noin 10 000 lisää, tarvittaisiin yhteensä noin 22 000 työikäistä muuttovoittona joka vuosi. Tämä tarkoittaa noin 34 000 henkilön nettomuuttoa vuosittain”. Tämän tarvearvion jälkeen seuraa (myöhemmin esiin tuleva) Juhana Vartiaisen teoreema, joka on raportissa otsikoitu ”Työn tarjonnan kasvu lisää työn kysyntää”, ja jota perustellaan seuraavasti: ”Kun työn tarjonta on suurta, yritykset kasvattavat toimintaansa ja uusia työpaikkoja syntyy nopeammin kuin vanhoja tuhoutuu. Vähänkään pidemmällä aikavälillä työn tarjonnan lisäys johtaa vääjäämättä myös työn kysynnän kasvuun”.

On hieman vaikea laittaa näitä lukuja paikalleen. Kataisen 1.8 miljoonassa on/oli varmaan joku laskuvirhe, mutta koko asetelma on muutoinkin vaikeasti haltuunotettavissa. Katainen sanoo, että tarvitaan 1.8 miljoonaa maahanmuuttajaa vuoteen 2021 mennessä. Mutta mitä tapahtuu tämän jälkeen? Väestön ikääntyminen jatkuu, kuten taulukosta 1 ilmenee, ja olettavasti maahanmuuttajatkin ikääntyvät. 1.8 miljoonan ikääntyvän maahanmuuttajan

huoltamiseksi tarvitaan ehkä toiset 1.8 miljoonaa seuraavan kolmen- neljän-kymmen vuoden kuluessa ja niin edelleen. Tarvittaisiinko siis vuoteen 2050 mennessä 3.6 miljoonaa maahanmuuttajaa, vai ehkä jo vuoteen 2032? Hie-man arveluttaa, että näiden tietojen perusteella Katainen väittää, että ”*kaikki talouspolitiikan toimenpiteet pitäisi tähdätä siihen, kuinka me selviämme tässä (maahanmuuttajien saamisessa?)*”. Aiheellinen kysymys on varmaan: minkä tiedon varassa oikein olemme suuntaamassa talouspolitiikkaamme? Onko olemassa joku tutkimus tai selvitys johon edellä mainitun kaltaiset maahanmuuttoa ja taloutta käsittelevät politiikkalinjaukset perustuvat?

Taulukko 1.

VUODEN 2009 JA 2015 VÄESTÖENNUSTEIDEN VERTAILUA

ikäluokat ->	kaikki	0-12	15-64	65+
2009 ennuste				
2010	5 378	887	3 547	944
2020	5 636	937	3 408	1 290
2030	5 850	943	3 382	1 525
2040	5 985	927	3 451	1 608
2050	6 090	948	3 461	1 681
2060	6 213	957	3 469	1 787
2015 ennuste				
2010	5 375	888	3 547	941
2020	5 595	905	3 426	1 264
2030	5 769	882	3 409	1 478
2040	5 861	865	3 454	1 542
2050	5 914	864	3 438	1 612
2060	5 979	853	3 401	1 724

1000 henkeä. Vuoden 2009 ennuste on päivitetty 30.9.2009 ja vuoden 2015 30.10.2015. Lähde: Tilastokeskus.

Myrskylän ja Pyykkösen (EVA:n) laskelmat eivät varmaan edusta tällaista selvitystä. Nekään eivät ota kantaa maahanmuuttajien ikääntymiseen, vaan maahanmuutolla korjataan senhetkinen väestöpyramidin vinous. Muutoinkin laskelmien logiikkaa ihmetyttää. Tarvittava maahanmuutto on siis heidän mielestään 34000 vuodessa, joista 22000 on heidän arvionsa mukaan työikäisiä. Maahanmuuttajien työllisyysasteen todetaan kyllä sivuhuomiona olevan huomattavasti kantaväestöä heikompi, mutta johtopäätöksiä tehtäessä ei tämä näytä vaikuttavan millään tavalla ja maahanmuuttajien työllisyysosuuden (työllisten osuuden koko väestöstä) oletetaan tästä huolimatta olevan kanta-väestön 45 % tasolla.

Koska maahanmuuttajien työllisyysaste on todellisuudessa ollut yli 20 prosenttiyksikköä pienempi (nämä luvut ilmenevät jäljempänä taulukosta 4), työllisten väestöosuus jäisi olennaisesti pienemmäksi kuin kantaväestöllä, ja maahanmuuttajat itse asiassa heikentäisivät ns. taloudellista huoltosuhdetta

(työvoiman ulkopuolella ja työttöminä olevien suhdetta työllisiin). Huolto-suhde paranisi vain olettamalla, että maahanmuuttajien työllisyysaste olisi lä-hempänä sataa kuin nykyistä kantaväestön lukua.

Mutta tässä ei vielä ole kaikki. Myrskylälle ja Pyykköselle riittää, että maa-hanmuuttajat työllistyvät, siitä ei puhuta oikeastaan mitään, miten ja millä palkalla he työllistyvät. Kun puhumme palkasta samaistamme sen talousteori-an tavanomaisen käytännön mukaisesti työn tuottavuuteen eli oletamme, että keskimäärin työntekijän palkka vastaa hänen (raja)tuottavuuttaan. Palkasta ja tuloista on pakko puhua, koska niin sanottu kestävyysvaje ja taloudelli-nen huoltosuhde ovat taloudellisia, eivät demografisia muuttujia.⁴ Veroja ja tulonsiirtoja ei kerätä eikä makseta saman suuruisina kaikille yksilöille eikä kotitalouksille, vaan niiden määrä riippuu tuloista. Eläkkeet ja hoitokotien kustannukset maksetaan rahalla, ei ”nuppiluvulla”. Ja niin kuin jäljempänä käy ilmi, kysymys on ratkaisevan tärkeä, koska maahanmuuttajien ansiot ovat aivan olennaisesti pienemmät kuin kantaväestöllä useita vuosia, jopa vuosi-kymmeniä maahanmuuton jälkeen.

Jos maahanmuuttaja työllistyy palkollisena jossain yrityksessä tai työllis-tää itsensä omassa yrityksessään niin, että palkaksi tai yrityksen arvonnaisäksi jää vain, sanokaamme vaikka 1500 euroa kuussa, on hän nettotulonsiirtojen saaja, eikä hänestä ole mitään apua kestävyysvajeen umpeenkuromisessa. Päin-vastoin. Suomalainen järjestelmä toimii niin, että 20 000 euron vuosituloilla kotitalouden julkiselta sektorilta saamat tulonsiirrot ovat (olivat 2015) keski-määrin 17 500 ja maksetut tulonsiirrot (verot) 7500 euroa. Vasta kun kuukau-situlot ovat yli 3500 euroa, nettotulonsiirrot ovat osapuilleen nolla (taulukko 2).1 Jos huomioidaan tulonsiirtojen lisäksi julkinen (julkiset palvelut), pitää tuotannon tekijätulojen (palkkojen sekä yrittäjä- ja omaisuustulojen) olla yli 5000 euroa kuukaudessa, vaikka huomioitaisiin kaikki hyödykeverotkin, jotta yksilöstä ei koituisi nettomielessä rasisusta julkiselle sektorille.

Voidaan siis todeta, että pienituloiset maahanmuuttajat vain pahentavat kes-tävyysvajetta. Ja ongelma on siinä, että maahanmuuttajat ovat pienituloisia – ei-vätkä pelkästään välittömästi maahanmuuton jälkeen, vaan jopa 10-15 vuoden maassaolon jälkeen. Buskin ym. (2016) Eläketurvakeskukselle tekemästä tutki-muksesta ilmenee, että siinä missä kantaväestön vuosittaiset mediaanitulot ovat kasvaneet 2000 –luvulla noin 19000:sta 24000:een euroon, maahanmuuttajien mediaanitulot ovat jääneet puoleen siitä - yli 10 vuotta maassaolleen ansioiden noustessa vain runsaaseen 14000:een. Oman lukunsa muodostavat vielä Somaliasta ja Lähi-idästä tulleet, joiden mediaaniansiot eivät ole juuri muut-tuneet maassaoloajan myötä jääden keskimäärin noin 8000 euroon. Sarvimä-en (2017) tulokset ovat saman suuntaisia. Ikä- ja sukupulvivakioituneet tulot ovat kaikilla maahanmuuttajilla keskimäärin hieman runsaat puolet kantaväestön vastaavista arvoista (miehillä 50 % ja naisilla 30 % vuosi maahantulon jälkeen ja molemmilla noin 60 prosenttia 15 vuotta maahantulon jälkeen). Samalla ta-

valla kuin ETK:n tutkimuksessa, Irak, Afganistan ja Somalia erottautuvat omaksi joukokseen tulojen jäädessä vain 20-30 prosenttiin kantaväestön tuloista 15 maassaolovuodenkin jälkeenkin, naisilla lukujen jäädessä vain 10-20 prosenttiin (palaamme näihin lukuihin vielä myöhemmin).

On siis tyhmää tuijottaa vain maahanmuuttajien ikää ja työmarkkinas-
tatusta. Tulot (palkat tai yritystoiminnassa arvonlisä) on se, jolla merkitystä. Julkisessa keskustelussa tämä unohtuu jatkuvasti, kun puhutaan vain työllisyysasteen prosenteista. Kestävyyssvaje ei korjaannu, vaikka työllisyysaste olisi sata prosenttia, jos työn tuottavuus – ja sitä kautta palkat ja veromaksukyky – ovat alhaisia. Suomessa julkisen sektorin tilanne (alijäämä) paranee vain, jos maahan muuttaa korkeasti koulutettuja ja hyväpalkkaisia, valmiiksi koulutettuja nuoria ekspertejä. Tilanne on täysin erilainen kuin USA:ssa, etenkin jos kyse on ns. laittomista siirtolaisista. Siellä laitton siirtolainen ei saa tulonsiirtoja ja julkisia palveluitakin vain rajoitetusti. Kaikki verot hän joutuu kuitenkin maksamaan. Tällaisessa järjestelmässä valtio ”voittaa aina”, niin kuin yhdysvaltalainen taloustieteilijä Milton Friedman jo aikanaan totesi (Moore 2013). Edellä esitetty tarkoittaa myös sitä, että pyrkimykset luoda keinotekoisia ”ole-mattoman tuottavuuden työpaikkoja” kestävyysvajeen eliminoimiseksi, ovat itsepetosta. Työllisyystilastot kaunistuvat, mutta julkisen sektorin alijäämä vain kasvaa. On myös varottava korostamasta liikaa sitä, miten käänteentekevää on ”työhön kiinni pääseminen”. Bratsbergin ym. (2016) tutkimuksessa havaittiin, että Norjassa eri väestöryhmien välillä on tavattoman suuria eroja sen suhteen, mitä tapahtuu työpaikan saamisen jälkeen. EU/ETA –alueen

ulkopuolelta tulleilla työttömäksi joutumisen riski oli lähes kolminkertainen kantaväestöön verrattuna ja työttömäksi jäämisen seurauksena tapahtunut ansioiden lasku lähes kaksinkertainen: kaikki tämä kymmenen vuoden aikahorisontilla. Tämä on syytä muistaa myös, kun jäljempänä puhumme ”kotouttamisesta”. Seuraavassa luvussa esitettävät laskelmat toivon mukaan hieman selventävät näiden ongelmien luonnetta.

Suomessa työllisyysasteesta muutenkin tullut omituinen fiksaatio; kuvitelma, että saavuttamalla Ruotsin Suomea korkeampi työllisyysaste ongelmat ratkeavat. Toki Ruotsin työllisyysasteet ovat Suomea korkeampi (ks. Liitekuva 2), mutta tässäkin suhteessa keskustelu menee joskus överiksi, kun ei pohdita sitä, mikä on korkeiden työllisyysasteiden takana. Ruotsin korkeat luvut johtuvat paljolti naisten korkeista osallistumisasteista, mutta voi kysyä, onko korkea työllisyysluku jotenkin itsetarkoitus? Lukuja on ”helppo” nostaa laittamalla kaikki lapset syntymän jälkeen päivähoitoon ja omaishoidossa olevat vanhuksot hoitokoteihin, mutta on epäselvää, korjaantuuko tällä tavoin julkisen sektorin kestävyysvaje. Kestävyysvajetta ei korjata julkisia menoja kasvattamalla (hoitokoteja, lastentarhoja ja vastaavia lisäämällä), vaan pikemminkin supistamalla. Toisaalta on syytä korostaa sitä, että verrokkimaana Ruotsi on aika erikoinen, koska siellä kantaväestön työllisyysasteet ovat maailman korkeimpia (edellä ovat Sveitsi ja Uusi-Seelanti). Kansainvälisissä vertailuissa Suomi on ihan hyvää keskivertoa (selvästi sekä EU28:n että Euroalueen yläpuolella), niin kuin ilmenee jäljempänä kuvioista 5. Se missä Suomi jää jälkeen työllisyysasteiden kärkeä, on nuorten ja ikääntyneiden työllisyysasteet.

Taulukko 2. KOTITALOUKSIEN TULOJEN RAKENNE JA TULONSIIRROT 2015

	Kaikki	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Lukumäärä	2 655 500	369 400	313 800	280 000	262 800	246 100	232 800	228 000	238 700	238 700	245 200
Koko	2,04	1,46	1,72	1,93	2,05	2,2	2,32	2,37	2,26	2,26	2,2
Tuotannontekijätulot	35 658	3 126	6 517	11 724	19 364	26 802	36 489	45 476	52 485	68 628	117 251
Saadut tulonsiirrot	15 280	11 371	16 077	18 081	17 236	16 978	15 182	14 549	14 901	13 488	16 031
Maksetut tulonsiirrot	13 011	1 491	2 858	4 878	7 260	9 587	12 194	15 292	18 143	24 349	44 873
Tulot	37 926	13 007	19 735	24 927	29 340	34 193	39 477	44 734	49 243	57 767	88 408
Julkinen kulutus 1	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238	19 238
Julkinen kulutus 2	19 238	13 768	16 220	18 200	19 332	20 747	21 878	22 350	21 312	21 312	20 747
Tulonsiirrot netto	2 269	9 880	13 219	13 203	9 976	7 391	2 988	-743	-3 242	-10 861	-28 842
Kaikki netto 1	11 191	25 580	27 089	25 661	21 233	17 328	11 488	6 327	2 602	-7 336	-33 651
Kaikki netto 2	11 191	20 111	24 071	24 623	21 328	18 837	14 129	94 39	4 676	-5 261	-32 143

Sarakkeet tarkoittavat kotitalouksien (raha)tuloja desiileittäin (so. kymmenyksittäin siten että I on pienituloisin). Julkinen kulutus 1 tarkoittaa sitä, että julkinen kulutus on samansuuruinen kaikkien kotitalouksien osalta, julkinen kulutus 2, että se on yhtä suuri kaikkien yksilöiden osalta. ”Kaikki netto” tarkoittaa saatujen tulonsiirtojen ja julkisen kulutuksen ja toisaalta maksettujen tulo- ja hyödykeverojen erotusta,

kun julkinen kulutus on määritelty vaihtoehtojen 1 ja 2 mukaan. Keskimäärin kaikki kotitaloudet ovat nettosaajia siksi, että julkisen sektorin tuloista puuttuvat muut tulot sekä lainanotto. Tulot tarkoittavat kotitalouksien rahatuloja, niihin ei sisälly laskennallisia asuntotuloja ja pääomavoittoja. Lähde: Tilastokeskus

Kun Suomessa 15-24 (55-64) -vuotiaiden työllisyysasteet ovat (olivat 2016 lopussa) 42.2 % (61.7 %), niin Uudessa Seelannissa vastaavat luvut ovat 55.0 % (76.4 %). Eli ongelma, jos sellaista on, ei liity niinkään työllisyysasteen keskimääräiseen tasoon vaan edellä mainittujen ongelmaryhmien työllistämiseen. Siksi on vaikea mieltää sitä, että julkisen sektorin rahoitusongelmat ovat ratkaistavissa vain ja ainoastaan nostamalla työllisyysaste maailman korkeimmaksi, ja että se olisi tehtävissä vain maahanmuuton keinoin.

Mutta on vielä syytä palata yhteen olennaiseen sanaan. Se on ”tarvitaan”. ”Tarvitsemme maahanmuuttoa”. Sana ei kuulosta miltään markkinatalouden termiltä, vaan enemmänkin vanhakantaiselta suunnitelmatalouden (Gosplan) fraseologialta.

Markkinataloudessa ei kuitenkaan hankita valtion toimesta työvoimaa, siksi että kuvitellaan ”tarvittavan” sitä. Luulisi, että elinkeinoelämän lippua kantavan EVA:n pitäisi se tietää. Jos tosiaan joku on aikeissa perustaa yrityksen Suomeen tai muualle, hän pohtii, mitä vaihtoehtoja on olemassa. Mikä on yrityksen kustannusten kipukynnys kun otetaan huomioon tekijät kuten markkinat, logistiikka ja niin edelleen? Mikä on työvoiman laatu, saatavuus ja hinta? Jos työvoimaa on ”vähän”, onko se korvattavissa automaatiolla (roboteilla), eli suuremmalla pääoman määrällä. Mitä tulee työvoiman hintaan, olennaista on tietenkin myös se, miten määrät joustavat hinnan suhteen, eli jos palkkoja nostetaan, miten se vaikuttaa työvoiman tarjontaan? Kataisen, samoin kuten Myrskylän ja Pyykkösen, maailmassa työvoima on homogeenista, sen luonnehtimiseen ei tarvita muuta kuin tieto lukumääristä. Vaikka järjestään kaikki tutkimukset ja tilastot kertovat, että maahanmuuttajien välillä on valtavia eroja työllisyysasteissa ja tuottavuudessa, he puhuvat vain ”maahanmuuttajista”, ikään kuin olisi olemassa jokin edustava tai tyypillinen ”maahanmuuttaja”. Mutta jos maahanmuuttajien työllisyysosuuksien (työllisten osuus koko väestöstä) vaihteluväli pelkästään kansalaisuussittain on peräti 4:n ja 64:n välillä, ei tällaisesta käsitteestä juuri kannata puhua. Suomi ei ole enää keskiaikainen agraariyhteiskunta, joka tarvitsee vain ”työvoimaa” (käsipareja), siksi on pakko puhua työtekijöiden/maahanmuuttajien koulutuksesta, ammateista, kielitaidosta, kulttuuritaidosta ja niin edelleen. Ja tietenkin on puhuttava siitä, mille toimialoille ja ammatteihin työvoimaa ”tarvitaan”.

Tarpeesta puheen ollen on aiheellista kysyä, onko markkinataloudessa – jollainen Suomi kuvittelee olevansa – valtion velvollisuus ”järjestää” yrityksille työvoimaa. Jos joku yritys tai yritysten etujärjestö kertoo, että se ei ”saa” työvoimaa, pitääkö valtion tehdä jotain – ”avata rajat”, rakentaa asunnot, tiet ja muu infra, kouluttaa työvoimaa, maksaa tukiaisia ja niin edelleen? Suomessa on menty aika pitkälle tässä suhteessa pohtimatta kunnolla sitä, mikä loppujen lopuksi on sovelias raja valtion osallistumiselle.

Vai olisiko valtion parempi keskittyä pohtimaan kotimaisia ratkaisuja,

joilla työllisyyttä saataisiin parannettua? Olisiko esimerkiksi veropolitiikassa, sosiaalipolitiikassa tai työmarkkinoiden rakenteessa korjaamisen varaa? Mutta palataan tähän keskusteluun luvussa 8.

1 Sinikäyrä on säännöllinen syklinen esitys, jossa syklien pituus ja koko (”amplitudi”) pysyvät täsmälleen samoina.

2 Jyrki Kataisen sanoja ja tekoja voisi toki enemmänkin ruotia, varsinkin kun niillä on ollut valittavan suuri merkitys viime vuosien talouskehityksen kannalta. 2007 hän innovoi vaalikampanjassaan sairaanhoitajien ja muun julkisen sektorin palkkojen kilpajuoksun. Jotta sen seurauksena syntyneessä vuoden 2007 TUPO:ssa ei olisi ollut vielä riittävästi myrkkyä kilpailukyvyille, hän runnasi vielä 2011 läpi Pukkinen surullisen kuuluisan TUPO -ratkaisun, joka tarveli loputkin kilpailukyvyistä. Hänelle ei ilmeisesti koskaan ministeriaikanaan selvinnyt, että vuoden 2009 jälkeen Suomessa ei ollut ”normaali” suhdannekäänne vaan pitkittynyt rakennekriisi. Poliitikan ohjenuoraksi muodostui valtion velan kasvattaminen kilpailukyvyn parantamisen sijaan.

3 Tilastokeskuksen ja muutenkin varsin yleisesti käytetty taloudellisen huoltosuhteen määritelmä ”väestörakennetta mitataan ns. taloudellisella huoltosuhteella, jossa lasketaan kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti” on itse asiassa harhaanjohtava, koska kyseinen mittari tukeutuu ”huppilukuihin” eikä ”rahamääriin”, joista taloudessa loppujen lopuksi on kyse. Jos Bill Gates muuttaisi Suomeen, ei se näkyisi mitenkään ns. taloudellisessa huoltosuhteessa, vaikka Gates kykenisi maksamillaan veroillaan elättämään lähestulkoon kaikki eläkeläiset.

4 Nettotulonsiirtoihin ei sisälly julkista kulutusta (kulutusmenoja) eikä hyödykeveroja. Julkinen kulutus on noin kaksi kertaa suurempi kuin hyödykeverot (51 mrd. ja 25 mrd. euroa yhteensä) eli keskituloinen kotitalous on kaiken kaikkiaan enemmän saama- kuin maksajapuolella, kun huomioidaan kaikki verot ja tulonsiirtojen ohella myös saadut julkiset palvelukset. Kaikki luvut ovat kotitalouskohtaisia. Lukujen perusteella voi laskea haluamansa kombinaation nettotulonsiirtoille olettamalla, että hyödykeverot = yksityiset kulutusmenot kertaa kulutusmenojen keskimääräinen implisiittinen veroaste, joka on (oli 2014) 27,2 % ja olettamalla, että julkinen kulutus jakautuu tasan kotitalouksien tai vaihtoehtoisesti yksilöiden kesken. Luvut ovat kuten sanottua keskimääräisiä, ja niihin liittyy paljon hajontaa johtuen perhekoosta, työllisyydestä, asuinpaikasta ja niin edelleen (siitä saa käsityksen liitteestä 1, jossa on tulojakotutkimuksen otoksen sirontakuvio).

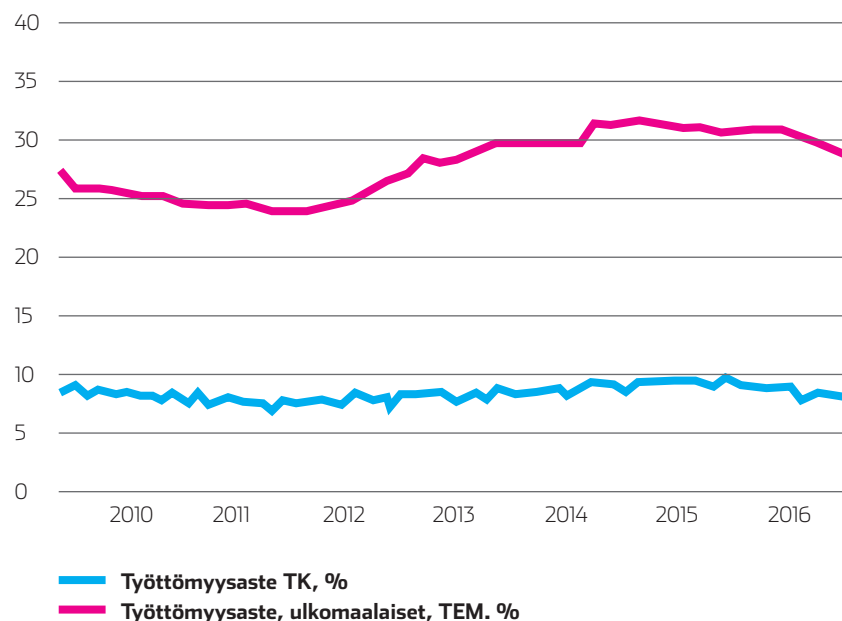
3 MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISYYS

- Ei ole olemassa ”edustavaa” maahanmuuttajaa
- Kantaväestön työllisyysasteet ovat parasta, mitä on tarjolla
- Kotouttamisen laihat tulokset meillä ja muualla

Edellä mainittu EVA:n analyysi *Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei selviä ilman maahanmuuttoa* ei mitenkään puutu maahanmuuttajien valikointiin, vaikka sen luulisi olevan maahanmuuttopolitiikan keskiössä. Vaikutelmaksi tulee, että ”kaikki käy”. Kirjoittajien mielestä todellinen kotimainen työttömyys on olemattoman pientä. 450 000 työttömyyskortista olevasta vain 77 000 on heidän mielestään työmarkkinakelpoisia. Väite on lievästi sanoen epäuskottava, koska asiasta ei tiettävästi ole mitään kunnon selvitystä tai tutkimusta. Se, että Tilastokeskuksen aktuaarit katselevat aika ajoin työttömyyslukuja, ei riittäne tällaisten johtopäätösten tekoon.

Kuvio 1.

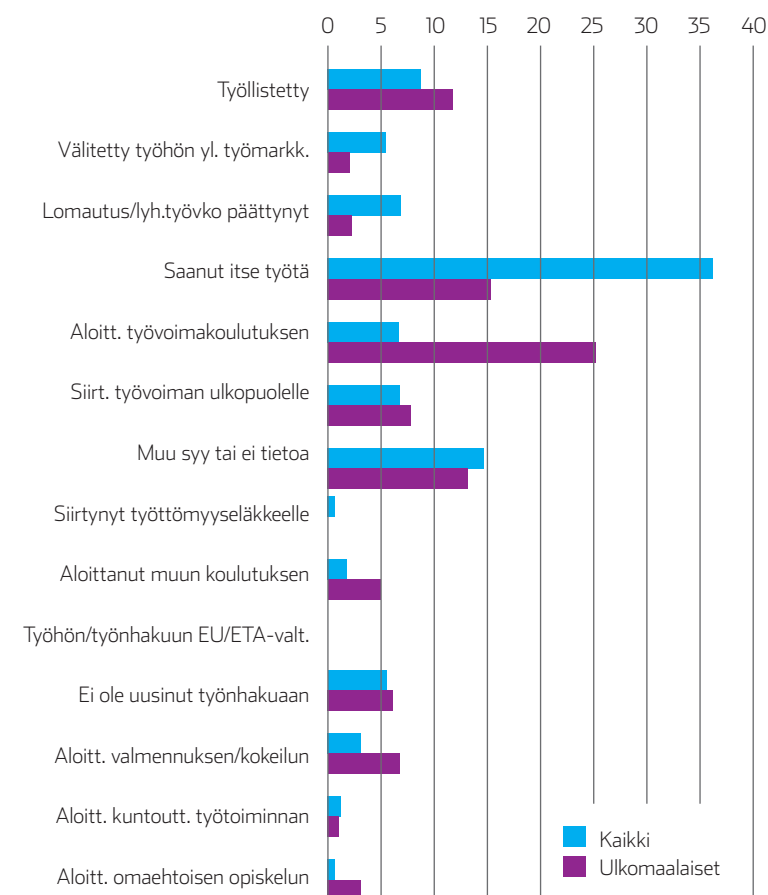
TYÖTTÖMYYSASTEET SUOMESSA 2009-2016

On myös paikallaan muistuttaa, että esimerkiksi viime vuonna maahanmuuttajien työttömyysaste oli TEM:n (Työ ja elinkeinoministeriön) mukaan yli 30 %, eli nelinkertainen kantaväestöön verrattuna. Eikä 2016 suinkaan ollut mikään poikkeuksellinen havainto, kuten ilmenee kuviosta 1. Kuten kuviosta 2 ilmenee, maahanmuuttajat löytävät töitä avoimilta työmarkkinoilla paljon huonommin kuin kantaväestö jääden useasti viranomaisten tukitoimenpiteiden varaan. Joidenkin kansalaisuuksien (lähtömaiden) suhteen tilanne on todella synkkä; työttömyysasteet ovat jopa luokkaa 60-80 % ja joidenkin osalta sama tilanne on jatkunut jo yli 15 vuotta (Taulukko 3). Samanlainen tilanne näyttää toki vallitsevan kaikkialla muuallakin maailmassa.¹ Jos maahanmuuttoa rajusti kasvatettaisiin, nämä luvut tuskin kaunistuisivat.

Kuvio 2.

PÄÄTTYNEET TYÖTTÖMYYSJAKSOT KANTAVÄESTÖLLÄ JA ULKOMAALAISILLA

Lähde: Toimiala Online -tietokanta. Ryhmä ”kaikki” sisältää kaikki työttömät työnhakijat

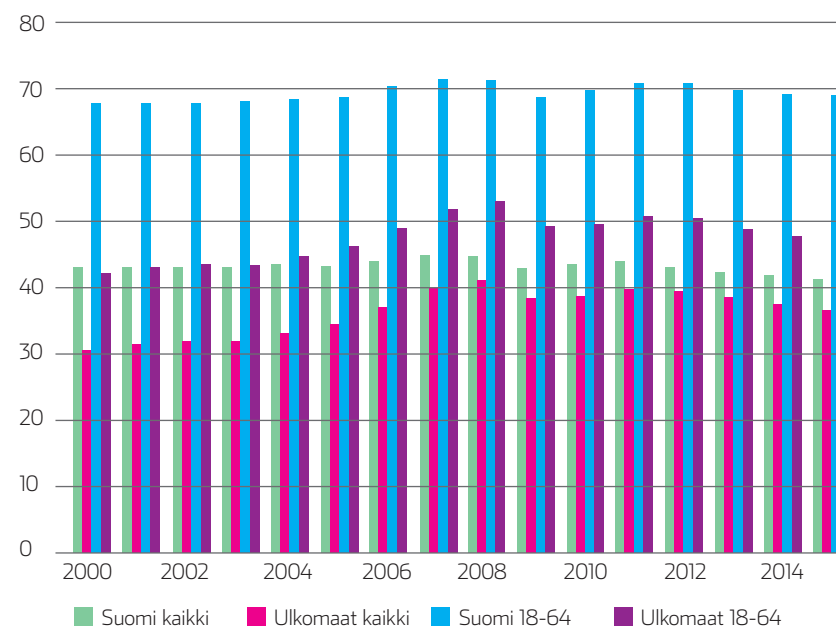
Taulukko 3.
TYÖTTÖMYYSASTEET KANSALAISUUKSITTAIN

	Keskiarvo 2000-2015	2015		Keskiarvo 2000-2015	2015
Nepal	9,08	8,65	Kreikka	21,61	23,13
Saksa	10,23	12,18	Malesia	14,09	23,17
Sveitsi	8,80	13,04	Yhdysvallat	13,95	23,65
Itävalta	9,90	13,09	Vietnam	34,93	24,49
Tšekki	9,61	13,31	Albania	24,05	25,00
Suomi	10,96	13,68	Nigeria	17,98	25,80
Ranska	11,13	14,42	Bosnia & H.	30,20	25,83
Tanska	11,31	14,54	Meksiko	22,72	26,19
Filippiinit	14,29	14,89	Ulkomaat	25,39	27,40
Kenia	9,14	15,05	Korea	15,72	27,81
Kanada	11,58	15,83	Sri Lanka	31,19	30,18
Espanja	13,84	15,92	Indonesia	28,88	31,16
Irlanti	12,30	16,14	Kazakistan	38,58	31,37
Alankomaat	10,40	16,49	Tansania	17,13	31,41
Viro	14,94	17,81	Bulgaria	20,72	32,38
Bangladesh	16,55	17,90	Valko-Venäjä	32,11	33,78
Australia	12,06	17,96	Serbia	38,41	33,90
Ghana	12,70	17,96	Brasilia	25,52	35,12
Latvia	16,87	18,16	MUU	33,08	35,59
Intia	12,19	18,35	Turkki	28,99	35,76
Kiina	11,03	18,36	Thaimaa	28,95	35,90
Italia	15,37	18,50	Kuuba	30,29	38,83
Kamerun	13,11	18,63	Montenegro	46,27	38,89
Liettua	18,91	18,71	Gambia	40,82	41,08
Slovakia	12,19	18,97	Egypti	40,04	41,41
Japani	12,16	19,12	Israel	28,23	41,85
Norja	13,68	19,36	Venäjä	36,80	42,11
Puola	14,31	19,46	Iran	51,34	44,27
Britannia	13,07	19,83	Tunisia	41,56	47,47
Unkari	10,66	20,07	Algeria	53,27	51,46
Ruotsi	15,57	20,34	Marokko	46,57	51,72
Portugali	18,33	20,37	Kongo DT	48,32	62,44
Pakistan	18,08	20,53	Afganistan	69,20	62,68
Belgia	11,74	20,63	Myanmar	71,47	63,25
Ukraina	27,86	22,00	Sudan	57,95	67,09
Kroatia	26,62	22,17	Somalia	63,39	72,84
Etiopia	18,71	22,63	Irak	70,36	73,98
Romania	13,10	22,67	Syyria	50,91	83,11

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilastot

Mitä sitten tiedämme maahanmuuttajien työllisyydestä? Edellä esitetty taulukko 3 kertoo jo jotain työllistymisestä, mutta parempi on tarkastella heidän työllisyysasteitaan: joko tavanomaista työllisten suhdetta työikäiseen väestöön tai sitten huoltosuhteen ”käänteislukua”, eli työllisten osuutta koko väestöstä. Karkealla tasolla muutokset ajassa selviävät kuviosta 3. Kantaväestön osalta työllisten osuus koko väestöstä on noin 41 %, kun maahanmuuttajien vastaava luku on 36 %. Työllisyysasteen osalta ero on suurempi. Kantaväestön luku on 69 % muiden maiden kansalaisten vastaavan arvon ollessa 47%.

Kuvio 3.
TYÖLLISTEN OSUUS KOKO VÄESTÖSTÄ JA TYÖIKÄISISTÄ

Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto. Kaikki viittaa työllisten osuuteen koko väestöstä ja 18-64 työllisten osuuteen työikäisestä väestöstä (jälkimmäinen on tavanomainen työllisyysaste, ensimmäinen taas kuvaa huoltosuhteen käänteislukua). Työllisyysasteet heijastavat kaikkien maassaoloajan kohorttien keskiarvoja, kohorteittaisia (maassaoloajalla ehdollistettuja) arvoja löytyy mm. Salmisen (2015) ja Sarvimäen (2017) tutkimuksista. Katso myös Euroopan parlamentin tutkimus (EMPL 2016). Yleensä työllisyysastevertailuissa käytetään ikäryhmää 15-64, koska vaihtoehtoinen luokittelu 15-74 antaa tuloksia, jotka ovat hyvin sensitiivisiä maahanmuuttajien maassaoloajalle (miten moni heistä on ehtinyt eläkkeelle).

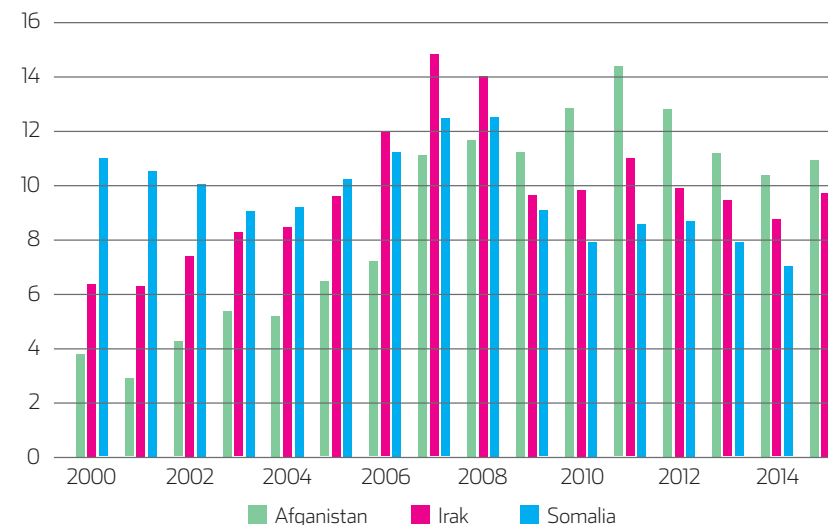
Taulukko 4.
ALHAISIMPIEN JA KORKEIMPIEN TYÖLLISYYSASTEIDEN
MAAT 2015

Maa	15-64	Kaikki	Kasvu-%	Yrittäjät-%	Lukumäärä
Syyria	7,89	4,74	1647,31	0,74	1625
Somalia	10,94	6,93	73,29	0,04	7261
Kongo DT	15,62	8,51	350,12	0,11	1904
Sudan	16,74	9,58	1693,48	0,24	825
Irak	13,07	9,76	128,01	1,98	7073
Afganistan	16,19	10,99	869,17	1,44	3741
Myanmar	17,69	11,58	1928,79	0,07	1339
Korean tasavalta	26,18	21,86	416,67	2,69	558
Algeria	25,38	23,64	95,83	2,83	423
Marokko	26,01	23,79	81,56	2,67	975
Iran	29,86	25,54	50,08	3,12	2913
Venäjä	35,37	26,38	49,93	3,38	30813
Egypti	31,76	28,18	210,50	1,93	621
Serbia	40,05	29,08	193,60	3,52	3535
Kazakstan	40,47	29,38	20,00	2,54	354
Israel	34,80	30,33	41,31	6,28	366
Tunisia	34,62	31,91	157,93	4,02	423
Tansania	38,24	32,10	289,42	0,49	405
Brasilia	36,98	32,79	395,72	2,80	927
Valko-Venäjä	39,50	33,03	166,47	4,04	445
Turkki	40,25	33,12	157,57	12,21	4595
-	-	-	-	-	-
Viro	64,95	49,26	364,68	3,92	50367
Tanska	62,70	49,59	24,83	5,94	724
Portugali	54,81	49,59	417,80	4,74	611
Britannia	56,69	50,28	100,59	8,43	4427
Itävalta	60,25	50,73	121,66	8,32	481
Kenia	60,64	52,02	579,87	1,38	1,38
Filippiinit	63,89	54,54	410,06	1,60	2688
Irlanti	59,40	54,79	167,89	8,22	584
Alankomaat	63,57	56,66	110,42	8,30	1313
Nepal	70,14	64,10	3464,86	2,69	2638
Suomen vastaavat luvut	68,99	41,30	3,29	4,29	5257543
ulkomaat yht.	47,03	36,94	152,69	3,69	229765

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto. Sarake ”18-64” viittaa työllisten osuuteen työikäisistä (tavanomainen työllisyysaste) ja ”kaikki” työllisten osuuteen koko väestöstä. Kasvu- % viittaa väestön kasvuun 2002-2015, ”yrittäjät- %” yrittäjien osuuteen koko ao. väestöstä 2015 ja ”lukumäärä” väestön määrään vuonna 2015.

Heikkoja työllisyyslukuja selitellään usein sillä, että maahanmuuttajat eivät vielä ole ehtineet työllistyä ja että ajan kanssa ja riittävän kotouttamistoimin työllisyys nousee kyllä kantaväestön tasolle. Kun maahanmuuttajien työllistymistä kuvaavia tilastoja katsotaan, niin huomaamme nopeasti, ettei näin ole asian laita. Työhön osallistumisen kaltaiset rakenteelliset ominaisuudet muuttavat hyvin hitaasti, niin kuin seuraavasta kuviosta 4 epäsuorasti ilmenee.

Kuvio 4.
TYÖLLISYYSSOSUUSSIEN KEHITYKSIÄ

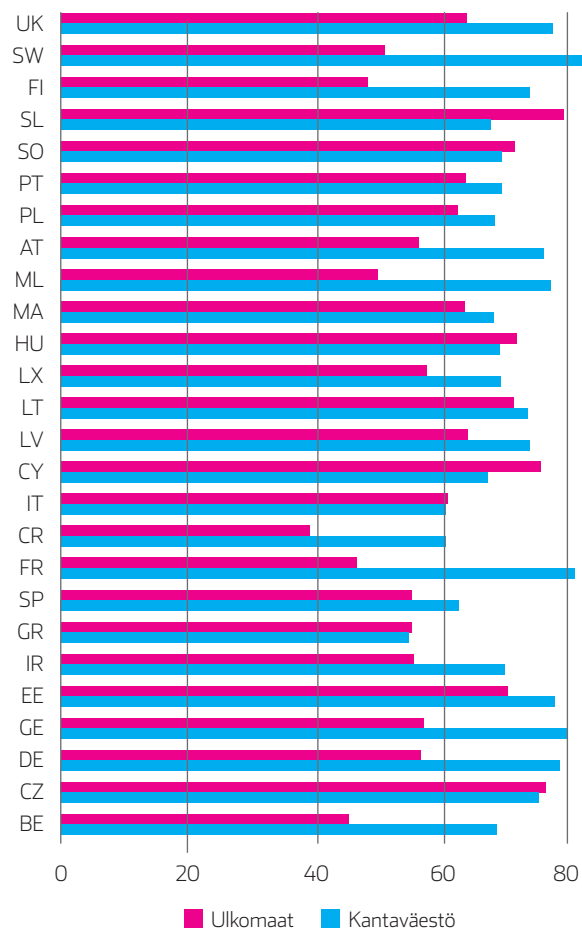
Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto. Työllisyysosuus on työllisten osuus koko väestöstä.

Alhaisten työllisyysasteiden maajoukossa oikeastaan vain Syyrian luvuissa on suurempia vaihteluita ja viime vuosien todella alhaiset luvut varmaan selittyvät pakolaisilmiön seurauksilla. 2000-luvun alussa Suomessa olevien syyrialaisien lukumäärä oli alle sadan luokkaa, joten heitä koskevien tunnuslukujen muutosten arvioinnissa on syytä olla varovainen. Silti on selvää, että maahanmuuttajien työllisyysasteet eivät nouse muuttamassa vuodessa kantaväestön tasolle tai jopa sen yli. Tästä meillä on näyttöä lukuisista tutkimuksista niin Suomesta kuin ulkomailta. Tilastokeskuksen FLEED -aineistosta ilmenee, että esimerkiksi virolaisten työllisyysasteet ovat pysyneet lähes samoin (noin 70 prosentissa) riippumatta maahanmuuttovuodesta ja maassa vietetystä ajasta (tarkasteluaikajänne on 1993-2011). Irakilaisien työllisyysasteet ovat 20 vuodessa nousseet 14:sta 43 prosenttiin ja somalien 9:stä 37 prosenttiin. Eli vielä 20 vuoden jälkeenkin tiettyjen maahanmuuttajaryhmien työllisyysasteet ovat olennaisesti huonompia kuin kantaväestöllä. Optimistista oletusta perustellaan yleensä sillä, että tehokkaalla ”kotouttamisella” saadaan maahanmuuttajat nopeasti (olennaisesti nopeammin kuin aiemmin, ja nopeammin kuin

”muualla”) integroitua suomalaisille työmarkkinoille. Kotouttamisen vaatimaa aikaa ilmeisesti kuitenkin aina aliarvioidaan, mikä käy ilmi myös aiemmin mainitusta Bratsbergin ym. (2016) tutkimuksesta eri väestöryhmien työllisyyskehityksestä työpaikan saamisen jälkeen. Näihin olettamuksiin palataan tarkemmin jäljempänä ”kotouttamista” koskevassa keskustelunavauksessa.

Tarvinnee tuskin todeta, että työllisyysasteiden erot näyttäivät olevan samanlaisia kaikissa maissa. Kuviosta 5 ilmenevät kantaväestön ja EU:n ulkopuolelta muuttaneiden työllisyysasteet (työlliset suhteessa työikäiseen väestöön) vuoden 2015 tietoihin perustuen. Kuten nähdään, työllisyysasteissa on keskimäärin noin 15 prosenttiyksikön ero. EU:n keskiarvo on 71 % ja maahanmuuttajien 57 %.

Kuvio 5.
TYÖLLISYYSASTEET KANSALAISUUKSITTAIN
ERI EU -MAISSA 2015, %

”Ulkomaat” tarkoittaa Euroopan unionin ulkopuolelta tulevia maahanmuuttajia.

Lähde: Eurostat

1 Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttajien työttömyysaste oli vuoden 2016 lopulla 21.8 ja Ruotsin työnvälitysviraston ennusteen mukaan kuluvana vuonna 60 % työttömistä on ulkomailla syntyneitä (The Local 9.12.2015: ”Six in ten jobless will be foreigners by 2017”).

KOTOUTTAMISEN ABC

11.9.2015 julkaistussa ”Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet”-ohjelmassa puhutaan moneen otteeseen käsitteestä ”kotouttaminen”. Ohjelmassa kerrotaan, että ”kotoutumisen keskeisiä elementtejä ovat nopea pääsy kielikoulutukseen ja muihin kotoutumista tukeviin toimenpiteisiin, ja siitä aikuisen maahanmuuttajan kohdalla eteneminen toimeentulon hankkimiseen työn tai yrittämisen kautta”. Maahanmuuttajille on varmaan tärkeää opettaa (tai markkinatalouden termin: maahanmuuttajien olisi hyvä oppia) suomen kieltä, mutta mitä muuta? Yritetäänkö maahanmuuttajista jotenkin tehdä suomalaisia vai ainoastaan suomenkielisiä? Pitääkö ihmisiä todellakin erikseen opettaa oman toimeentulon hankkimiseen?

Voisi kuvitella, että kotoutuminen on parhaiten onnistunut Yhdysvalloissa, ainakin päätelleen siitä, että kukaan ei siellä puhu kotouttamisongelmista. Silti tilastot ja uutiset kertovat, että integroituminen ontuu sielläkin pahasti, vaikka kaiken pitäisi olla monin verroin helpompaa kuin Suomessa. Amerikassa sijoittuminen yhteiskuntaan etenee työmarkkinoiden kautta. Kaikki maahanmuuttajat työllistyvät (muuta vaihtoehtoa ei oikein ole) ja työllistyminen pakottaa myös oppimaan kieltä. Käytännön kielitaidon kannalta se on varmaan tehokkain tapa oppia. Työllistymistä edesauttaa työmarkkinoiden toiminta: palkat joustavat alas-päin vastaamaan keskimäärin (kantaväestöä) alhaisempaa tuottavuutta.

Suomessa mennään toiseen suuntaan. Maahanmuutto ei ole ihan yksinkertainen asia - ja ainakin pakolaisten osalta se on monimutkainen juridinen prosessi, jossa työllistyminen tulee pitkällä viiveellä, jos silloinkaan. Samalla kontaktit muihin kuin viranomaisiin ja maahanmuuttajiin jäävät vähäisiksi. Hallituksen yllämainitussa ohjelmassa ongelmaan vastataan kryptisellä ilmoituksella ”maahanmuuttajien innovaatio- ja yrittäjäyyspotentiaali pyritään saamaan paremmin käyttöön”. Nämä fraasit tekee tyhjäksi se, että työmarkkinoille on vaikea mennä. Palkat eivät Suomessa josta tuottavuuden mukaan ja maahanmuuttajien samoin kuin ikääntyneiden työntekijöiden edessä on helposti vain pysyvä työttömyys ja eläminen tulonsiirtojen varassa. Kuulostaa tietenkin moraalisesti hienolta estää niin sanottu ”alipalkkaus”, mutta ei pysyvä työttömyyskään ole kovin ylentävää. On helppo arvata, että taas kerran ratkaisua haetaan erilaisista tukityöllistymisen keinoista. Jos nekaan eivät

tepsi (mikä on ikävä kyllä lopputulos), voi vain keskittyä haukkumaan työnantajia ja yhteiskuntaa, joka ei ole panostanut riittävästi ”kotouttamiseen”.

Itse asiassa tässä piileekin koko kotouttamisajattelun ydin; yritys hoitaa työmarkkinasopeutuminen jollain muulla tavoin kuin markkinamekanismin avulla. Eli ajatuksena on se, että vältetään väistämätön palkkojen alentaminen/alentuminen (niin kantaväestön kuin maahanmuuttajien osalta) käyttämällä joitain muita (yleensä spesifioimattomia) politiikkainstrumentteja. Instrumenteista ei saa sen suurempaa selkoa, ainoa selvä asia on se, että valtiolta vastaa kaikesta. Mielenkiintoista on, että aivan vast’ ikään kaksi Ruotsin tunnetuimpaa ekonomistia Assar Lindbeck ja Mats Perssonin moittivat Ruotsin politiikkaa täysin epäonnistuneeksi ja vaativat tiukempaa ja samalla markkinatalouskeskeisempää maahanmuuttopolitiikkaa (Dagens Nyheter 4.1.2017).

Suomessa on ihmeellinen lapsenusko siihen, että valtiovallan toimenpiteillä voidaan tällaiset ongelmat ratkaista. Satsaamalla paljon rahaa kotouttamiseen, kaikki on hyvin. Ja syvällisetkin kulttuuriset erot voidaan kuroa umpeen Power Point -kalvoilla. Jotenkin ajattelutapa on sama kuin Trofim Lysenkon (ks. Joravsky 1970) neuvostoaikaisessa pseudotieteessä, jossa kuviteltiin voitavan muuttaa viljalajien kasvuominaisuuksia pelkästään ulkoisilla tekijöillä (käsittelyllä). Viljalajikkeista kuviteltiin voitavan kehittää (kouluttaa) talvilajikkeita, eli karrikoiden sanoen ”kasvattaa vehnää lumihangessa”. Lysenkolaisuus oli kuin taivaan lahja stalinistiselle järjestelmälle, sehän kertoi, että ihmisiäkin voi muuttaa; kommunismi voi luoda aivan ”uuden ihmisen” kasvatuksen ja kurin toimin. Kukaan ei nykyään kehtaa tunnustautua lysenkolaiseksi, mutta ajattelu tuntuu edelleen elävän sitkeästi kommunismin aatteen palon aikanaan kokeneiden ja/tai perineiden keskuudessa.

Yllä sanotun jälkeen ei voi olla kuin hyvin pessimistinen tulevan kehityksen suhteen. On vaikea uskoa, että kotouttaminen mallia Suomi onnistuisi, vaikka siihen tehtäisiin miten suuria rahallisia ja moraalisia satsauksia. Pitäisi olla enemmän realismin tajua sen suhteen, mitä valtio voi loppujen lopuksi saada aikaiseksi; eihän Suomen massiivinen tulossiirojärjestelmä ole kyennyt tekemään mitään tuloeroille tai syrjäytymiselle ja työllisyyspolitiikalla on ollut olematon vaikutus työllisyyteen.

4. MAAHANMUUTON VAIKUTUS PALKKIOIHIN, TULOIHIN JA VARALLISUUTEEN

- Palkat laskevat, pääomatulot kasvavat
- Kumpi on ihmiselle tärkeämpää, BKT vai elintaso?
- Entä jos siirretään pääomat köyhiin maihin?
- Mitä tapahtuu tulo- ja varallisuuseroille?

Miten sitten maahanmuutto vaikuttaa työllisyyteen, palkkoihin ja tuloihin? Mekanismi on periaatteessa yksinkertainen: työvoiman tarjonta kasvaa, palkat laskevat, työllisyys kasvaa, kokonaistuotanto kasvaa, (kokonais)tulot kasvavat ja yritysten voitot kasvavat. Pääoman kannalta maahanmuutto on tietenkin eduksi, koska tuotanto kasvaa ilman, että sen kasvattamiseen tarvitsisi investoida. Työvoiman kannalta asia on kuitenkin päinvastoin, koska palkkasumma kasvaa vähemmän kuin työntekijöiden lukumäärä, jollei sitten maahanmuutto jostain syystä kasvata tuotantoa niin, että kasvanut kysyntä (kasvaneen tuotannon siivittämä työvoiman kysyntä) ajaisi palkat ylös – ja vielä yli maahanmuuttoa edeltäneen palkkatason. Mutta palataan tähän ilmeisen epäuskottavaan vaihtoehtoon jäljempänä.

Asiaa voi yrittää valaista yksinkertaisella laskelmalla, jossa apuna käytetään kokonaistarjonnan mallintamisen tavanomaisinta työkalua: tuotantofunktiota. Eli tarkastellaan, mitä tapahtuu työvoiman rajatuotokselle, funktionaalille tulonjaolle (pääoman ja työvoiman saamille tulo-osuuksille) ja tuotannolle, kun väestö ja työllisten määrä kasvaa. Tuotannon määrään ei liity mitään kysyntärajoitusta. Näkökulma on puhtaasti makrotaloudellinen: maahanmuuton tuottoja ja kustannuksia ei tarkastella yksilötasolla eikä myös julkisen talouden tulojen ja menojen kannalta. Mutta näistä rajauksista huolimatta voimme havainnollistaa, mitkä keskeiset tekijät pitää huomioida, kun puhutaan maahanmuuton välittömistä tulovaikutuksista. Oletetaan aluksi, että perusvaihtoehtona on kehityskulku, jossa väestö ja pääoma pysyvät vuoden 2016 tasolla seuraavat 50 vuotta (tekninen kehitys kuitenkin jatkuu samalla vauhdilla kuin historiassa, eli se on itse asiassa ainoa kasvun lähde).

TUOTANTOFUNKTION MATEMATIIKKA

Tuotantofunktio kertoo, millainen riippuvuus vallitsee tuotantopanosten (lähinnä työvoiman ja pääoman) sekä teknisen kehityksen ja toisaalta tuotannon välillä. Yleensä tuotantoa mitataan arvonlisällä, kun taas teknisen kehityksen oletetaan liittyvän jollainen yksinkertaisella tavalla kalenteriaikaan. Se ei tietenkään tarkoita, että ajan kuluminen sinänsä lisäisi tietotaitoa. Sen kumuloituminen on monimutkainen prosessi, joka ei välittömästi liity esimerkiksi juuri työvoiman kokonaismäärään. Tässä tapauksessa tuotantofunktio on kirjoitettu mahdollisimman yksinkertaiseen Cobb-Douglas -muotoon, mikä tarkoittaa seuraavanlaista matemaattista mallia:

$$y = A_0 e^{qt} l^{\alpha} k^{1-\alpha},$$

jossa y viittaa kiinteähintaiseen kokonaistuotantoon (tuotannon volyymiin), t kalenteriaikaan, l työvoiman (luku)määrään ja k pääoman määrään. A_0 on (tuotannon skaalaa kuvaava vakio), α teknisen kehityksen nopeutta kuvaava vakio ja q työvoiman panosjousto (joka tasapainossa vastaa työvoiman tulo-osuutta). Tuotannon skaalajoustoksi on oletettu 1, eli pääoman ja työvoiman määrän samanaikainen ja samansuuruinen kasvattaminen kasvattaa tuotantoa samalla (suhteellisella) määrällä. Estimointitulosten perusteella voimme päätellä, että teknisen kehityksen (kokonaistuottavuuden) kasvu on (ollut ja tulee ehkä olemaan) 1.5 % vuodessa ja työvoiman l ja pääoman k panosjoustot ovat 0.563 ja 0.437. Kuten sanottua, luvut kuvaavat periaatteessa myös työn ja pääoman tulo-osuuksia kansataloudessa. Substituutiojousto on tässä tapauksessa (määritelmän mukaan) yksi, mikä on ilmeisesti jonkin verran yläkanttiin, mutta se tekee tarkastelusta mahdollisimman helpon ja läpinäkyvän. Substituutiojousto-termi kuulostaa kovin tekniseltä, mutta sen voi ymmärtää yleismitaksi, joka kertoo, miten joustava talous on, ja miten vähän siellä on markkinoiden toimitaan haittaavia rajoituksia ja kilpailun esteitä. Tunnetusti Suomi ei ole tässä suhteessa aivan parhaimmillaan.

Jos tuotantofunktio on tällaista yksinkertaista muotoa, työvoiman rajatuottavuus on muotoa $\alpha y/l$ ja työvoiman ehdollistamaton palkkajousto on yksinkertaisesti vain $1/(1-\alpha)$. Vastaavasti vakioisen tuotannon suhteen ehdollistettu jousto on $(1-\alpha)$. Jos substituutiojousto poikkeaa ykkösestä, em. luvut pitää kertoa jouston arvolla.

Vaihtoehtolaskelmissa oletetaan, että maahan muuttaa joka vuosi 25 000 ihmistä. Vaihtoehdossa yksi oletetaan, että heistä vain 10 % on työllisiä (vertaa tätä taulukon 4 lukuihin), vaihtoehdossa kaksi oletetaan osuudeksi 40 % ja vaihtoehdossa kolme 100 %, eli että kaikki maahanmuuttajat työllistyvät ja pysyvät työllisinä ”ikuisesti”. Kaikissa vaihtoehdoissa oletetaan työntekijöiden tuottavuuden olevan täsmälleen sama kuin kantaväestöllä. Tämä oletus ei ole sopuinnossa minkään (maan) datan kanssa, mutta tehdään laskelmien yksinkertaistamiseksi. Yleensä arviot liikkuvat 50 ja 100 %:n välillä ensin mainitun luvun heijastaessa lähinnä Lähi-idästä ja Afrikasta tulleiden siirtolaisten ja pakolaisten tilannetta.

Tarkkoja lukuja on kuitenkin vaikea antaa, koska jotkut tilastot raportoivat tuotannontekijätulojen keskiarvon kaikille (myös niille, jotka eivät ole työmarkkinoilla tai yrittäjinä, jolloin heidän tulonsa ovat nolla). Osaa taas antaa keskimääräiset tulot työssä tai yrittäjinä oleville. Osa antaa keskiarvon ja osa medianin. Koska palkkajakaumat ovat kovin vinoja, näiden tunnuslukujen välillä on ilmeisen suuri ero. Sarvimäen (2017) mukaan (ikävakioitunut) tulot maahanmuuttajilla ovat vain 60 % kantaväestön tuloista vielä 15 maassaolovuoden jälkeen. Pakolaismaista tulleilla luku oli vain luokkaa 20-30 %, riippuen kansalaisuudesta ja sukupuolesta. Vuoden maassa olleiden ansiot olivat olennaisesti pienemmät kuin kantaväestöllä, miehillä 52 % ja naisilla 31 % kantaväestön tasosta. Irakista, Afganistanista ja Somalista tulleilla tulot olivat käytännöllisesti katsoen nolla. Norjan tilastokeskuksen tutkimuksessa (Ostby 2016) kävi ilmi, että 0-2 vuotta Norjassa olleiden pakolaisten medianiansiot olivat vain 40 % kantaväestön tuloista ja yli 10 vuotta maassa olleiden 75 %. Sen sijaan työperusteisten maahanmuuttajien tulot olivat 10 vuoden kuluttua kantaväestön tasolla. Tosin heilläkin ensi alkuun tulot olivat vain 2/3 kantaväestön vastaavista arvoista. Ruotsin tilastokeskuksen mukaan ulkomailla syntyneiden medianitulot olivat vuonna 2015 noin 2/3 kantaväestön ansioista, mutta luvuissa oli valtavia eroja kansalaisuuden mukaan. Muiden Pohjoismaiden kansalaiset ansaitsevat yhtä paljon kuin kantaväestö, kun taas esimerkiksi Afrikasta tulleet saivat vain noin 40 % kantaväestön tuloista.¹

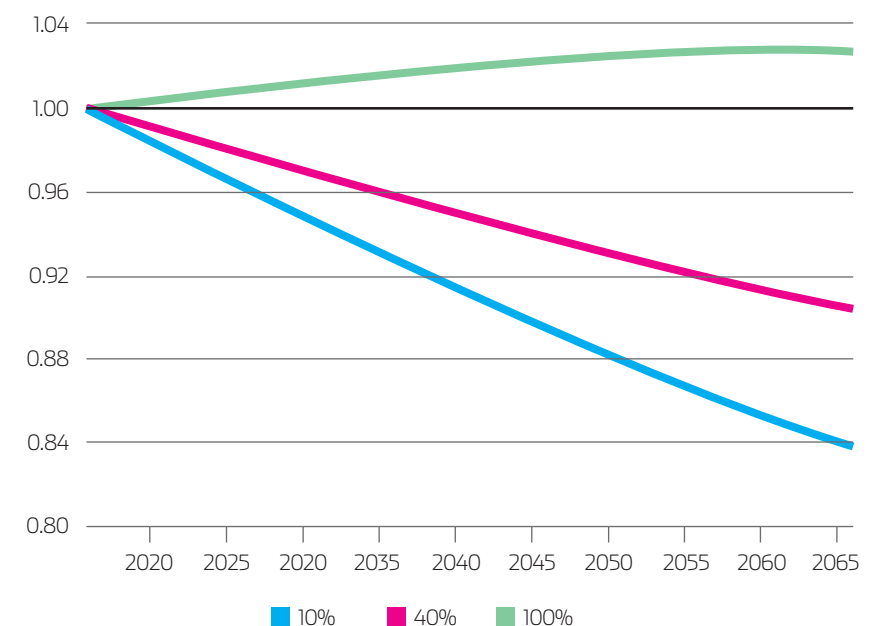
Laskelmissamme arvioiden perustana on palkkaus ja oletus siitä, että työntekijöille maksetaan rajatuottavuuden mukaista palkkaa. Jos haluaa huomioida sen, että maahanmuuttajien rajatuottavuus (ja palkka) poikkeaa kantaväestön vastaavista luvuista, voi kuvitella, että esimerkiksi edellä mainittu 10 % työllisyysosuus onkin itse asiassa kirjanpidollisesti 20 %, mutta efektiivisin termein se on puolta pienempi. Oletus 100 prosentin työllisyysosuudesta on tietenkin täysin epärealistinen, koska se edellyttäisi minimissään sitä, että maahanmuuttajat ovat ja pysyvät työikäisinä. Epärealistisuudessaan vaihtoehto puolustaa paikkaansa tarjoamalla kaikkein optimistisimman ajateltavan vaihtoehdon maahanmuuton vaikutuksista. 40 prosentin työllisyysosuus maahanmuuttajilla on suurin piirtein sama kuin kantaväestöllä, eli laskelma kuvaa tapausta, jossa maahanmuuttajat ovat samanlaisia kantaväestön kanssa niin demografian kuin tuottavuuden suhteen.

Taulukko 5.
VAIHTOEHTOISLASKELMIEN SUHDE PERUSURAAAN 2066

	10 % työllisyysaste	40 % työllisyysaste	100 % työllisyysaste
Väestö	1.23	1.23	1.23
Työllisyys	1.05	1.20	1.51
Palkkataso	0.98	0.92	0.84
BKT	1.03	1.11	1.26
Tulot henkeä kohden	0.84	0.90	1.03
Pääoman rajatuottavuus	1.03	1.11	1.26

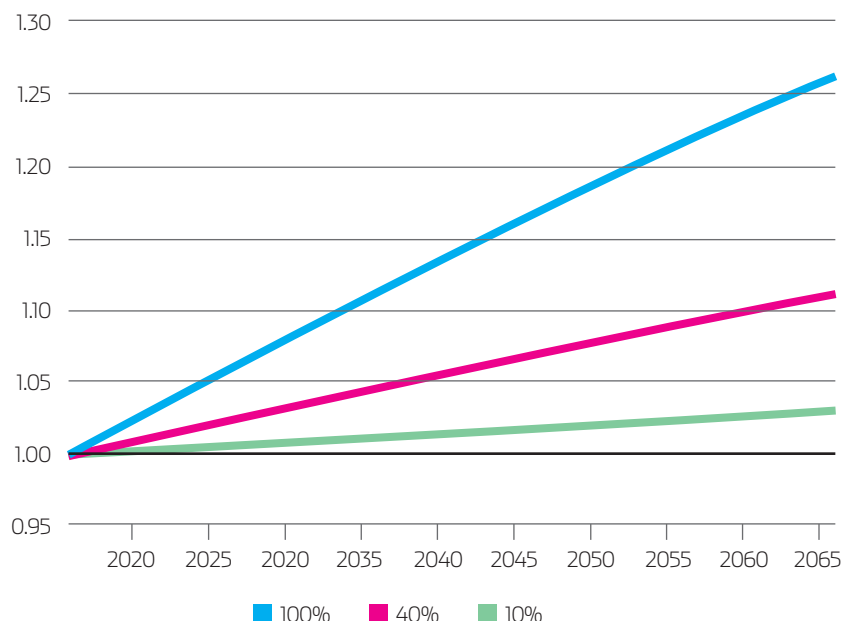
Palkkataso on työvoiman rajatuottavuuden mukainen, eikä se tässä riipu koko potentiaalisesta työvoiman tarjonnasta (väestöstä). Palkkojen muutoksesta laskettavaa joustoa ei voi verrata jäljempänä esitettäviin lukuihin, jotka perustuvat kiinteään tuotannon määrään.

Kuvio 6.
**HENKEÄ KOHDEN LASKETTUIJEN TULOJEN KEHITYS
MAAHANMUUTON SEURAUKSENA**

Tulot tarkoittavat työtuloja. 10 % (ja vastaavasti 40 ja 100) viittaa mahdollisuuteen, että työllisiä on vain 10 % maahan muuttavasta väestöstä. Vuosittain maahan oletetaan tulevan 25000 henkeä. Luvut on suhteutettu perusuraan.

Kuvio 7.
PÄÄOMAN RAJATUOTTAVUUDEN KASVU MAAHANMUUTON SEURAUKSENA

Luvut on laskettu suhteessa perusuraan. Merkinnät ovat samoja kuin kuviossa 6.

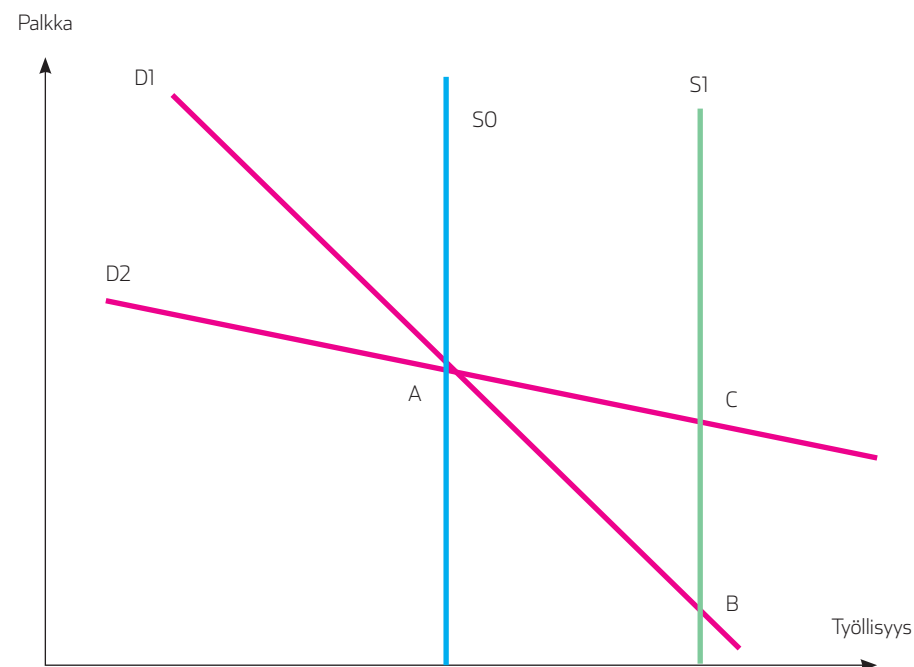
Laskelmista voidaan helposti päätellä, että jos maahanmuuttajien efektiivinen työllisyysaste jää 10 prosenttiin, maahanmuutto merkitsee olennaista elintason laskua; henkeä kohden laskettu BKT supistuu perusuraan verrattuna lähes 20 % seuraavan 50 vuoden aikana (Taulukko 5 ja kuvio 6). Syy on selvä, BKT kasvaa vain vähän, mutta väestö 50 vuoden aikana lähes neljänneksen. Henkeä kohden laskettu BKT kasvaa vain siinä tapauksessa, että maahanmuuttajien efektiivinen työllisyysaste on kaiken aikaa 100 %. Koska se on mahdotonta, on pakko päätyä siihen johtopäätökseen, että maahanmuutto laskee elintasoja. Palkat (keskimäärin) laskevat joka tapauksessa, koska palkkojen jousto työvoiman tarjonnan suhteen on negatiivinen – oli tuotannon rakenne mikä tahansa ja oli tuotettujen hyödykkeiden hintajousto sekin mikä tahansa.

Estimoidun tuotantofunktion perusteella voidaan laskea, että palkkajousto on luokkaa -0.45, eli työllisten määrän kasvu 5 prosentilla (annettu vakioinen pääoman määrä) laskee palkkatasoa hieman yli 2 %. Tämä kuitenkin olettaen, että hinnat ja palkat ovat täysin joustavia eikä tuotannon määrä ei riipu kustannuksista eikä hinnoista (eli kokonaiskysynnän hintajousto on ääretön). Nämä oletukset eivät tietenkään ole voimassa Suomen kaltaisessa taloudessa, jossa hinnoissa ja palkoissa on suuria jäykkyyksiä – ja etenkin alaspäin. Tuotannon hintajousto on kaiken lisäksi hyvin erilainen eri toimialoilla; avoimella

(vient)sektorilla hyvin suuri ja suljetulla (palvelu)sektorilla pieni.

Jos ajatellaan nimenomaan palkkoja, luontevinta on ehkä tukeutua empiiristen tutkimusten arvioihin työvoiman kysynnän palkkajoustoista. Jonkinlaisina konsensusarvioina (ks. Cahuc ja Zylberberg 2004) pidetään -0.5 lyhyen aikavälin estimaattina ja -1.0:aa pitkän aikavälin kokonaisarviona (joka siis huomioi siirtymät tuotteiden kysynnässä ja panosten substituoitiossa). Jos näiden arvojen perusteella päättelee palkkojen jouston työvoiman tarjonnan suhteen kasvun, voi ehkä tukeutua arvoon -1.0, eli päätyisimme siihen, että 5 % lisäys työvoiman tarjonnassa (jota tilastojen tasolla markkeeraa ehkä parhaiten käsite ”työvoima”) laskisi palkkoja 5 %. Vastaavasti suuremmat tarjonnan lisäykset johtaisivat suurempiin palkkojen laskuihin. Joustojen suuruudesta ollaan kuitenkin kovin eri mieltä ekonomistienkin keskuudessa. Suomessa Talouspolitiikan Arviointineuvosto (Arviointineuvosto 2017) esittää vuoden 2016 raportissaan työvoiman kysynnän palkkajoustoksi niinkin alhaista arvoa kuin -0.22. Näin alhainen palkkajousto tietäisi sitä, että palkkojen jousto työvoiman tarjonnan (niin sanotusti eksogeenisten) muutosten suhteen olisi yli neljän. Eli jos työvoima kasvaisi maahanmuuton seurauksena 5 %, palkat laskisivat jopa 20 %.²

Kuvio 8.
PALKKAJOUSTO JA TYÖVOIMAN TARJONNAN VAIKUTUS

Työvoiman kysynnän hintajoustavuuden vaikutuksia voi havainnollistaa oppikirjakuvalle, jossa työvoiman kysyntää kuvaa kaksi vaihtoehtoista kysyntäkäyrää, D1 jossa työvoiman kysyntä.

Työvoiman kysynnän hintajoustavuuden vaikutuksia voi havainnollistaa opiskirjakuvalla, jossa työvoiman kysyntää kuvaa kaksi vaihtoehtoista kysyntäkäyrää, D1 jossa työvoiman kysyntä muuttuu vain vähän palkkojen noustessa (kysyntä on joustamatonta), kun taas tapauksessa D2 työvoiman kysyntä on hyvin sensitiivistä palkkatason suhteen. Jos työvoiman tarjonta kasvaa S0:sta S1:een jonkin palkkauksesta riippumattoman tekijän, esimerkiksi siirtolaisuuden (unohdetaan tässä yhteydessä hetkeksi se, että maahanmuuttajien tapauksessa työvoiman heterogeenisuus aivan olennaisesti suurempaa kuin kantaväestöllä) seurauksena, palkkataso laskee joustamattoman kysynnän tapauksessa pistettä B vastaavalle tasolle ja palkkajoustavan kysynnän tapauksessa pistettä C vastaavalle tasolle. Kuvion moraali on siinä, että työvoiman tarjonnan kasvu ei näy palkoissa vain, jos työvoiman kysyntä on äärettömän joustavaa palkkojen suhteen (eli pienen pieni muutos palkoissa lisää kysyntää äärettömän paljon). Tämä ei kuinkaan vastaa mitään empiiristen analyysien tuloksia – eritoten ei Arviointineuvoston (2017) esittämiä arvioita. Kuviota 8 tietenkin tulkita myös siltä näkökulmasta, että työvoiman tarjonta supistuu esimerkiksi demografisten muutosten seurauksena. Taas kerran palkkavaikutukset riippuvat työvoiman kysynnän palkkajoustavuudesta (jota tasapainon A ympäristössä kuvaa kysyntäkäyrän kulmakerroin). ”Joustamattomassa tapauksessa” palkat nousevat paljon ja ”joustavassa tapauksessa” vähän, mutta yhtä kaikki palkat pyrkivät nousemaan. Koska työvoiman kysynnän palkkajousto on pitkällä aikavälillä suurempi kuin lyhyellä aikavälillä, työvoiman tarjonnan muutosten välitön palkkavaikutus on suurempi kuin pitkä aikavälillä. On kuitenkin syytä korostaa, että näin on vain periaatteessa, koska palkat ovat institutionaalisista syistä kovin jäykkiä muuttumaan – ainakaan alaspäin. Eli lyhyellä aikavälillä esimerkiksi työvoiman tarjonnan kasvun vaikutukset eivät näy vain palkoissa vaan myös työllisyydessä (osa tarjonnan kasvusta johtaa työttömyyteen, joka sitten pikku hiljaa palkkamoderaation kautta johtaa tasapainoon). Jos palkat eivät lainkaan jouta alaspäin, työvoiman tarjonnan kasvu (S1:n S0:n erotus) kokonaisuudessaan joutuu työttömäksi tai ajautuu työvoiman ulkopuolelle ei-työtätekeväksi tai harmaaseen talouteen.

Palkkojen pysyvän laskun voi estää vain se, että työvoiman kysyntäkäyrä siirtyy oikealla. Kuten seuraavassa luvussa ilmenee, tätä siirtymää voi rationalisoida sillä, että pääoman tuottoaste kasvaa, joka vähitellen johtaa siihen, että työvoiman (raja)tuottoaste kasvaa ja työvoiman kysyntä (annetulla palkkatasolla) kasvaa. Mutta käsitellään tätä mahdollisuutta myöhemmin, ja puhutaan ensin pääoman tuottoasteesta ja pääomatuloista.

Pääoman tuottoasteen osalta (kuvio 7) kehityskulku on hyvin yksiselitteinen: se kasvaa kaikissa tapauksissa, koska pääoman tuottoaste on kaikessa yksinkertaisuudessaan vain pääoman panosjousto kertaa kokonaistuotannon ja pääomakannan suhde (eli tuotantofunktion termein $(1-\alpha) \cdot y/k$). Jos pääomakanta ja panosjousto oletetaan vakioksi, edellä mainittu suhde tietenkin

kasvaa tuotannon kasvun myötä, ja siten pääoman tuottoaste nousee. Jos oletetaan, että pääoman tuottoaste on nyt 10 %, olisi se kaikkien optimistisimmassa (sadan prosentin työllisyysosuus) vaihtoehdossa vuonna 2066 12.6 %. Jos työikäinen väestö ja työllisyys supistuvat, toimii mekanismi tietenkin päinvastaiseen suuntaan, kaikkien muiden tekijöiden pysyessä ennallaan. Tuotanto muuttuisi pääomavaltaisemmaksi ja samalla sen tuottoaste laskisi. Jos työllisten määrä supistuisi puolelle miljoonalla 2066 mennessä, tuotanto supistuisi perusuraan verrattuna 12 %, ja saman verran supistuisi pääoman tuottoastekin.

Tämä tietenkin olettaen, että tekninen kehitys ei ole riippuvainen investoinneista ja tuotannon pääomavaltaisuudesta. Vaikka tällainen oletus yleensä tehdään tuotantofunktiosimuloinneissa, ei se välttämättä pidä paikkaansa. Ajatellaan vaikka sitä, että maahan tulee ”valtavasti” ulkomaista työvoimaa. Ainakin lyhyellä tähtäimellä tuotanto työvaltaistuu ja tarve työtä säästäviin innovaatioihin pienenee. Oletettavasti silloin koko teknisen kehityksen vauhti hidastuu. Ja taas työllisyys supistuu – niin kuin seuraavassa luvussa ilmenee – työvoimapula voi saada vauhtia robottien ja muiden työtä säästävien teknisen kehityksen apuvälineiden kehittämiseen ja käyttöön.

Vaikka on verraten helppoa laskea, mitä tapahtuu keskimäärin, on vaikea sanoa, miten tulot kehittyvät eri väestöryhmillä, koska tulojen kehitys riippuu siitä, miten pääomatulot riippuvat väestön kesken ja miten erityyppinen työvoima korvautuu ”keskenään” tai sitten pääoman suhteen. Vielä hankalampaa on päätellä, miten maahanmuuttajien tulot kehittyvät, jos heistä vain pieni osa työllistyy. Miten tulonsiirtojärjestelmä toimii heidän tapauksessaan, ja miten paljon se vähentää kantaväestön tuloja. Tässä yhteydessä emme ota asiaan kantaa; henkeä kohden lasketuista BKT-luvuista voi tosin päätellä, miten paljon tulonsiirtoja pitäisi tehdä. Meidän pitäisi myös tietää, miten pääomatulot jakautuvat taloudessa. Ensi alkuun voimme varmaan olettaa, että pääomatulot menevät kantaväestölle, joka omistaa lähtökohtatilanteessa koko pääomakannan. Siten voimme päätellä, että vaikka kantaväestön(kin) palkat laskevat, heidän kokonaistulonsa, tai toisin sanoen heidän tulonsa *keskimäärin* eivät supistu. Tämä kuitenkin olettaen, että pääomatuloilla on merkitystä kansantaloudessa. Jos tuotanto on täysin työvaltaista, ainoa toimiva mekanismi on palkkojen lasku. Joka tapauksessa on ilmeistä, että tuloerot kasvavat, koska pääoma ja pääomatulot jakautuvat hyvin epätasaisesti väestön kesken.

Toinen tärkeä vaikutuskanava liittyy eri työntekijäryhmien välisiin palkkaeroihin. Jos työntekijät, niin kantaväestö kuin siirtolaisetkin, voidaan jakaa huonosti ja hyvin koulutettuihin tai (hieman eri luokittelua käyttäen) korkean ammattitaidon ja puutteellisen ammattitaidon työläisiin, päädytään käytännöllisesti katsoen aina siihen, että mainittujen ryhmien väliset tuloerot kasvavat. Näin tapahtuu etenkin, kun korkeasti koulutettu (ammattitaitoinen) työvoima on jotenkin komplementaarinen pääoman kanssa (oletus, jota yleensä pidetään ”vallitsevana”). Näiden työntekijöiden palkat voivat

itse kasvaa. Ks. esim. Borjas (1999), jossa erilaisten vaihtoehtojen seurauksia esitellään varsin laajasti. Korostettakoon vielä, että olennaista kaikille työvoiman tarjonnan kasvun vaikutuksille on keskimääräisten palkkojen lasku. Jos palkat eivät laske, työllisyys ei kasva, pääoman tuottoaste ei kasva, pääomaintensiivisyys ei kasva ja ainoa muutos on työttömyyden kasvu. Työttömyys jakautuu jollain mekanismilla kantaväestön ja maahantulijoiden kesken. Mikä se mekanismi on, on vaikea sanoa, koska se riippuu erilaisista työllisyyspoliittisista toimista ja työmarkkinajärjestöjen politiikasta. Olennaista on kuitenkin se, että tässä tilanteessa siirtolaisuudesta välittömästi ja epäsuoraan koituu suuria kustannuksia julkiselle sektorille ja sitä kautta elintaso laskee.

Edellä on käsitelty sitä, mitä taloudessa tapahtuu, jos väestö/työvoiman määrä kasvaa tai supistuu. Yhtä hyvin voisi tietenkin arvioida, mitä tapahtuu, jos pääoman määrä muuttuu radikaalisti. Mitä tapahtuisi, jos maailman pääoma ”jaettaisiin tasan” kaikkien ihmisten/maiden kesken? Ajatusleikin taustalla on se tunnettu tosiasia, että pääoman tuottoaste on olennaisesti korkeampi köyhissä maissa, koska niissä on vähän pääomaa mutta paljon työvoimaa ja koska pääoman tuottoaste on kääntäen verrannollinen pääoman määrään. Karkea arvio on (Caselli ja Feyrer 2007), että ”köyhissä” maissa keskimääräinen tuottoaste on noin 30 % kun se kehittyneissä teollisuusmaissa on vain hieman runsaat 10 %, Suomessa jopa hivenen sen alle (kuva pääoman tuottoasteen ja pääomaintensiivisyyden välisestä riippuvuudesta Maailmanpankin jäsenmaissa on liitteessä 5). Voi kysyä, mitä tapahtuu, jos pääoman tuottoasteet jollain mekanismilla saatettaisiin yhtä suuriksi koko maailmassa. Käytännössä se varmaan edellyttäisi sitä, että pääoma siirtyisi rikkaista maista köyhiin maihin (Suomeen ei investoita lainkaan vaan kaikki investoinnit (suorien sijoitusten muodossa) kohdentuisivat köyhiin maihin ja pääoman kuluminen supistaisi käytettävissä olevan pääoman määrää). Casellin ja Freyerin (2007) arvio on, että tämä edellyttäisi rikkaiden maiden pääomakannan supistumista lähes 20 prosentilla ja vastaavasti köyhien maiden pääomakannan kolmikertaistumista. Suomen tapauksessa tämä tarkoittaisi keskimääräisten tulojen supistumista ainakin noin kymmenellä prosentilla (Suomen talous on suhteellisen pääomaintensiivinen, niin kuin näkyy liitekuvasta 5). Köyhien maiden tulotaso kasvaisi vastaavasti lähes 100 prosentilla. Luvut antanevat jonkinlaisen käsityksen siitä, mikä merkitys aikojen kuluessa tapahtuneella pääoman kasautumisella on elintasaan. Suomen kannalta tilanne on ongelmallinen: jos markkinat maailmalla toimisivat ”täydellisesti” ja kaikki tuotannon tekijät, niin pääoma kuin työvoimakin voisivat vapaasti liikkua, se merkitsisi Suomella lyhyellä aikavälillä olennaista elintason laskua, vaikka muutos tietenkin nostaisi koko maailman asukkaiden keskimääräistä elintasoja. Tietyin varauksin voi sanoa, että on samantekevää, sallitaanko ihmisten tai pääoman ”vapaa” liikkuvuus. Pääoman vapaa liikkuvuus on tosin juridisessa jo pitkälle arkipäivää, mutta todellisina esteinä ovat kehitysmaiden poliittinen epävakaus

(korkeat riskipreemiot), korruptio, kilpailun rajoitukset ja niin edelleen. Siksi työvoiman ”vapaa” liikkuvuus saattaa kuulostaa elinkeinoelämän mielestä helpommalta ratkaisulta. Lopputulos liikkuvuuden kasvusta, tapahtuu se sitten pääoman tai työvoiman osalta, on kuitenkin sama: pääoman keskimääräinen tuottoaste kasvaa. Työvoiman osalta tilanne jo monimutkaisempi riippuen siitä, kenen näkökulmasta asioita katselee (minkä maan, millaisen koulutustaan ja ammatin, jne. suhteen). Ilmeistä kuitenkin on, että Suomen tapauksessa suuri riski on, että palkat alenevat johtuen siitä, että tulotasomme on selvästi globaalin keskiarvon yläpuolella ja julkinen sektorimme (tulosiirtojärjestelmien) yksi maailman suurimmista.

Edellä on puhuttu palkoista ja tuloista, mutta on syytä puhua myös varallisuudesta, eli miten maahanmuuttajat vaikuttavat varallisuuden määrään ja jakautumiseen asukkaiden kesken. Maahanmuuttajien mukanaan tuoma varallisuus vaikuttaa tilastotietojen valossa vähäiseltä; pakolaisten osalta luku on käytännöllisesti katsoen nolla. Mathan ym. (2011) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien varallisuus poikkeaa kantaväestön varallisuudesta huomattavasti enemmän, kuin mitä tulot poikkeavat. Esimerkiksi Italiassa tulot ovat keskimäärin 63 prosenttia kantaväestön tuloista, mutta varallisuuden osalta vastaava suhde on vain 26 %. Näin on keskimääräisten tulojen ja varallisuuden suhteen mutta mediaaniluvut antavat ehkä paremman kuvan tilanteesta; tyypillisesti maahanmuuttajien osalta luku on nolla. Erikseen on vielä syytä mainita tavattoman suuret erot eri kansalaisuuksien/lähtömaiden osalta. Mainitut tiedot perustuvat 2007/2008 tilanteeseen, jonka jälkeen tilanne on oletettavasti muuttunut heterogeenisempaan suuntaan. Bauerin ym. (2011) Australiaa, USA:aa ym. koskevat luvut ovat samansuuntaisia. Selvää siten on, että maahanmuutto johtaa varallisuuserojen kasvuun, varsinkin jos maahanmuutto on jatkossa entistä leimallisemmin pakolaisuuteen liittyvää.

Toisaalta on huomattava se, että maahanmuuton myötä kansakunnan kokonaisvarallisuus kasvaa vähemmän kuin väkiluku, eli henkeä kohden laskettu kokonaisvarallisuus väistämättä supistuu. Supistuminen on vielä huomattavasti suurempaa, jos huomioidaan kotitalouksien varallisuuden (ehkä noin 700 miljardia euroa) lisäksi julkisen sektorin (netto)varallisuus, esimerkiksi lähes 180 miljardiin nousevat työeläkevarat. Julkisen sektorin varallisuus on tietenkin viime kädessä kotitalouksien varallisuutta, ainakin siinä mielessä, että kotitaloudet ovat sen vuosien (vuosisatojen) mittaan rahoittaneet. Kasvavien siirtolaisvirtojen maailmassa on varmaan aiheellista pohtia, miten tähän varallisuuteen pitäisi suhtautua. ”Kuuluuko se kaikille”, vai onko kantaväestöllä jokin esikisoikeus siihen?

1 Aldenin ja Hammarstedtin (2016) laskelmien mukaan (töissä olevien) pakolaisten tulot ovat yli 7 vuoden maassaolon jälkeenkin vain noin 2/3 kantaväestön ansioista. Alkuvaiheessa ansiot ovat selvästi alle puolet kantaväestön ansioista. Murillo-Huertasin ja Simónin (2017) luvut Espanjasta ovat saman suuntaisia. Palkkaero vierastyöläisten tappioksi oli 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä keskimäärin noin 25 %. Ero kasvoi kriisin myötä ollen suurimmillaan korkeimmissa tuloluokissa (ollen noin kolmannes). IMF (2016) eri tutkimusten perusteella tekemä arvio siirtolaisten ja kantaväestön palkkojen erosta on 40-50 % (ks. liitekuva 4).

2 Palkkojen jousto työllisyyden suhteen on yksinkertaisesti vain työvoiman kysynnän palkkajouston käänteisluku.

3 Työn taloustieteessä siirtolaisuuden tulovaikutuksia lasketaan usein työvoiman kysyntäkäyrän kulmakertoimen (palkkajouston) avulla, ks. esim. Cahuc ja Zylberberg (2004). Otetaan esimerkiksi tapaus, jossa työvoiman panosjousto (tulo-osuus) on 2/3. Jos siirtolaisuus on vaikka 10 % suhteessa kantaväestön työvoimaan (ja siirtolaisuus on sama kuin työvoiman kasvu), saadaan tulokseksi, että kantaväestön yhteenlasketut palkka- ja pääomatulot kasvavat (vain) 0,1 prosenttia. Pitkällä aikavälillä tämä muutos kuitenkin nollaantuu, jos pääomaintensiivisyys palaa maailmanmarkkinoiden määräämän pääoman tuottoasteen sanelemalle aiemmalle tasolle. Tästä mekanismista keskustelemme enemmän seuraavassa luvussa.

4 Poliittisen taloustieteen kannalta mielenkiintoinen kysymys on se, miten maahanmuutosta hyötyvien ja haittoista kärsivien mielipiteet vastaavat heidän taloudellisia etujaan. Karkealla tasolla näyttäisi, että jonkin sortinen vastaavuus vallitsee: maahanmuuttoon suhtautuvat yleensä myönteisesti pääomapiirit ja hyvin koulutetut työntekijät, kun taas vastustajien joukko koostuu huonosti koulutetuista, pienituloista ja (ainakin osin) tulonsiirtojen varassa olevista. Usein nämä käyttäytymismallit yhdistetään asenteisiin, mutta ehkä niillä on objektiivisempikin tausta toimeentulon ja tulonjaon suhteen. Maahanmuuttajien voi olettaa keskimääräistä selvästi pienempituloisina ja vähävaraisena (mediaaniäänestäjän mallin mukaisesti) kannattavan puolueita, jotka tavoitteena ovat mahdollisimman suuri julkinen sektori (mahdollisimman paljon ilmaisia hyvinvointipalveluksia ja tulonsiirtoja) ja vastaavasti korkeat tulo- ja varallisuusverot.

5 Caselli ja Freyer määrittelevät ”köyhän maan” sillä perusteella, onko sen elintaso Portugalin ala- vai yläpuolella.

5. MAAHANMUUTTO JA INVESTOINNIT

- **Kasvattaako tarjonta todellakin kysyntää?**
- **Onko pitkän tähtäimen tasapaino käden ulottuvilla?**
- **Miksi työvoiman tarjonnan kasvu ei lisää investointeja?**
- **Onko väestön ikääntyminen sittenkään niin paha asia kuin kuvitellaan?**

Mutta maahanmuuton välittömät työllisyys- ja tulovaikutukset eivät tietenkään ole koko tarina. On välttämätöntä pohtia myös sitä, minkälaisia muutoksia pääomakanassa tapahtuu maahanmuuton vaikuttaessa palkkoihin ja työllisyyteen? Edellä oletettiin, että työvoiman tarjonnan kasvu ei vaikuta pääomakantaan. Tämä on varmaan järkevä oletus lyhyellä aikavälillä, mutta onko se sitä pitkällä aikavälillä? Vai onko niin, että ”lyhyellä aikavälillä” ei ole mitään väliä; olennaista on vain mitä tapahtuu ”pitkällä aikavälillä”, kun kaikki muutoksen seurausvaikutukset ovat ”menneet läpi”? Tällaista kantaa edustaa esimerkiksi edellä mainittu EVA:n raportti, joka puolestaan tukeutuu Juhana Vartiaisen kirjassa ”Työvoima tehokkaaseen käyttöön” esitettyyn ajattelutapaan. Sieltä löytyy mm. tällainen sitaatti:

Kokonaistaloudellisissa simulointimalleissa työvoiman kasvu välittyy yleensä työllisyyden kasvuksi tilapäisesti hitaamman palkkojen nousun avulla. Tämä mekanismi on sisäänrakennettu esimerkiksi Konjunkturinstitutin kokonaistaloudelliseen simulointimalliin KIMOD:iin ja sekä VATT:n VATTAGE-malliin. Kun työvoiman määrä kasvaa, yrityksille on aluksi tarjolla enemmän työnhakijoita ja työntekijöille suhteessa vähemmän työtarjouksia. Tämä johtaa palkkojen hitaampaan nousuun ja yritysten kannattavuuden paranemiseen. Kun kannattavuus paranee, apajille tulee uusia yrityksiä ja nykyiset yritykset laajentavat toimintaansa. Näin talouden pääomakanta kasvaa, mikä puolestaan johtaa nopeampaan talouskasvuun ja pääomaintensiivisyyden palautuessa ennalleen ajan mittaan samalla reaali-palkkojen kehitykselle kuin mistä lähdettiin liikkeelle. Näin talous siirtyy pikku hiljaa korkeamman työllisyyden tasolle ilman että reaali-palkat olisivat alhaisempia.

Ennen kuin kommentoimme Vartiaisen analyysin tulosta, on syytä korostaa, että siinä työvoima on vain ”työvoimaa”; on se sitten kantäväestöä tai maahanmuuttajia (eli sivuutetaan tuottavuuserot, heterogeenisuus jne.). Tällöin talous on Vartiaisen mukaan superneutraali työvoiman (väestön) määrän suhteen; reaali-palkat, reaali-korot ja elintaso (henkeä kohden laskettu tuotanto) eivät riipu työvoiman määrässä tapahtuvista muutoksista. Talousteorian tasolla tämä vastaa ajatusta pitkän aikavälin tasapainosta, jossa tuotantopanosten käyttö määräytyy ulkoapäin annettujen (niin sanotusti eksogeenisten) parametrien mukaan. Avoimessa taloudessa tämä tarkoittaa sitä, että pääoman globaali tuottoaste on annettu, joten voiton maksimoinnin rajatuottavuusheito määrittää pääoman ja työvoiman tasapainoisen suhteen. Jos työvoiman määrä kasvaa, myös pääoman on pakko kasvaa ja siten pääoma/työvoima (K/L) – suhde palautuu aiemmalle tasolle, jota vastaava pääoman rajatuottavuus on ollut yhtä suuri kuin pääoman globaali tuottoaste. Tästä ennalleen palaneesta K/L –suhteesta seuraa, että myös reaali-palkka palautuu aiemmalle tasolle. Suljetun talouden tapauksessa hieman samanlainen logiikka kiinnittää K/L –suhteen, mutta taustalla on oletus vakioisista pääoman kulumisen asteesta, väestön kasvun nopeudesta ja säästämisasteesta.

Mutta mikä sitten on tämä globaali pääoman tuottoastevaatimus. Kansainvälinen data (liite 5) ei ainakaan anna meille mitään vinkkiä oikeasta tasosta. Erot eri maiden välillä ovat tavattoman suuria, eikä voi sanoa erojen olennaisesti pienentyneen viime vuosina. Vaikka pääoman liikkeitä ei varsinaisesti säännöstellä maailmalla, pääoman tuottoasteet eivät suinkaan ole konvergoineet yhtä suuriksi. Yhtä vähän tilastot antavat tukea ajatukselle, että pääoma tuottoaste esimerkiksi Suomessa olisi hyvin vakioinen ajassa puhumattakaan siitä, että pääomaintensiivisyys olisi vakio tai pyrkisi tendenssinomaisesti kohti tällaista tasapainotasoa (ks. liite 6). Onko nykyinen taso sellainen? Ilmeisesti ei, koska yritykset sijoittavat (tai ainakin ovat sijoittaneet) huomattavassa määrin ulkomaille. Aina voi kysyä myös, miten nopeasti mahdollinen pitkän aikavälin tasapaino saavutetaan, yhdessä vai sadassa vuodessa? Pääoman kasvuvauhti Suomessa on EU-aikana ollut hieman runsas prosentti, mutta se edustaa lähinnä vain asuntokannan kasvua. Koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden (ei tuotannollisen pääoman tärkeimmän erän) määrä on kasvanut vain 0.2 % vuodessa (liite 7). Siitä voi päätellä, että tuotannon kannalta olennaisen pääomaintensiivisyyden palauttaminen voisi vaatia jopa puoli vuosisataa, jos taustalla olisi – sanotaan vaikka 10 prosentin kertaluontoinen kasvu työvoimassa, ja jos pääomakannan kasvu noudattelisi viime vuosikymmenten tahtia. Viime vuosien kehitystä voi tietenkin pitää poikkeuksellisenä, mutta hyvin poikkeuksellista olisi sekin, että palkat laskisivat useilla prosenteilla, mitä pääoman (tuottoasteen) kasvu välttämättä edellyttäisi.

Muutenkin on hieman vaikea yhdistää neutraalisuusoletusta empiriseen aineistoon. Oletushan itse asiassa sanoo, että vakioinen (kansainvälinen)

pääoman tuottoaste määrää pääomaintensiivisyyden ja sitä kautta elintason. Tämä riippuvuus vaan ei näytä toimivan todellisuudessa. Jos pääoma olisi täysin liikkuvaa, pääomanintensiivisyyden pitäisi olla sama kaikissa maissa ja sitä kautta elintasoerojen pitäisi poistua nopeaan tahtiin. Mutta eivät tutkimukset tue ajatusta siitä, että erot häviäisivät tällä tavalla (viittaamme vain edellisessä luvussa esitettyihin Casellin ja Freyerin (2007) laskelmiin pääoman tuottoasteiden eroista).

Toisaalta jos mainittu neutraalisuus pätsisi, ei meillä pitäisi olla mitään ongelmaa myöskään työvoiman tarjonnan supistumisen kanssa: työvoiman kysyntähän supistuisi vastaavasti ja palkat pysyisivät ennallaan. Jos näin on, ja jos markkinat todella toimivat tällä tavalla täydellisesti, miksi meillä sitten on ollut viimeiset kymmen vuotta 450 000 työtöntä kortistossa? Työvoiman kysynnän muutosten pitäisi kai nopeaan tahtiin imuroida liiallinen työvoiman tarjota pois työmarkkinoilta.

Mutta missä määrin tulokset riippuvat työvoiman tarjonnan muutosten luonteesta? Edellä esitetty lainaus antaa ymmärtää, että työvoiman kasvu on ainutkertainen (tilapäinen) tapahtuma, jonka jälkeen palataan takaisin entiselle kasvu-uralle. On tietenkin eri asia puhua tilapäisestä ja pysyvästä työvoiman tarjonnan lisäyksestä. On sitä paitsi epäselvää, mikä on tilapäinen muutos. Eurajoen atomivoimalan puolalaiset rakentajat kuuluvat varmaan tähän ryhmään, mutta niin ovat myös useat (useimmat) maahan pysyvästi muuttaneet, jotka aikansa työskenneltyään jäävät eläkkeelle. Pysyvä työvoiman tarjonnan kasvu edellyttää jonkinasteista jatkuvaa täydennystä. Eri asia sitten on, jos kysymys on jatkuvasti kasvavasta maahanmuutosta, eli tarjonnan kasvuvauhdin noususta. On selvää, että näiden vaihtoehtojen vaikutukset talouteen ovat erilaisia. Jos kyse on väestön kasvuvauhdin nopeutumisesta, siitä kasvuteoria sanoo yksiselitteisesti, että lopputuloksena on henkeä kohden laskettujen tulojen supistuminen pitkälläkin aikavälillä.

Oli sitten kysymys yksittäisestä (”tilapäisestä” tai ”pysyvästä”) tarjontasokista tai tarjonnan kasvuvauhdin muutoksesta, on selvää, että tarjonnan kasvu laskee palkkoja ja parantaa yritysten kannattavuutta (pääoman tuottoaste kasvaa, niin kuin ilmenee kuviosta 7). Työvoiman tarjonnan kasvu – on se missä muodossa tahansa – maahanmuuttona tai pidempinä työpäivinä – on hyvä asia pääomapiireille. Yritykset varmaan reagoivat tähän parantuneeseen kannattavuuteen kasvattamalla investointeja ainakin jossain määrin, mutta olennainen kysymys on, miten paljon. Kasvattaako se niitä jopa niin paljon, että palkkojen laskua ei loppujen lopuksi tapahdukaan?

Tähän on vaikea vastata ”teorian tasolla”. Vartiaisen viittaukset KIMOD:n ja VATTAGE-malleihin eivät paljon selkeytä asiaa, koska mallit eivät varsinaisesti perustu toteutuneisiin (vaan oletettuihin – niin sanottuihin ”kalibroituhiin”) arvoihin, joten ne kertovat enemmän oletuksista kuin tuloksista, eikä mainittuja malleja ehkä voi pitää lajinsa huipputa. Ajatus siitä, että työvoi-

man tarjonnan kasvu johtaisi pitkällä aikavälillä pääomavaltaisuuden (reaali-palkkojen) kasvuun, ei ainakaan tunnu ilmeiseltä.

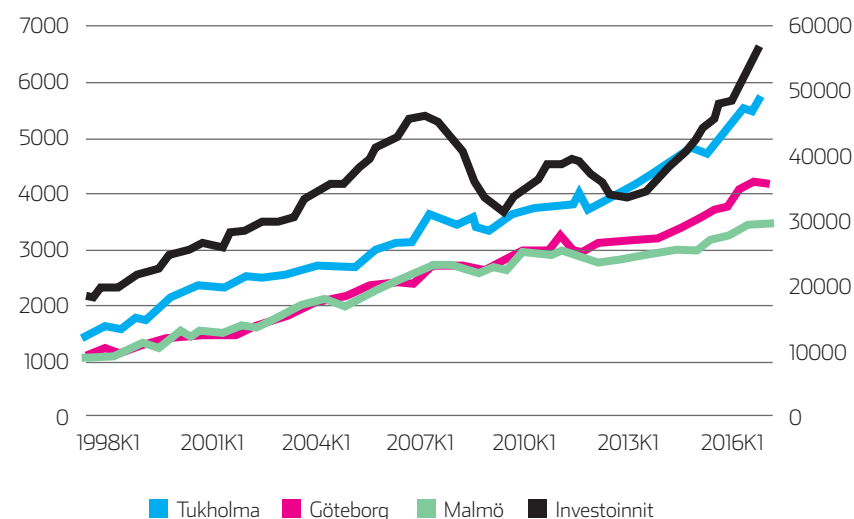
Tunnetusti Suomessa palkat eivät jousta muuta kuin ylöspäin, joten ainakin lyhyellä tähtäimellä työvoiman tarjonnan kasvu johtaa vain työttömyyden ja julkisen sektorin menorasituksen kasvuun ja sitä kautta kilpailukyvyn heikkenemiseen. Menojen kasvu nostaa veroja ja sitä kautta hintoja, jotka kiinteiden nimellisten valuuttakurssien maailmassa johtavat reaalisten valuuttakurssien vahvistumiseen (kilpailukyvyn heikentymiseen). Työttömyys sellaisenaan ei tietenkään kasvata työvoiman kysyntää, eikä se johda talouskasvun nopeutumiseen; muutoinhan talouskasvu olisi maailmalla nopeinta maissa, joissa työvoiman liikatarjonta on suurinta eli yleisesti ottaen kehitysmaissa. Siksi esimerkiksi EVA:n raportissa esitettyyn väittämään, että ”*työn tarjonnan kasvu lisää työn kysyntää*” on syytä suhtautua suurin varauksin (eikä se kirjaimellisesti tulkittuna ole tietenkään totta).

Mutta kun puhutaan pääomakannan kasvusta, on pidettävä mielessä, että pääomakanta ei ole jakautunut tasaisesti eri toimialoille. Kuten liitteestä 10 ilmenee, pääomakannalle samoin kuin pääoman ja tulojen suhteelle on ominaista valtava toimialoittainen heterogeenisuus. Siksi tavattoman suuri merkitys on sillä, mille toimialoille, ammatteihin ja mahdollisesti myös alueille, – työvoiman lisäys kohdistuu. Jos työllisyys kasvaa aloilla, joilla pääomaintensiivisyys on perinteisesti alhaista, on vaikea olettaa, että työllisyyden kasvu sysäisi liikkeelle sellaisen investointibuumin, joka johtaisi työvoiman kysynnän kasvuun ja palkkojen palautumiseen työvoiman tarjonnan kasvua edeltävälle tasolle. Tosin liitteestä 10 ilmenee – samalla tavalla kuin globaalia tilannetta kuvaavasta liitteestä 5 – että toimialoittaiset pääomaintensiivisyydet ja pääoman laskennalliset tuottoasteet ovat tavattoman erilaisia ja ”istuvat” hyvin huonosti siihen aiemmin mainittuun ajattelukehikkoon, että vakioinen pääoman tuottovaatimus yhdenmukaistaisi pääomaintensiivisyydet ja palkkatasot pitkällä aikavälillä.

Suomessa, samoin kuin useimmissa muissakin maissa, valtaosa pääomasta on asunnoissa (kiinteistöalan toimialalla). Kun asuntosektorin laskee pois, jäljelle jääneestä osasta karkeasti ottaen kolmannes on teollisuudessa (ja energiahuollossa), kolmannes julkisella sektorilla ja loput maa- ja metsätaloudessa ja muissa palveluissa. Yksityiset palvelut ovat järjestään hyvin alhaisen pääomaintensiivisyyden toimialoja. Selvää tietenkin on, että maahanmuutto vilkastuttaa asuntoinvestointeja ja kasvattaa asuntopääomakantaa. Ensin vaiheessa nousevat asuntohinnat ja vuokrat, ja niiden siivittämänä asuintuotanto. Ruotsien kehitystä voidaan ehkä pitää esimerkkinä tällaisesta kehityksestä (kuvio 9)¹. Asuntohinnat ovat siellä vajaassa 20 vuodessa nousseet yli kolminkertaisiksi. Asuntoinvestointien kasvu on lähes yhtä hurjaa. Vaikka kehitys ensi alkuun näyttää hyvältä: talouskasvu kiihtyy ja työllisyys paranee, on sen pidemmällä tähtäimellä ongelmallista. Asuntohintakupla nostaa yleistä

hinta- ja kustannustasoa, joka ainakin Suomen tapaisen kiinteän valuuttakurssin maassa on pahaa myrkkyä viennille ja talouskasvulle. Toisaalta varallisuus-hintakuplat ovat talouden tasapainon kannalta kovin riskipitoisia, niin kuin viime vuosikymmenen lopun pankkikriisit opettivat.

Kuvio 9.
ASUNTOHINNAT JA -INVESTOINNIT RUOTSISSA²

Lähde: Ruotsin tilastokeskus. Asuntohinnat (vasen asteikko) ovat nimellisiä, investoinnit (oikea asteikko) reaalisia (ja kausipuhdistettuja). Mainittakoon, että Ruotsissa kuluttajahinnat nousivat vuosina 1998 – 2016 22,9 %.

Tuotannollisen pääomakannan kasvun kannalta olennaista on tietenkin se, mihin maahanmuuttajat työllistyvät: teollisuuteen, julkiselle sektorille vai muihin palveluihin (eli yksityiselle palvelusektorille). Tuntuu jotenkin epäuskottavalta, että he työllistyisivät pääsääntöisesti teollisuuteen. Jos teollisuus kaipaa halpaa työvoimaa manuaaliseen työhön, se saa sitä suorien sijoitusten kautta investoimalla ulkomaille (Itä-Eurooppaan, Kiinaan, Intiaan jne.). Miksi se investoisi kotimaahan siksi, että halpaa työvoimaa on saatavissa sielläkin, koska ”kotimainen halpa työvoima” ei varmaan ole halvempaa kuin Kiinassa ja muissa nousevissa teollisuusmaissa, kun vielä huomioidaan laatu-tekijät, logistiikka ja muut vastaavanlaiset tekijät. Hieman toisin termein voi kysyä, olisivatko yritykset halukkaita muuttamaan automatisoidun tuotannon ”takaisin” manuaaliseksi, jos halpaa työvoimaa olisi tarjolla? Tuskin. Ainakin pakolaistatuksella maahan tulee työvoiman keskimääräinen koulutustaso on selvästi huonompi kuin kantaväestöllä, joten tuskin korkean teknologia teollisuus olisi pääasiallinen hyötyjä ja investointien käynnistäjä.

On paljon todennäköisempää, että maahanmuuttajat työllistyvät palve-

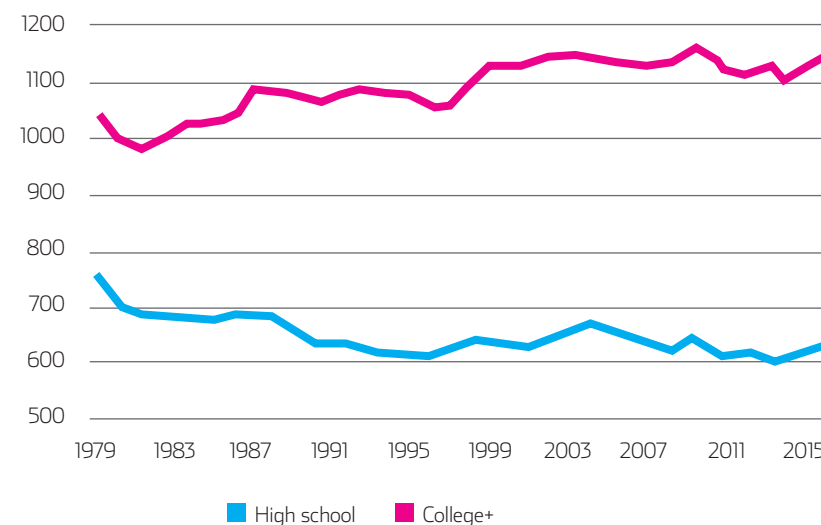
lualoille, jotka muutenkin vastaavat tulevaisuudessa leijonan osata uusista työpaikoista. EVA:n (2015) raportista käy ilmi, että maahanmuuttajien tyypillisimmät toimialat ovat (tässä järjestyksessä) kiinteistö- ja maisemanhoito, ravitsemistoiminta, talonrakennustoiminta, työllistämistoiminta, koulutus, vähittäiskauppa ja terveyspalvelut, joista ensin mainittu oli selvästi suurin. Näissä ja muissa palveluissa on kuitenkin verraten vähän pääomaintensiivisiä aloja ja tuntuisi ulkomaisten esikuvien tapaan ilmeiseltä, että tyypillisiä maahanmuuttajien alatoimialat ovat edelleenkin puhtaanapito, kauppa, ravintolat ja hotellit, henkilökohtaiset palvelut jne. Nämä alat eivät nytkään ole mitään pääomaintensiivisiä korkeapalkka-aloja ja tuskin työvoiman tarjonnan lisääminen niille aloille johtaisi mihinkään palkkojen nousuun puhumatta siitä, että alat muuttuisivat pääomavalttaisimmiksi. Eli on nähtävissä, että maahanmuutto jouduttaa tuotannon palveluvaltaistumista ja ainakin lyhyellä aikavälillä myös tuotannon työvoimavaltistumista.

Epätodennäköistä on myös se, että maahanmuutto – siinä muodossaan kuin se muutamana viime vuonna tapahtunut – tarjoaisi paljon potkua korkean teknologian tuotannolle ja palvelualalle. Maahanmuuttajien koulutustausta on sen verran heikompi (Lähde Sutela & Larja 2015), että he pääosin ajautuvat vähemmän ammattitaitoa vaativiin työtehtäviin, joiden palkkaus on keskimäärästä heikompi. Tämä selittää sen yleismaailmallisen ilmiön, että maahanmuuttajien tulotaso on selvästi kantaväestöä alhaisempi. Kuten edellä jo todettiin, tutkimustulokset viittaavat siihen, että heidän tulotasonsa ainakin pohjoismaissa on vain noin puolet kantaväestön tulotasosta. Tästä taas seuraa se, että palkkaerot kansantaloudessa kasvavat. Alhaisen tuottavuuden työtehtävien reaali-palkat voivat jopa laskea, kun taas korkeasti koulutettujen palkkataso voi nousta. Tämä on kehityskulku, joka on erityisesti Yhdysvalloissa herättänyt paljon keskustelua ja poliittista liikehdintää. Palkkarakenteen kehitys ilmenee oheisesta kuviosta 10, joka kertoo, että palkkaerot koulutustaan suhteen ovat tavattoman suuria ja vain kasvamaan päin.³

Toinen ehkä vielä merkittävämpi kehityskulku Yhdysvalloissa on tuottavuuden ja reaali-palkkojen kehityksen tavattoman suuri ero. Mediaani reaali-palkat eivät ole nousseet juuri lainkaan kun taas tuottavuus on kasvanut huomattavasti (ks. liite 8). Keskimääräiset reaali-palkat ovat toki nousseet, mutta vähemmän kuin tuottavuus. Se, että keskimääräiset palkat ovat nousseet paljon enemmän kuin mediaanipalkat, on tulkittavissa vain yhdellä tavalla; hyvähalkkaisten ansiot ovat nousseet olennaisesti enemmän kuin pienipalkkaisten. Tämä on sopusuunnassa myös kuvion 10 kanssa. Toinen välitön seuraus tapahtuneesta kehityskulusta on funktionaalisen (työn ja pääoman välisen) tulonjaon muuttuminen pääoman eduksi. Ei ihme, että Yhdysvalloissa tapahtunut kehitys on poikanut kiivaan keskustelun, jossa globalisaatiosta on tullut suurin syntipukki. Suomessa funktionaalinen tulonjako on aivan viime vuosina kulkenut päinvastaiseen suuntaan kuin Yhdysvalloissa (pääomatulo-

jen kansantulo-osuus on supistunut), mutta henkilökohtaisen tulojaon (hyvin vs. ”huonosti” kulutetut) suhteen on näkynyt samanlaisia tendenssejä kuin Yhdysvalloissa. Maailmanlaajuisesti työtulojen kansatulo-osuus on IMF:n viimeisimmän (IMF 2017) katsauksen mukaan supistunut 1970-luvun alun jälkeen 55 prosentin tasolta lähemmäs 50 prosenttia. Vaikka kyse on ”vain” hieman runsaasta neljästä prosentista, muutos on huomattava, koska tulonjako työn ja pääoman välillä on pysynyt vakaana vuosikymmenten, jopa vuosisatojen ajan. IMF:n laskelmien mukaan muutoksen taustalla on lähinnä teknologinen muutos ja globalisaatio, jotka esimerkiksi Saksassa ja Italiassa selittävät noin ¾ työtulojen kansatulo-osuuden laskusta.

Kuvio 10.
REAALIANSIOIDEN KEHITYS USA:SSA
KOULUTUSASTEITTAIN

Datalähde: Federal Reserve Bank of St. Louis

REILU MEININKI SUOMALAISITTAIN

Suomessa maahanmuuttoon innostuneesti suhtautuvat korostavat mielellään sitä, miten hyvin koulutettuja maahanmuuttajat ovat – miten paljon Suomi hyötyy, kun ei tarvitse kouluttaa korkean tason ammattilaisia, vaan voi valjastaa heidät suoraan työelämään. Todellisuudessa varsinkin turvapaikan perusteella maahan tulevien koulutuksen korkea taso on jäänyt haaveita heikommaksi. Kysymykseen liittyy kuitenkin suurempi moraalinen ongelma: onko oikein, että houkuttelemme kehitysmaista parhaiten koulutetun väestön tänne omiin ”tarpeisiimme”? Korkeasti koulutettu väestö on kehitysmaissa pääsääntöisesti kulutettu valtion varoin (niin sanotusti ”ilmaiseksi”) ja maasta muuttaessaan se vie valtion koulutusinvestoinnit mukanaan. Jos korkeasti koulutettu väestö muuttaa pois kehitysmaista, miten ne sitten kehittyvät? *

Onko meistä hyvä, että hyvin koulutetut suomalaiset muuttavat ulkomaille? Toki heillä on siihen oikeus, ja eihän se meiltä ole pois. He vievät pois työpanoksensa, mutta samalla oma palkkansa. Vai onko se niin yksinkertaista? Ikävä kyllä se ei ole, ja syy on suomalainen hyvinvointivaltio. Hyvin koulutettu kansalainen Suomessa on saanut vähintään 100 000 euron edestä ilmaista koulutusta. Jos hän muuttaa pysyvästi ulkomaille, menot jäävät täysimääräisesti ”kotiin” jäävien maksettaviksi. Suhteellisesti ottaen eniten maksavat ilman korkeakoulutusta jääneet pienipalkkaiset kansalaiset. Kaiken lisäksi he ovat tyypillisesti suurimmat maksumiehet myös (muiden) globalisaation kielteisten vaikutusten suhteen. Ne jotka ovat valintojen voittajia ja kansainvälisen kilpailun ulottumattomissa, usein julkisen sektorin suojaetuissa työpaikoissa, pitävät luonnollisesti järjestelmää ainoa oikeana ja torjuvat kaiken kritiikin ”tasa-arvo-” ja ”kansainvälisyysvihamielisyytenä”.

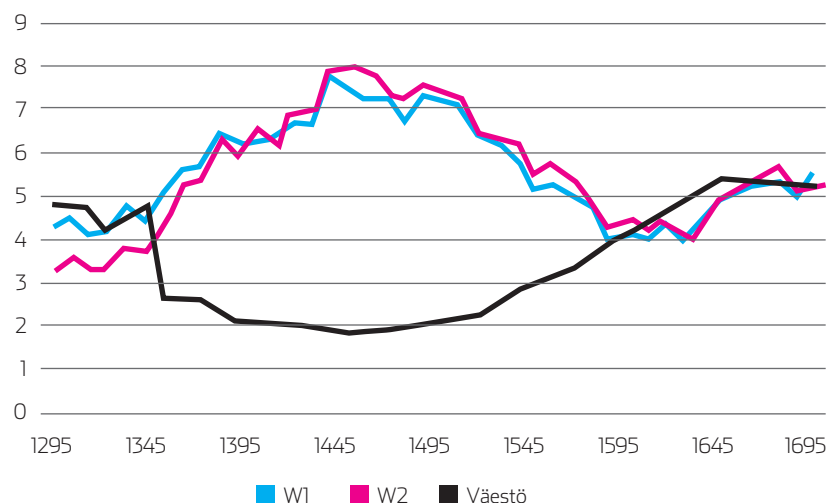
* Esimerkiksi Guyanasta 96 % ja Haitista 82 % korkean ammattitaidon omaavista muuttaa maasta (ks. Pekkala ym (2016))

Kysymys siirtolaisuuden vaikutuksesta työllisyyteen ja palkkoihin on yksi kaikkein aktiivisimman tutkimustoiminnan kohteista. Taustalla on sotien jälkeinen siirtolaisuus Euroopassa, siirtolaisuus USA:han, Kanadaan ja Australiaan ja nyttemmin pakolaisuuden muodossa esiintynyt siirtolaisuus Eurooppaan. USA:ssa mielenkiinto on kohdistunut muutamaa poikkeukselliseen episodiin, erityisesti kuubalaisten joukkomuutosta Floridaan 1970-luvun lopulla. Siitä on kirjoitettu paljon (Borjas 2003, 2009, 2013 ja 2015 sekä Card 1990) koskien lähinnä sitä, miten siirtolaisuus vaikutti palkkoihin yleensä ja erityisesti vähemmän koulutettujen ihmisten osalta. Euroopan osalta voi ehkä viitata Dustmanin ym. (2005 ja 2008), Edon (2016) ja Glitz (2012) ja Dustmann ym. (2016a) tutkimuksiin, joista ensin mainitut koskevat Englantia, Edon (2016) Ranskaa ja jälkimmäiset Saksaa. Ranskan osalta löytyy perinteisen siirtolaisuuden ohella joitain ns. ”luonnollisia kokeita”, joista tärkein on Algeriaan aikanaan muuttaneiden siirtolaisten ja heidän perillistensä ”kotiinpaluu” Ranskaan 1960 -luvulla. Samanlainen tapahtuma oli Portugalin ns. neilikkavallankumouksen jälkeen tapahtunut siirtomaiden itsenäistyminen ja (ensimmäisen ja toisen polven) siirtolaisten paluumuutto Portugaliin 1970-luvun puolivälissä (Carrington ja de Lima 1999). Luetteloa voi jatkaa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisellä massamuutolla Israeliin (Friedenberg 2001). Rautaesiripun kaatumisen jälkeiset muuttovirrat esimerkiksi Puolasta ja Tšekistä rajan yli Saksaan ja Ruotsiin ovat nekin tarjonneet hyvän tutkimusasetelman (Dustman ym. 2016). Viime vuosin pakolaiskriisien taloudellisista vaikutuksista toistaiseksi kirjoitettu kovin vähän (katso Akgunduz ym. 2015). Vähemmän yllättävää on, että tutkimustulokset ovat olleet verraten ristiriitaisia varmaan johtuen siitä, että tutkimuskohteet ovat olleet kovin erilaisia ja huonosti yleistettävissä esimerkiksi tämän päivän pakolaiskriisin seurauksiin. Sen voinee kuitenkin todeta, että jos kohta kokonaisvaikutukset ovat jääneet verraten pieniksi, joidenkin erityisryhmien osalta on löydetty suuriakin vaikutuksia. Nämä ryhmät ovat yleensä kaikkein heikoimmin koulutettuja, joiden työmarkkina-asema jo lähtötilanteessa on huono ja maahanmuutto on heidän osalta vain huonontanut tilannetta. Paljon on riippunut siitä, miten työmarkkinat toimivat. Ranskan ja Espanjan tapaisissa jäykkien työmarkkinoiden maissa kielteiset vaikutukset ovat yleensä dominoineet, kun taas anglosaksissa maissa kielteiset vaikutukset ovat jääneet pienemmiksi (ks. Dustmannin ym. (2016b) katsausartikkeli, jossa eritellään erilaisten tulosten taustalla olevia tekijöitä).

On ylipäättään vaikea nähdä mekanisme, joka johtaisi pääomavaltaisuuden kasvuun tilanteessa, jossa työvoiman tarjonta kasvaa jatkuvasti. Teoria ja intuitio sanovat, että kehitys kulkee päinvastaiseen suuntaan. Jos työvoimasta on pulaa, palkat nousevat. Jos palkat nousevat ”liikaa”, yritykset sijoittuvat muualle. Historiasta tiedämme useita tapahtumia, jolloin väestön määrä rajusti muuttunut, yleensä supistunut, ja tuloksena on aina ollut hyvin pitkäkes-

toinen muutos pääomavaltaisuudessa ja tuotannon-tekijöiden hinnoissa (palkoissa). Yksi usein esillä ollut tapahtumaketju on musta surma 1300-luvun puolivälissä. Sen seurauksena väestö, voi sanoa, puolittui Manner-Euroopassa. Sen seurauksena taas oli ennennäkemätön palkkojen nousu, jota kesti lähes 200 vuotta (kuvio 11). Usein käytetty hieman karkea yleistys on ollut, että väestö puolittui ja palkat kaksinkertaistuivat (Ashraf ja Galor 2008). Väestö palautui ennen vuotta 1348 olleelle tasolla vasta 1600-luvulla. Tällöin myös palkat ”normalisoituivat”. Eli työvoiman tarjontahäiriön vaikutukset eivät suinkaan jääneet tilapäisiksi, niin kuin edellä esitetystä Juhana Vartiaisen kirjan sitaatissa povataan.⁴

Kuvio 11.
MUSTAN SURMAN VAIKUTUS ENGLANNIN
VÄESTÖÖN JA PALKKIOIHIN

Pahin ruttoepidemia oli 1348-50, mutta epidemioita oli myös sen jälkeen 1360-61, 1369 ja 1374 ja itse asiassa aina 1600-luvun lopulle asti. Lähteet: Väestö: Broadberry ym. (2010), reaali-palkat Clark (2005) Munro (2004) ja Hirschleifer (1966) .w1 ja w2 ovat reaali-palkkaindeksijä (1860=100) ammattimiehille ja palvelusväelle.

Maahanmuuton tarvetta on yleensä perusteltu kantaväestön ikääntymisellä. Vähemmälle huomiolle on jäänyt analyysi siitä, miksi ikääntyminen on sellainen ongelma, joksi se julkisuudessa leimataan. Toisaalta onko todella niin, että ongelman ainoa ratkaisu on suuruusuntainen maahanmuutto? Mielenkiintoisen vastauksen aiheesta käytävään kansainväliseen keskusteluun on antanut vastikään julkaistu Acemoglun ja Restrepon (2016) tutkimus, jossa selvitettiin ikääntymisen vaikutusta kasvuun. Tutkimus osoitti, että päinvastoin kuin yleensä luullaan väestön ikääntyminen ei ole maailmanlaajuisesti johtanut talouskasvun hidastumiseen vaan päinvastoin. Acemoglun ym. selitys ilmiölle on se, että ikääntymisen myötä teknologia muuttuu, ja tällä on vaikutusta tekniseen kehitykseen. Tulee kannattavammaksi sijoittaa robotteihin (pääomaan) sen sijaan, että sijoitettaisiin manuaaliseen teknologiaan. Jos nimittäin tarkastelee talouskasvun ja ikääntymisen välistä yhteyttä maailmanlaajuisesti, voi päätellä, että yhteys (korrelaatio) on itse asiassa positiivinen: kasvu on nopeutunut samanaikaisesti, kun ikääntyneiden ihmisten osuus on kasvanut.

Kuvio 12.
IKÄÄNTYMINEN JA KASVU MAAILMANPANKIN AINEISTOSSA

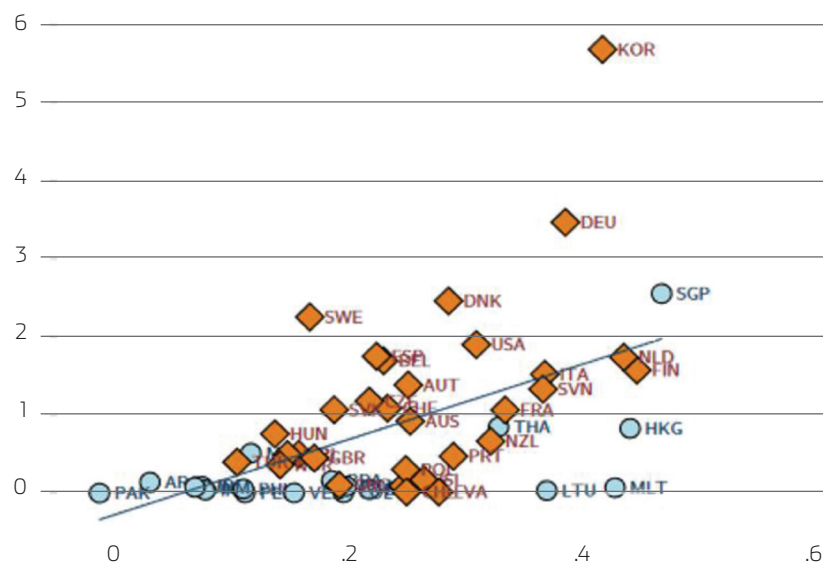

Datalähde: World Bank (World Development Indicators) tietokanta.

Kun asiaa tarkastelee tarkemmin tukeutuen Maailmanpankin uusimpiin tilastoihin, jotka kattavat käytännössä kaikki maailman maat ajanjaksolta 1960 - 2015, käy ilmi, että yli 65 vuotiaan väestön osuuden (puolijousto) talouskasvun suhteen on +0.07 (luku on tilastollisesti erittäin merkitsevä ja saman suuntainen kuin Acemoglun ja Restrepon (2016) saama). Tuloksen luonteesta saanee käsityksen kuviosta 12, johon on koottu kaikki havainnot. Tulos tarkoittaa sitä, että jos ikääntyneiden osuus kasvaa yhden prosenttiyksikön, talouskasvu nopeutuu 0.07 prosenttiyksikköä.⁵

Tulos ei ehkä sittenkään ole yllättävä. Kehitysmaissa, kuten vaikkapa Pakistanissa tai Bangladeshissa robottien käyttö on minimaalista ja työ on valtaosin manuaalista (ks. kuvio 13). Väestön kasvuvauhdin kiihtyminen johtaa helposti tuottavuuden kasvun laskuun. Ei varmaan ole mitään mieltä ajatella, että Suomen pitäisi maahanmuuttopolitiikalla tähdätä samaan tulokseen – robottien ja pääomakannan korvaamiseen, vaan pyrkiä kasvattamaan korkean tuottavuuden, ammattitaidon ja koulutuksen työpaikkoja.

Kuvio 13.
IKÄÄNTYMINEN JA ROBOTIT

Lähde: Acemoglu ja Restrepo (2016). X-akselilla on muutos vanhojen ja nuorten työntekijöiden suhteessa 1990-2015 ja y-akselilla muutos robottien määrässä miljoonaa työtuntia kohden 1993-2015

1 Asuntokuplan taustalla on toki muitakin syitä, ennätysalhaiset korot ja poikkeuksellisen suuri likviditeetti, hyvä työllisyys sekä muut vastaavat tekijät.

2 Luvut koskevat asuntojen (omakotitalojen) hintoja 1000 kruunussa. Asuntohintaindeksin (joissa on vakioitua laatu- ym. muutokset) tulema on samansuuntainen; reaaliset asuntohinnat olivat 2016 lopulla kolmikertaiset vuoden 1998 tasoon verrattuna. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Suomessa reaaliset asuntohinnat ovat mainittuna aikana nousseet 46 %.

3 On helppo löytää esimerkkejä niistä väestöryhmistä, jotka eivät kärsi maahanmuutosta. Ainakin Suomessa yksi sellainen ryhmä on juristit. Heille maahanmuutto tietää satoja, jos ei tuhansia uusia työpaikkoja, mutta maahanmuuttajat eivät edusta heille mitään kilpailutilannetta työmarkkinoilla, koska heillä on täydellinen työmarkkinamonopoli. Käytännössä kukaan maahanmuuttaja ei voi ruveta juristiksi. Kohtuudella on sanottava, että samanlaisia monopolisointiyrityksiä on muillakin ammatti- ja koulutusryhmillä.

4 1960-luvulla "mustan surman" seurausten tutkimus oli kovin aktiivista, kun ydinsodan pelossa pyrittiin arvioimaan, miten sellaisen sodan väestökatastrofin seuraukset näkyisivät taloudessa. Yksi tällainen tutkimus on kuvion 12 yhteydessä mainittu Jack Hirschleiferin (1966) tekemä tutkimus RAND -yhtiölle.

5 Tilastoaineistossa on 10 356 havaintoa ja talouskasvua selittävän mallin selitysaste on 0.077. Tulos pätee vaikka käytettäisiin maakohtaisia keskiarvotietoja tai sofistikoituneempia estimaattoreita. Vaikka riippuvuus koko otoksessa on positiivinen, se ei tarkasti ottaen ole lineaarinen vaan pikemminkin "käännetyn U:n" muotoinen heijastaen sitä tosiasiaa, että hyvin alhaisilla vanhuusväestön osuuden arvoilla kasvu on hyvin alhaista, jopa negatiivista. Talouskasvu saavuttaa maksimin, kun mainittu väestöosuus on 10 %. Sen jälkeen kasvu hidastuu ikääntymisen myötä. Vaikka näin on, on pidettävä mielessä, että kyse on pohjimmiltaan korrelaatiosta eikä välttämättä syy-seuraussuhteesta.

6. MAAHANMUUTTO JA KUNTIEN MENOT

- **Paljonko maahanmuutto maksaa?**
- **Miksi kuntien menot kasvavat?**
- **Miksi kuntalaiset eivät halua maksaa?**

Paljonko maahanmuutto maksaa? Oikea kysymys voisi olla ”mikä on maahanmuuton vaikutus julkiselle taloudelle”? Aiheesta on nykyään tehty jokseenkin kattavasti tutkimuksia sekä ulkomailla, että meillä Suomessa ja nämä antavat verraten selvän ja yhdenmukaisen kuvan maahanmuuton vaikutuksista julkiselle taloudelle. Ne, jotka kiinnostuneet näistä arvioista, voivat tutustua esimerkiksi Aldenin ja Hammarstedtin (2016) Ruotsia koskevaan tutkimukseen, Liebigin ja Mon (2013) OECD-maita koskevaan tutkimukseen, Holmoyin ja Stromin (2012) Norjaa koskevaan tutkimukseen ja Salmisen (2015) ja Sarvimäen (2017) Suomea koskeviin tutkimuksiin.

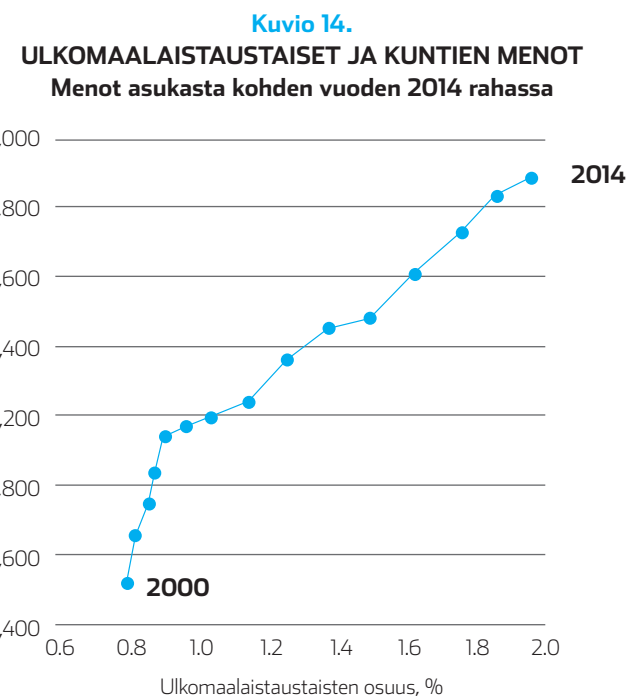
Näistä ehkä perusteellisin on Salmisen (2015) tutkimus, jossa julkisen talouden vaikutuksia eri maahanmuuttajaryhmien osalta on tarkasteltu poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti. Tutkimuksessa maksettujen verojen ja saatujen tulonsiirtojen ja käytettyjen palveluiden erotuksena lasketut julkisen talouden nettovaikutukset vaihtelivat suuresti maahanmuuttajaryhmien välillä. Siinä missä keskimääräiset vuosittaiset työikäisen maahanmuuttajan nettokustannukset (kun Suomi on nolla) olivat noin 4000 euroa vuodessa, olivat suurimmat kustannukset Somaliasta ja Irakista tulleilla muuttajilla. Keskimääräisen näistä maista tulleen työikäisen muuttajan vuosittainen nettovaikutus julkiselle taloudelle oli jopa 13 – 14 000 euroa negatiivinen. Kymmenestä suurimmasta maahanmuuttajaryhmästä vain saksalaisista koituvat nettotulot olivat tutkimuksen mukaan positiivisia (runsaat 2000 euroa vuodessa).¹

Tässä yhteydessä voimme vain lyhyesti käsitellä kuntien tilannetta, koska kuntien menoista ja ulkomaalaistaustaisten ihmisen määristä on verraten tarkkoja tilastotietoja olemassa. Teorian tasolla aihepiiri on mielenkiintoinen siksi, että kirjallisuudessa on jonkinlaisena hyväksyttynä lähtökohtahypoteesina pidetty sitä, että siirtolaisuus vähentää julkisia menoja. Taustalla on ajatus siitä, että siirtolaisuuden mukanaan tuona demografinen frakmentaatio vähentää eri väestöpiirien yhteenkuuluvuutta ja halukkuutta osallistua muiden kuin ”oman” väestöryhmänsä tukemiseen. Siksi halukkuus tuottaa julkisia palveluksia ja jakaa tulonsiirtoja vähenee, mikä sitten näkyy menojen kokonaismäärässä. Tämä ajatuskulkua on saavuttanut vastakaikua etenkin Yhdysvalloissa, jossa raja-aidat ovat lähinnä kulkeneet mustan ja valkoisen väestön välillä

(Alesina ym. 1999 ja 2004). Euroopassa tehdyt tutkimukset eivät yleensä ole löytäneet tukea tälle väitteelle, vaan maahanmuuton on yleensä todettu kasvattavan ainakin pakallistason julkisia menoja (ks. Gerdesin (2011) tutkimus Tanskasta ja Jofre-Monsenyn ym. (2016) tutkimus Espanjasta ja Nannestadin (2007) katsausartikkeli).

Suomen osalta tällaista ilmiötä ei vielä ole havaittu, mutta varmaan johdetaan siitä, että ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on täällä hyvin pieni. Tällä hetkellä (2015) ulkomaalaistaustaisen väestön osuus koko väestöstä on vain hieman runsaat 6 %. Pääkaupunkiseudullaluku on kuitenkin 15 prosentin luokkaa; esimerkiksi Helsingissä osuus on kasvanut puoli prosenttiyksikköä vuodessa ollen vain 2.0 % 1990 mutta 14.3 % 2015.

Etnisen frakmentaation seurausvaikutukset ovat yleensä olleet selityksenä sille, että empiirisissä kasvututkimuksissa on säännönmukaisesti havaittu taloudellinen kasvun olevan käänteisesti riippuvainen väestön etnisen taustan moninaisuudesta. Tyypillinen tulos löytyy muun muassa Barron ja Sala-i-Martinin (2008) kasvuteorian empiirisistä testeistä, joissa on käytetty lähes tulkoon maksimaalista määrää kontrollimuuttujia. Vaikka tästäkin tuloksesta vielä kiistellään (lähinnä miten tilastollisesti ”merkittävä” tulos loppujen lopuksi on) kukaan ei tietääkseni, ole esittänyt päinvastaista tulosta siten, että frakmentaatio olisi vaikuttanut koko kansatalouden tasolla positiivisesti taloudelliseen kasvuun.

Lähde: Mäkelä & Viren 2016

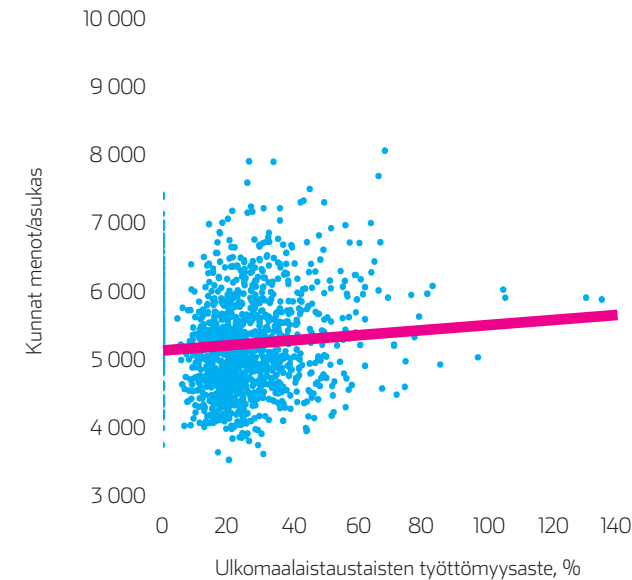
KANSALLISVALTIO HYVÄSSÄ JA PAHASSA

Maahanmuuttokeskustelussa törmätään väistämättä erilaisiin mielipiteisiin kansallisvaltion luonteesta ja tarpeellisuudesta. Perinteinen suomalainen tapa on ollut korostaa itsenäisten Suomen hyvyttä, sen aikaansaannoksia, jopa sankaritekoja. Viime vuosina retoriikkaa on kuitenkin muuttunut huomattavasti. Kansallisvaltiot ovat saaneet synneikseen sodat, ahdasmielisyyden, vapaan liikkuvuuden estämisen ja niin edelleen. Hieman paradoksaalisesti, ne jotka kiivaimmin moittivat kansallisvaltiota, edellyttävät kansalaisten kuitenkin maksavan valtaosan tuloistaan valtiolle käytettäväksi yhteiseen hyvään. He yleensä myös vastustavat kiivaasti yritysten sijoittumista ulkomaille (toisin sanoen suorita sijoituksia), vaikka sen luulisi olevan luonnollinen osa globalisaatiota. Yhteinen hyvä kuitenkin vaati jonkinlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta, miksi muuten ponnistelisit rahan keräämiseksi valtion ja viime kädessä muiden ihmisten hyväksi.

Valtiota voisi verrata kotitalouteen, tai sanotaan nyt perheeseen. Perheessä yleensä tulot ja varallisuus jaetaan tasan. Tämä heijastaa korkeaa yhteenkuuluvuuden tunnetta – sen puuttuessa tasajako tuppaa ontumaan. Olemme ”ammoisista ajoista” oppineet hyväksymään ajatuksen siitä, että perheestä voi ”erota”, jos yhteisö ei miellytä, voi kävellä ulos. Kellään ei pitäisi olla siihen mitään sanottavaa. Mutta toimiiko sama analogia myös toisin päin? Voiko kuka tahansa ulkopuolinen tulla perheeseen? Ei varmaan ilman jonkinlaista perheen jäsenten yhteistä päätöstä. Ajatellaan vaikka, että perheen isä tuo mukanaan Thaimaan lomalta uuden tyttöystävän ja kertoo kotiväelle, että tämä kuuluu nyt perheeseen. Jos muiden perheenjäsenten vastaanotto on jätävän kylmä, voiko hän torjua vastalauseet sanomalla, että ne perustuvat ahdasmielisyyteen ja – mitä pahinta – rasismiin?

Voi olla esimerkki on hieman kaukaa haettu, mutta villakoiran ydin on siinä, että yhteisön, jolla aito yhteenkuuluvuuden tunne, pitäisi yhdessä sovittujen pelisääntöjen puitteissa päättää yhteisön kannalta tärkeistä asioista. Ei niin, että joku tai jotkut katsovat omaavansa parempaa tietoa ja paremman moraalien päättämään siitä, keillä on oikeus kuulua yhteisöön. Jos ei ole riittävää konsensusta, tulos on vääjäämättä huono. Yhteisöllisyys ja luottamus häviävät ja samalla häviää suuri määrä sosiaalista pääomaa, joka välttämätön ehti modernin hyvinvointivaltion olemassaololle. Sosiaalisen pääoman voi tuki korvata erilaisilla pakkokeinoilla, mutta se tie eri historian kokemusten valossa erityisemmin houkuttelee.

Kuvio 15.
ULKOMAALAISTEN TYÖTTÖMYYS JA KUNTIEN MENOT

Lähde: Mäkelä & Viren 2016

On helppo nähdä, että edellä mainitun ”tarjontahypoteesin” (”ei haluta maksaa omaan yhteisöön kuulumattomien ihmisten menoja”) ohella menoihin vaikuttavat välittömät kustannustekijät – siis tuotettujen palvelusten yksikkökustannuksiin vaikuttavat tekijät. Sellaisia synnyttävät ennen kaikkea kieliongelmat: tarvitaan tulkkeja ja kouluissa tarvitaan erityisopetusta vieraili kielillä, erilaista uskonnon opetusta eri uskontokuntien edustajille ja niin edelleen. Esimerkiksi Ruotsissa on kouluja, joissa opetetaan 30 eri äidinkieltä; erilaisia uskontoja on sen lisäksi ainakin puoli tusinaa. Suomen luvut ovat vielä olennaisesti pienempiä (kieliä lienee enimmillään kymmenkunta), mutta yhtä kaikki niistä koituu lisäkustannuksia. Ennen kuluva vuotta kuntien kontolla oli vielä koko toimeentulotuki ja sosiaalipalvelut, jotka maahanmuuttajien korkean työttömyyden (kuvio 1) johdosta luonnollisesti näkyvät niin kokonaismenoissa kuin sosiaali- ja terveyssektorin menoissa. Menoja ovat kasvattaneet myös kuntien kontolle jääneet asunnottomat sekä kuntia rasittaneet työllistämismenot. Siksi ei ehkä olekaan yllättävää, että menot näyttävät selvästi kasvavan ulkomaalaistaustaisen väestön kuntakohtaisen osuuden (kuvio 14) ja työttömyysasteen (kuvio 15) myötä.

Kun kuntien menoja (kokonaismenoja, tai vaihtoehtoisesti sosiaali- ja terveysmenoja tai koulutusmenoja) selitetään ulkomaalaistaustaisen väestön osuudella sekä joukolla taustamuuttujia (kunnan koko, väestötiheys, tulotaso,

ikä rakenne, työttömyysaste, vasemmistopuolueiden osuus jne.) päädytään siihen, että menojen ”jousto” (suhteellisten muutosten osamäärä) väestöosuuden suhteen on noin yksi. Tämä tarkoittaa sitä, että ulkomaalaistaustaisten osuus nousee vaikka nolasta 10 prosenttiin, kunnan asukasta kohden menot kasvavat 10 %.²

Mielenkiintoinen piirre tuloksissa on vielä se, että ulkomaalaistaustaisten osuuden nousu nolasta prosentista ylöspäin kasvattaa selvästi kuntien menoja, vaikka ulkomaalaistaustaisen väestön osuus olisi jo ”mukana mallissa” (kyseinen kustannusvaikutus on jopa viiden prosentin luokkaa). Tämä antaa tukea ajatukselle, että maahanmuuttoon liittyy kuntatasolla tiettyjä kiinteitä kustannuksia. Uusia palveluita (virkoja) pitää perustaa riippumatta siitä, miten paljon maahanmuuttajia kuntaan tulee. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuudella on positiivinen ja merkitsevä vaikutus myös silloin kun kunnan väestö (tai ulkomaalaisten määrä) supistuu, mikä viittaa siihen, että korkeammat yksikkökustannukset kunnissa eivät vedä väkeä puoleensa (periaatteessahan positiivinen yhteys ulkomaalaistaustaisten ja kuntien menojen välillä voi johtua siitä, että ulkomaalaistaustaiset muuttavat kuntiin, jossa kunnalliset palvelut ovat parempia, mutta tämän mekanismin olettaisi koskevan myös kanta-väestöä).

Väestöosuuden kanssa samansuuntainen vaikutus on ulkomaalaisten työllisyystilanteella. Jos heidän työttömyysasteessa ao. kunnassa nousee, kasvavat menotkin (kuvio 15). Edellä sanottu tarkoittaa sitä, että maahanmuuton kustannuksia laskettaessa ei voida triviaalisti yleistää kustannuksia esimerkiksi sillä tavoin, että kustannukset julkista palveluista maahanmuuttajilla ja kantaväestölle ovat täsmälleen samat. Tämä hankaluus on vasta alkusoittoa suuremmalle ongelmalle, selvitystarpeelle siitä, miten kustannukset riippuvat maahanmuuttajien taustatekijöistä. Kun luvussa 2 käsitelimme työllisyyslukuja, totesimme, että eri ryhmät (kansalaisuudet) poikkeavat toistaan todella paljon. On hyvinkin mahdollista, jopa todennäköistä, että erot näkyvät myös julkisten palveluiden käytössä ja kustannuksissa.

1 Luvut eivät juuri poikkea ulkomaisista tutkimuksista, varsinkin jos vakioidaan olennaisimmat taustamuuttajat. Jonkinlaisen poikkeuksen muodostaa Fratscherin ja Junkerin (2016) paljon julkisuutta saanut tutkimus pakolaisten vaikutuksesta julkisen sektorin tuloihin. Siinä tuloja ja menoja arvioitiin mikroaineistojen sijaan yksinkertaisen laskukaavan avulla. Laskelman oletukset keskeisistä parametreista olivat ilmeisen optimistisia (pakolaisten osalta työllisten suhde väestöön arvioitiin 30 prosentiksi ja heidän tuottavuutensa kahdeksi kolmasosaksi kantaväestön vastaavasta arvosta). Lisäksi pakolaisiin käytävien menojen oletettiin synnyttävän 0.5:n suuruisin kerroinvaikutuksen. Lopputuloksena oli, että pakolaisistakaan ei koidu menoja vaan tuloja.

2 Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen julkaisemaan paneeliaineistoon Manner-Suomen kunnista ajanjaksolta 2000-2014 havaintojen kokonaismäärän ollessa 3735. Ks. Mäkelä ja Viren (2016).

7. PAKOLAISET JA MAAHANMUUTTO

- Tulevatko pakolaiset paikkaamaan työvoimavajettamme?
- Miksi kohteeksi valittiin Suomi?
- Mistä maailmalta löytyy turvallinen maa?

Kun tänä päivänä puhutaan maahanmuuttajista, on puhuttava pakolaisista, sillä ainakin Euroopassa maahanmuuttoa on totaalisesti dominoinut pakolaisten tai turvapaikanhakijoiden virta. Jonkinlaisena katalysaattorina ilmiölle ovat olleet arabimaissa tapahtuneet sisällissodat ja yhteiskunnalliset levottomuudet, mutta taustalla piilee huomattavasti suurempi ongelma, valtava elintasokuilu Euroopan (ja muiden kehittyneiden maiden) ja kehitysmaiden välillä sekä kehitysmaiden väestön lähes räjähdysmäinen kasvu, etenkin Afrikassa. Eli potentiaalista työvoiman tarjontaa on taloudellisin termin ilmaistuna ääretön määrä, ja työvoiman tarjonnan kasvu on ollut suurinta niissä kehitysmaissa, joissa pääomavaltaisuus on ollut alhaisinta.

Euroopassa tilanteeseen on reagoitu hyvin monin eri tavoin ja useimmiten ilman selkeää ohjelmaa. Suomi ei tässä suhteessa muodosta mitään poikkeusta. Lähinnä elinkeinoelämän piiristä on kuulunut ääniä, että nyt on oiva tilaisuus kasvattaa työvoiman tarjontaa Suomessa ja sitä kautta laskea palkkakustannuksia. Poliittisen kartan toisella puolella on abstrahoitu pois työvoiman tarjonnan lisäykseen väijäämättä liittyvä palkkojen lasku (”ammattiliitot huolehtivat siitä, että palkat eivät laske”) ja työttömyyden kasvu (”kotouttaminen avaa portit työmarkkinoilla ja yrityselämässä”). Jäljelle ei siten jää mitään tulonjako-ongelmaa, vaan lähinnä vain humanitäärinen tai moraalinen ongelma, jossa vastakkain ovat yleismaailmalliset ihmisoikeudet ja (vanhanakainen) nationalismi. Tässä argumentaatiossa talous on enemmänkin toissijainen seikka – se on lähinnä vain ”kin” -liite mielipiteenomaisten perustelujen joukossa. Toki se auttaa pääsemään ”win – win” -tilanteeseen: kaikki hyötävät ja samalla tehdään ”oikein”¹.

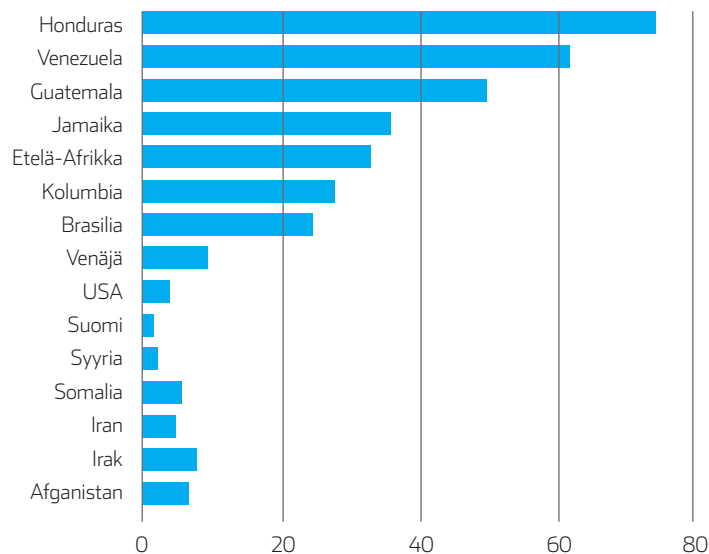
Mutta voidaanko pakolaisten osalta tukeutua samoihin kalkyyleihin kuin yleensä siirtolaisten osalta? Näin usein menetellään, mutta tilastojen ja kokemusten perusteella on selvää, että näin ei voi tehdä. Jo luvussa kolme kävi ilmi, että puhuminen siirtolaisista jonkinlaisen edustavan yksilön näkökulmasta on äärimmäisen harhaanjohtavaa, koska siirtolaiset ovat äärimmäisen heterogeeninen joukko ihmisiä. Ehkä vielä heterogeenisemmän käsitteen kanssa ollaan tekemisissä kun puhutaan pakolaisista. IMF (2016) antaa hyvän kuvan siitä, miten paljon pakolaisia ja ”vanhoja siirtolaisia” koskevat luvut poikkeavat toi-

sistaan tukeutuen lähinnä *European Social Survey* –kyselyn tuloksiin (ks. IMF (2016), s. 18). Niistä ilmenee muun muassa että pakolaisten työllisyysasteet ovat puolta pienempiä kuin muilla siirtolaisilla ja sosiaalitukien ensisijaisuus toimeentulolähteenä yli kaksinkertainen muihin siirtolaisiin verrattuna aina kahteenkymmeneen maassaolovuoteen asti. Ylipäätään kaikki ”pehmeät” ja ”kovat” indikaattorit poikkeavat näiden ryhmien osalta. Jos vielä puhutaan tuloista, voinee viitata aiemmin mainittuun Ostbyn (2016) tutkimukseen. Hänen käyttämänsä Norjan tilastokeskuksen aineiston perusteella ilmeni, että Norjaan muuttaneiden pakolaisten ansiot olivat vain hieman runsas puolet työn perässä muuttaneiden tuloista aina kahteen vuoteen asti muuton jälkeen ja 2/3 vielä 10 vuotta maahantulon jälkeen. Kyse ei siis ole marginaalisesta erosta, joka poistuu itsestään tai tähänastisin kotouttamistoimin. Sarvimäen (2017) Suomea koskevista luvuista voi päätellä, että ansioiden jälkeensä jääneisyys on vielä suurempaa kuin Ostbyn (2016) tutkimuksessa.

Asia ei tule yhtään helpommaksi, jos auttamisen sijaan puhutaan pelastamisesta ja hengenvaarasta. Ajatellaan vaikka usein kuultua lausahdusta ”emme voi palauttaa ihmisiä maihin, jossa he ovat hengenvaarassa”. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikki hakemukset pitää hyväksyä, on niitä mikä määrä tahansa, koska kenenkään kokemus hengenvaara ei voi olla vähäarvoisempi/arvokkaampi kuin toisen. Tulos ei voi siis olla mikään muu kuin ”nurkkaratkaisu”, jossa maahantulijoita ei palauttaa maihin, joissa on hengenvaara. Yleensä tässä yhteydessä argumentoidaan myös, että emme voi palauttaa ihmisiä maihin, joissa heitä kohdellaan huonosti (Etelä-Euroopan maat, Unkari, Puola, Slovakia jne.) tai jonne heitä ei huoliteta aiemman kotimaan viranomaisen taholta. Helposti jäljelle jäävät vain Pohjoismaat, Saksa, ja ehkä joku muu maa.

Mutta mikä on objektiivinen kriteeri käsitteelle hengenvaara? Luulisi, että henkirikosten määrä (väestöön suhteutettuna) olisi ainakin subjektiivista tuntemusta parempi indikaattori. Mutta jos tarkastellaan näitä lukua, poikkeavat ne tyystin niistä julkisuudessa esitetyistä riskiarvioista, joita on esitetty pakolaiskriisin yhteydessä. Tämä ilmenee ainakin oheisesta Maailmanpankin julkaisemiin lukuihin perustuvasta kuviosta 16.

Kuvio 16.
HENKIRIKOKSET SUHTEESSA VÄESTÖÖN 2014
Rikokset / 100 000 asukasta

Kuvassa ylimmät luvut edustavat äärimmäisiä arvoja. Lähde: Maailmanpankki, World Development Indicators.²

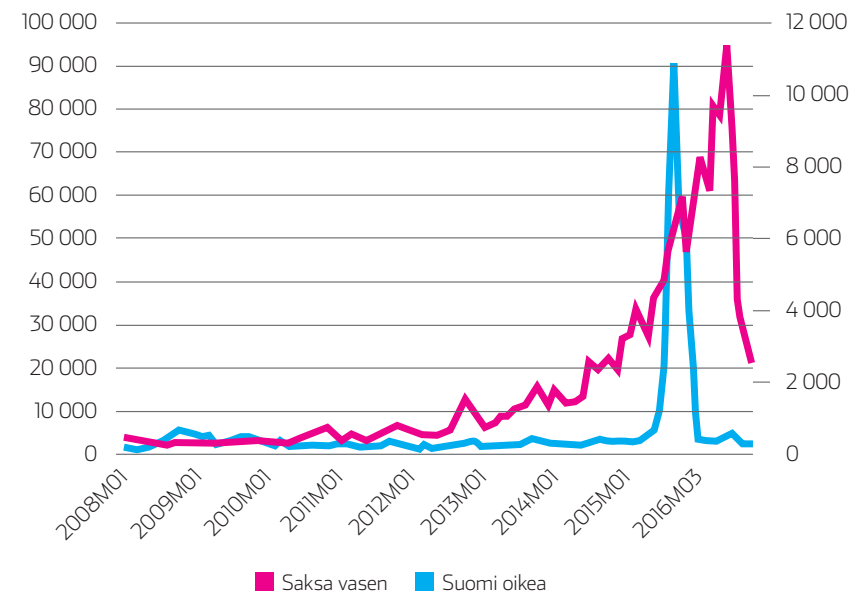
Surullinen tosiasia on, että maailmalta löytyy vain kourallinen maita, joita voi syytää sanoa täysin turvallisiksi. Sen sijaan turvattomien maiden lista esimerkiksi juuri henkirikosten mielessä on pitkä. Useat Latinalaisen Amerikan ja Afrikan maista ovat ainakin tilastojen mukaan turvattomampia kuin maat, joista pääosa Suomeen tulleista pakolaista on tullut. Ajatellaan vaikka Hondurasia tai Venezuelaa: ihmiset ovat todellakin hengenvaarassa. Miten voimme kieltää hondurasilaiselta turvapaikan, jos myönnämme sen Lähi-idästä saapuvalle? Henkirikosten riskin ohella on olemassa suuri joukko muitakin indikaattoreita vainosta ja hengenvaarasta, sellaisia kuten rikollisuus yleensä, poliittisten vankien lukumäärä suhteessa väestöön, sanan- tai lehdistön vapaus, oikeus liikkua maassa ja muuttaa maasta, korruptio ja muut vastaavat seikat. Kaikista niistä on olemassa tilastoja, jotka ovat useasti luotettavampia kuin yksittäisten hakijoiden kertomukset ja kokemukset.

Toki voimme aina sysätä päätöksentekovastuun jollekin virkamiehelle, jonka tehtäväksi annetaan (lähinnä hakijoiden kertomusten perusteella) löytää jokin perustelu myöntämiselle tai kieltämiselle. Päivänselvää on, että meillä ei ole sellaisia resursseja, joilla voisimme selvittää kunkin hakijan osalta todellisen tilanteen aiemmassa kotimaassa (jos tiedämme edes sitä, mikä on todellinen kotimaa). Ajatellaan vaikka, miten vaikea on kotimaisissa oikeudenkäynnissä päätyä riidattomaan ratkaisuun syyllisyydestä ja syyttömyydestä, vaikka tukena on valtavasti parempi tutkinta-aineisto ja mahdollisuudet hankkia li-

sätietoja todistajilta. Selvältä tuntuu, että tarvittaisiin objektiivisia mittareista ja kriteereitä, joiden perusteella toimitaan sen sijaan, että luulotellaan, että oikeita päätöksiä voidaan tehdä olemattoman yksilökohtaisen tiedon varassa.

Tieto siitä, että Eurooppa ei ole kyennyt muodostamaan mitään linjaa pakolaispolitiikan suhteen, ruokkii luonnollisesti potentiaalisten maahanmuuttajien halua pyrkiä Eurooppaan. Nykymaailmassa kaikki kannanotot, jotka on tarkoitettu kotimaan käyttöön, ovat hetkessä kaikkien maahanmuuttoa suunnitelevin – ja organisoivien tiedossa. Sen Suomikin on saanut tuta viimeistään vuonna 2015, jolloin Suomi todella löydettiin uutena kohdemaana (kuvio 17). Aina syyskuulle 2015 asti Suomi oli syrjässä pakolaisvirroista, päinvastoin kuin esimerkiksi Saksa, johon turvapaikan hakijoita on tullut ”tasaiseen tahtiin”. Sitten kaikki muuttui hetkessä, liekö sitten syynä pääministeri Sipilän ilmoitus 5.9.2015 oman talonsa luovuttamisesta pakolaisten käyttöön tai tieto siitä, että pakolais- tai oleskelustatuksen saivat viime vuoteen asti käytännöllisesti kaikki pakolaisstatusta hakeneet maahantulijat. Maailmalla, ja etenkin niiden keskuudessa, jotka organisoivat pakolaisten liikkeitä, ei tarvita suurta osaamista päätellä, että Suomen sosiaaliturva ja elintaso on maailman parhaita. Tieto kansalaispalkasta tuskin toimii päinvastaiseen suuntaan. Jos vielä leviää käsitys, että maan poliittinen johto innokkaasti haluaa lisää maahanmuuttajia – ovat he sitten keitä tahansa – ei ole ihme, että maahanmuuttoluvut voivat hetkessä muuttua miksi vain.

Kuvio 17.
TURVAPAIKANHAKIJOIDEN VIRTA SAKSAAN JA SUOMEEN
2009-2016

Luvut ovat kuukausilukuja. Lähde Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

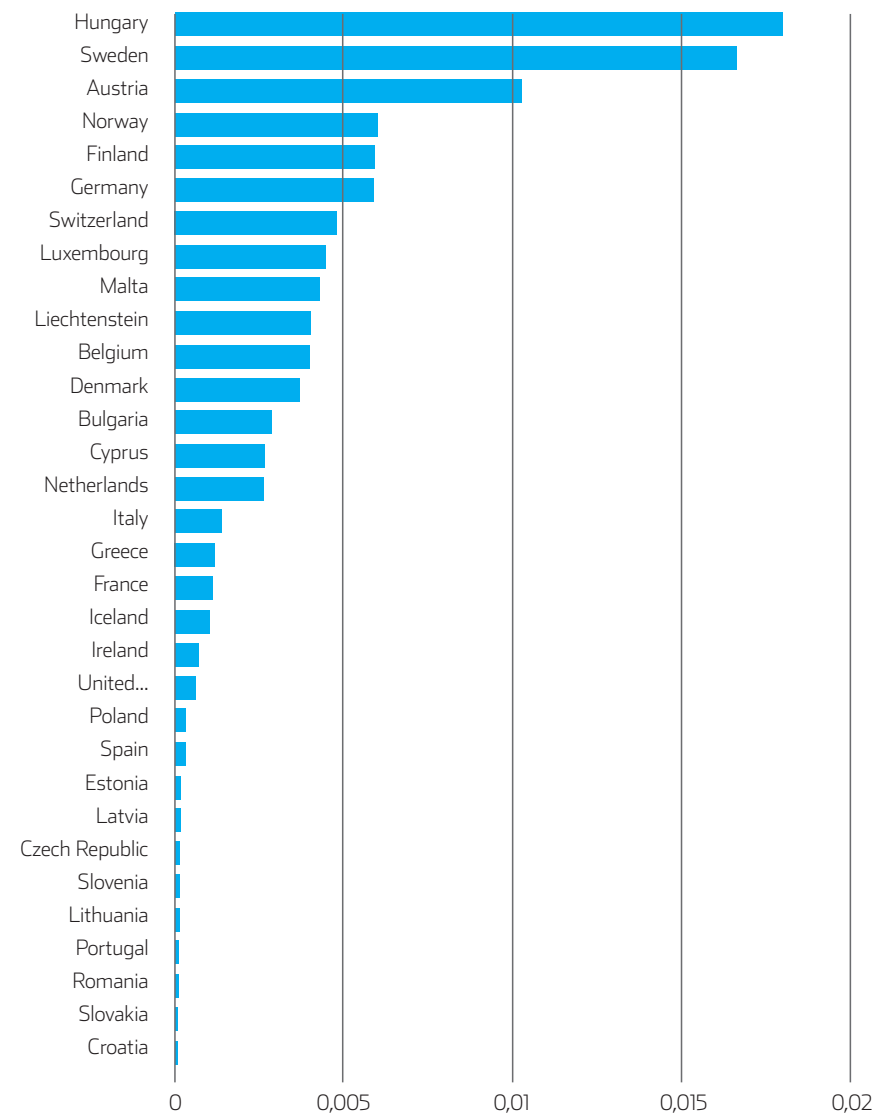
Mainittakoon, että siirtolaiskriisin ollessa kuumimmillaan syyskuussa 2015, Suomen (10815 hakemusta) edellä turvapaikkahakemuksissa olivat vain Saksa 47815, Unkari 30795, Ruotsi 24260 ja Italia 11195. Kauas taakse jäivät esimerkiksi sellaiset suuret maat kuin Ranska 7370 Englanti 4170 ja Espanja 1425.

Suomen ”hyvää” sijoittumista (ykköstilaa) kohdemaana ei ehkä sinällään pidä ihmetellä, koska jos tarkastelee pakolaisvirtoja eri maihin, huomaa helposti, että niitä ohjaa lähes yksinomaan kohdemaan elintaso. Maantieteellinen etäisyys lähtöalueita (Lähinnä Vähä-Aasia ja Libya) korreloi itse asiassa negatiivisesti väestöön suhteutettujen turvapaikkahakemusten kanssa, mikä on jossain määrin paradoksaalista (negatiivinen yhteys käy ilmi jo kuviosta 18). Sen sijaan (järjestyskorrelaatio) elintason ja turvapaikanhakemusten (väestön määrään suhteutetun) arvon kanssa oli vuoden 2015 osalta jopa +0.68!³

Tulos olisi vielä selkeämpi, jos vertailussa olisivat mukana EU:n ulkopuoliset entiset IVY -maat, koska niihin pakolaisia on virrannut olemattoman vähäisiä määriä väestöön suhteutettuna.⁴ Eli kohdemaan valinta noudattaa yksiselitteisesti samaa logiikkaa kuin siirtolaisuudessa yleensä; oma odotettu tulotaso (suhteessa lähtömaan tulotasoon) pyritään maksimoimaan (tutkimustuloksista ja datasta ks. OECD (2016) ja Hanson ja McIntosh (2016)). Samaa logiikkaa noudattavat muuttajien ikä, sukupuoli ja muut taustatekijät.

Selvää on, että pakolaisvirrat (tai millä niitä haluaa kutsua) tulevat olemaan jokapäiväistä elämää tästä eteenpäin, ellei maahanmuuttopolitiikan keinoin muuttoliikkeelle laiteta joitain rajoituksia. Elintasokuilu Euroopan ja Afrikan välillä ei umpeudu, vaan saattaa jopa kasvaa tulevinä vuosina. Suuri riski on, että erilaiset väestön kasvuun liittyvät ekokatastrofit ja etniset konfliktit tulevat vain kiihtymään. Siksi järkevä politiikka Euroopan puolelta vaatisi selkeää linjausta siitä, mitä aiotaan tehdä, ei suinkaan vain 12 seuraavan kuukauden vaan seuraavaan viidenkymmen vuoden aikana. Sallitaanko rajoittamaton maahanmuutto vai asetetaanko sille joitain taloudellisia tai yhteiskunnallisia rajoituksia tai insentiivijärjestelmiä? Tärkeä kysymys on myös se, josta jo aiemmin puhuimme: valikoidaanko tulijoita joidenkin taloudellisten kriteerien perusteella? Vai sysätäänkö kysymys hamaan tulevaisuuteen, jolloin kaikkien kriisien kuvitellaan loppuneen?

Kuvio 18.
TURVAPAIKANHAKIJOIDEN SIOJITTUMINEN ERI MAIHIN
Turvapaikanhakijat/väestö, 2015

Lähde: Eurostat

Aloitetaan muutamalla numerolla. Suomen henkeä kohden laskettu BKT on (oli 2015) 40 000 dollaria. Sijoitus maailmalla on 22-25 hieman riippuen laskutavasta. Eli olemme valovuosien päässä köyhien maiden elintasosta. Afrikassa keskimääräinen BKT-luku on alle 5000 dollaria, köyhimmissä maissa alle 2000. Etiopiassa luku on 1500. Siellä väestön määrä on nyt 99 miljoonaa. 35 vuoden päästä se on (huolimatta kroonisesta nälänhädästä) 188 miljoonaa. Kriisimaissa (mukaan lukien Suomen kehitysavun suosikkimaat Tansania ja Zambia) keskimääräinen lapsiluku on reilusti yli viiden. Suomessa 1.5 Afrikan väestö on ennusteiden mukaan vuonna 2050 kaksi ja puoli miljardia, yli kaksi kertaa enemmän kuin nyt. Suomen kannalta ”tärkeiden maiden” Afganistanin, Syyrian, Iranin, Irakin ja Somaliin yhteenlaskettu väkiluku on 2050 jo 285 miljoonaa. Pelkästään Somalian väkiluku lähes kolminkertaistuu seuraavan 35 vuoden aikana. Miten voi olla mahdollista, että pakolaiskriisi päättyy lähitulevaisuudessa? Ei mitenkään. Pahin on selvästi vielä edessä: nälänhätä, sisällissotia ja terrorismia. Valtavat elintasoerot Euroopan ja kehitysmaiden välillä johtavat nykyisessä täydellisen tiedonkulun maailmassa entistä suurempiin kansainvaelluksiin. Se, että Suomi on ilmeinen kohdema, ei ole yllätys. Korkea elintaso, maailman ehkä paras sosiaaliturva (ainakin maailman suurin julkinen sektori), uutiset kaikki maailman kansalaisille jaettavasta perustulosta, vetävät tietenkin ihmisiä puoleensa, vaikka he eivät tietäisi edellisen (Vanhasen) hallituksen ohjelmaan sisällytetystä viestistä ”Suomi kuuluu kaikille”.

On vaikea nähdä, että tässä tilanteessa kyettäisiin enää luokittelemaan maahantuloja pakolaisiksi tai siirtolaisiksi, tai millä nimellä heitä haluaa kutsua. Se on yhtä vaikeaa kuin luokitella kriisejä poliittisiksi, sotilaallisiksi tai humanitäärisiksi. Jotta edes periaatteessa tällainen luokittelu kyettäisiin tekemään ”oikein”, tarvittaisiin valtava seurantajärjestelmä maailmanlaajuisesti. Pakolaiset itse kertovat kuuluvansa siihen kategoriaan, joka oikeuttaa turvapaikkastatukseen tai oleskelulupa. Onko meidän uskominen heitä; joidenkin mielestä on – silläkin uhalla, että sitoutuisimme myöntämään kansalaisuuden jokaiselle, joka on päässyt Suomeen asti. Hieman vaikea on kuitenkin mieltää järkeväksi ratkaisua, jossa maahanmuuttajien valikointi perustuu, ei koulutukseen, ammattiin ja työhaluihin, vaan kykyyn kertoa ”oikea” tarina viranomaisille.

1 Eli törmäämme sanontaan, ”kaikkea ei voi ilmaista rahassa”. Toteamus kuulostaa hienolta, mutta asiallisesti sen hyväksyminen merkitsee, että emme voi mitata mitään rahassa. Miten nimittäin voimme asettaa rinnakkain ylivoimaisen arvokkaat ja ”tavalliset” asiat. Keillä on oikeus ja valta tähän rajanvetoon? Ja kun rahassa ei voi mitata mitään, millä tavoin asiat sitten laitetaan tärkeysjärjestykseen maailmassa, jossa rahaa ei ole rajattomasti.

2 Luvut ovat vuodelta 2014, Syyrian luku on kuitenkin vuodelta 2010. Mainittakoon, että Irakin luku oli vuonna 2007 vielä 66,1, mutta on sen jälkeen tasaisesti laskenut.

3 Sosiaalimenot BKT-suhteen osalta vastaava luku on 0,53, Korrelaation laskemisessa hieman ongelma tuottaa Unkari, joka jonkinlainen poikkeava havainto datassa lähinnä kai läpikulkumaan luonteensa vuoksi. Vuoden 2015 kuluksa Unkarin luvut muuttuivat tunnetuista syistä melkoisesti; viimeisellä neljänneksellä turvapaikkahakemuksia ei jätetty käytännössä lainkaan. Tilastoista lähemmin liitteessä 9.

4 Esimerkiksi Ukrainan saamat turvapaikkapyyntöjä ovat viime vuosina olleet luokkaa 1500-2000, eli väestöön suhteutettuna 0,00004 - vähemmän kuin Kroatia (ks. kuvio 18). Valko-Venäjälle tulneiden pakolaisten määrä on ollut vain noin 200, mikä on vielä paljon vähemmän kuin Ukrainan absoluuttiset ja suhteelliset luvut. Ks. Ukraina (2017)

8. POLITIIKAN VAIHTOEHDOT

- **Onko ongelmiiimme todellakin kivuton ratkaisu?**
- **Kuka asioista oikein päättää? Tai on päättänyt?**
- **Suomalaisessa politiikassa on aina vain yksi politiikkavaihtoehto**
- **Pitäisikö kysyä kansalta?**

Edellä on keskusteltu siitä, tarvitaanko Suomeen suuria määriä maahanmuuttajia. On ollut vaikea mieltää niitä argumentteja, joiden perusteella väitetä useimmiten perusteellaan. Jyrki Kataisen kuuluisa heitto 1.8 miljoonan maahanmuuttajan tarpeesta oli ilmeinen väärinkäsitys, mutta eivät muutkaan perustelut tunnu kovin vakuuttavilta. Ehkä suurin ongelma niissä on se, että kukaan ei ole kunnolla laskenut mitä demografiselle rakenteelle tapahtuu maahanmuuton myötä pitkällä tähtäimellä, kun maahanmuuttajat eläköityvät ja muista syistä siirtyvät pois työmarkkinoilta. Jos maahanmuuttajat kotoutuvat täysin, muuttuen identtisiksi kantaväestön kanssa, vaaditaanko tällöin yhä kasvavaa maahanmuuttoa väestörakenteen vakioimiseksi? Suuri ongelma on myös siinä, että maahanmuuttajia kohdellaan homogeenisena ryhmänä, joka sekä tuottavuudeltaan ja muilta ominaisuuksiltaan on samanlainen kuin kantaväestö tai ne maahanmuuttajat, jotka ovat tulleet Suomeen historian saatossa. Erot eri maahanmuuttajaryhmien välillä ovat kuitenkin valtavan suuria, että tällaiset yleistykset tekevät laskelmista petollisen harhaanjohtavia.

Laskelmissa ja oletuksissa on yleensä hyvin optimistisesti arvioitu maahanmuuttajia työmarkkinasopeutumista ja seurausvaikutuksia taloudelliseen kasvuun. Jos maahanmuuttajien työllisyysasteet ja tuottavuus jäävät huomattavasti jälkeen kantaväestöstä, koituu heistä vain taloudellinen taakka julkiselle sektorille, ainakin niin kauan kuin julkisen sektorin verotus- ja tulonsiirtojärjestelmä on sellainen, että vain kaikkein hyvätuloisimmat tuottavat selvää ylijäämää julkiselle sektorille. Toki sekin ongelma on ratkaistavissa ajamalla hyvinvointivaltio alas niin, että nettotulonsiirrot kotitalouksille koskevat vain kaikkein pienituloisimpia eikä niin kuin nyt, jolloin vain vajaa kolmannes kotitalouksista on nettotulonsiirtojen maksajia julkiselle sektorille.

Maahanmuutto ja siihen sen aikaansaama työvoiman tarjonnan lisäys johtaa väistämättä palkkojen laskuun. Realistisilla oletuksilla maahanmuuttajien työllisyysasteista ja huoltosuhteista lopputuloksena on siten yleisen elintason lasku, koska tuotanto kasvaa vähemmän kuin maahanmuuttajien lukumäärä. Se on tosiasia, joka suoraan sanottava. Jotta näin ei kävisi, pitäisi maahanmuu-

ton saada aikaiseksi sellainen tuotannollisen pääoman kasvu, että palattaisiin (tai jopa ylitettäisiin) aiemmalle pääomavaltaisuuden (pääoman ja työllisyyden suhteen) tasolle. Tätä oletusta on vaikea sellaisenaan hyväksyä. Osin se johtuu tuotannon rakenteesta jo tapahtuneista muutoksista ja teollisuuden jo tapahtuneesta ulosliputuksesta, maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinataustasta ja työmarkkinoidemme toimintamekanismeista. Vaikka pääoma kasvaisi, ei se tapahdu hetkessä. Lyhyellä aikavälillä kehitystä dominoisi kaksi vastakkaissuuntaista kehitystendenssiä: pääomatulot kasvaisivat ja palkat laskisivat. Jos palkat eivät laskisi, ei työllisyyскään kasvaisi eikä siten pääoman tuottoaste eikä pääomakanta. Tuloksena olisi vain kasvava työttömyys ja sen seurauksena verotuksen kiristymisen ja elintason lasku. Jos palkat laskisivat, työllisyys kohenisi, mutta tuloerot kasvaisivat, koska kasvaneet pääomatulot menisivät hyvätuloisille – luonnollisestikaan ne eivät menisi maahanmuuttajille. Tuloerot todennäköisesti kasvaisivat myös eri työntekijäryhmien välillä – hyvin koulutettujen ammattitaitoisten työntekijöiden ollessa muita paremmassa asemassa.

Jo nyt meillä on suuria ongelmia työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa. Siitä kertoo 450 000 työttömyyskortistossa olevan työttömän määrä, joka ei tunnu millään sulavan pois, vaikka työvoiman tarjontakin on supistunut. Kaikki tunnustavat, että suomalaisessa järjestelmässä yli 50 -vuotiaiden työttömien työllistäminen on äärimmäisen haastavaa. Miten tulos voisi olla parempi, jos maahanmuuton myötä työmarkkinoille tulisi suuret määrät tuottavuudeltaan paljon heterogeenisempaa väestöä, ilman että työmarkkinainstituutiot eivät mitenkään muuttuisi. Eri asia sitten pitäisikö niitä muuttaa vain ja ainoastaan maahanmuuton helpottamiseksi. Kysymys on hieman samanlaisen kuin edellä esitetty retorinen kysymys: pitäisikö hyvinvointivaltion romuttaa, jotta maahanmuutto ei romuttaisi julkista taloutta?

Maahanmuutosta puhuttaessa painotetaan yleensä voimakkaasti – tai oikeastaan lähes yksinomaan – maahantulijoiden työllisyyttä. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet maahantulijoiden tuottavuus ja tulot. Kuitenkin julkisen sektorin rahoitusongelmien kannalta nämä tekijät ovat paljon tärkeämpiä kuin työllisyys sinällään. Olemattomalle huomiolle on jäänyt myös maahantulijoiden varallisuus tai oikeastaan sen puuttuminen. Mikäli maahan tulee paljon väestöä, jolla ei ole lainkaan varallisuutta, johtaa se tietenkin varallisuuserojen kasvuun ja ristiriitoihin eri väestöryhmien välillä.

Viime vuosien pakolaiskriisin myötä kuva maahanmuuton luonteesta ja tarpeellisuudesta on olennaisesti muuttunut. Valitettavasti samalla taloudellisten argumenttien paino on vähentynyt ja tilalle ovat tulleet moraaliin ja ihmisoikeuksiin liittyvät perustelut. Ongelma on kuitenkin siinä, että taloudelliset ongelmamme eivät ole hävinneet mihinkään, ja kuviteltu ”rikkautemme” on kovin hyllyvällä pohjalla. Elämme velaksi – niin koko kansantalous kuin erityisesti julkinen sektori, joka alijäämä en edelleen sietämättömän korkealla

tasolla. Velkaantumisesta huolimatta elintasomme on henkeä kohden laske-
tulla BKT:lla mitattuna selvästi alle vuoden 2006 tason, eli Suomi on yksi
kehittyneiden maiden suurista epäonnistujista. Tällaisessa tilanteessa puheet
siitä, että ”meillä on varaa” kuulostavat kovin ontoilta, koska meillä ei todel-
lakaan ole varaa edes nykyiseen elintasoomme. On sula mahdottomuus, että
voisimme nykytilanteessa jopa lisätä julkisia menoja hyvinvointivaltion ”pa-
rantamiseksi” ja kasvattaa todellisia tai kuviteltuja vastuitamme kansainvälisen
pakolaiskriisin hoidossa.

Siksi meidän olisikin syytä ”mennä itseemme” ja pohtia kunnolla, mitä
voimme tehdä kansallisin toimin huoltosuhteen ja rakennejäämien korjaami-
seksi, riskaabeliksi osoittautuneen maahanmuuton lisäämisen sijaan. Ongel-
mien ratkaisuna maahanmuutto on hieman samanlainen ”easy way out” kuin
”harmaa talous”. Vuosikymmen alussa useat poliitikot uskottelivat, että har-
maasta taloudesta on helposti saatavissa jopa 5 miljardia euroa verotuloja, joil-
la voi kivuttomasti ratkaista kestävyysvajeongelmamme. Nyt seitsemän vuotta
myöhemmin jonkinlainen realismin taju on haudannut nämä utopistiset kaa-
vailut ja on tajuttu, että harmaa talous on vain ”taakka” koko yhteiskunnalle
eikä mikään rahasampo.

Jotain reagointia demograafisen kehitykseen ja julkisen sektorin kestä-
vyysvajeeseen toki tarvitaan, koska niihin liittyvät ongelmat johtuvat valtion
tekemistä päätöksistä ja rajoituksista. Ajatellaan vaikka verotusta ja tulonsiir-
tojärjestelmää, joka perustavaa laatua olevalla tavalla vaikuttaa työvoiman tar-
jontaan (”kuka viitsii tehdä töitä, kun ’sossusta’ saa saman”)¹. Valtio on vas-
tuussa työläinsäädännöstä joko suoraan tai siltä osin kuin se on delegoinut
päättösvallan työmarkkinajärjestöille. On turha väittää, että esimerkiksi palk-
karakenne ei vaikuttaisi työllisyyteen. Valtio päättää myös suoraan eläkeiästä ja
muista eläkejärjestelmä parametreista. Siksi on älytöntä puhua huoltosuhteen
kehityksestä ikään kuin se olisi valtiovallan toimenpiteiden ulottumattomissa
ja ikään kuin maahanmuutto olisi ainoa vapaa politiikkaparametri.

Jos koetaan, että työvoiman tarjonnan supistuminen on ongelma, suora-
viivainen ratkaisu olisi tietenkin se, että eläkeikää määriteltäisiin vastaamaan
elinajan odotteen jo tapahtuneita ja jatkossa tapahtuvia muutoksia. Voisi ku-
vitella, että eläkeiän tavoitteen asettaminen 70 ikävuoteen ratkaisisi huomatta-
valta osin huoltosuhdeongelmat. Asiaa tietenkin auttaisi, jos ihmiset aiempaa
enemmän kantaisivat vastuuta eläkeiän aikaisista menoistaan, sen sijaan että
vähäisimmässäkin toimeentulo-ongelmassa käännyttäen sosiaaliviraston tai
KELA:n puoleen. Niin kuin jo ensimmäisestä taulukosta kävi ilmi, Suomen
huoltosuhde- ja kestävyysvajeongelmat johtuvat perimillään siitä, että suo-
malainen hyvinvointivaltio on niin massiivinen (”maailman suurin”). Valtion
(ja kuntien) kontoilte on laitettu kaikki toimeentuloon ja elämiseen liittyvät
ongelmat, vaikka on selvää, että niistä suoriutuminen on pitkän päälle mah-
dotonta – ainakin jos aiotaan elää markkinataloudessa muiden kansakuntien

tapaan. Koko sotien jälkeinen ajan poliitikot ovat luvanneet julkisen sekto-
rin ottavan kantaakseen yhä uusia velvollisuuksia ja riskejä, vaikka ainakin
fiksumpien heistä on pitänyt ymmärtää, että valtio (julkinen sektori) ei voi
suoriutua niistä. Suomi ei tietenkään ole ainoa lajissaan, mutta poliittisessa
naivismissaan se on taatusti ensimmäisessä luokassa.

Ajatellaan vaikka Uuden Seelannin tapaisia maita, joissa on tietty kiinteä
vähimmäiseläke, mutta muuten jokaisen pitää huolehtia parempi eläketurvan
yksityisen säästämisen kautta (ks. KIWI 2017). Ei tällaisessa järjestelmässä
tarvitse keskustella eläkeiästä, eikä ”paimentaa” ihmisiä pois eläkeputkesta tai
toimeentulotuelta eikä hätistää aikamiespoikia pois peräkammarista. Kuten
jo luvussa 2 todettiin, Uudessa Seelannissa 55-64 -vuotiaiden työllisyysaste on
15 prosenttiyksikköä parempi kuin Suomessa. 65-74 -vuotiaiden osalta ero on
vielä suurempi. Suomen luku on (oli 2014) vain 10.2 % mutta Uuden See-
lannin 31.1 %. Suomessa on jokapäiväinen marina aiheesta ”minulla on niin
pieni eläke”, ikään kuin eläkkeen suuruus määräytyisi jonkinlaisen meteoriit-
tisateen tuloksena, riippumatta yksilöin omista toimista. Kaikki taloudellinen
toiminta perustuu kannustinvaiikutuksiin; tietoon siitä, että ponnistelusta ja
riskin ottamisesta palkitaan. Julkisen vallan pitäisi parantaa eikä heikentää
näitä mekanismeja, niin kuin Suomessa on viime vuosikymmenet tehty.

Toinen tapa lähestyä ongelma on tietenkin pohtia ratkaisuja, jotka vaikut-
tavat lapsilukuun, joka etenkin viime vuosina on rajusti supistunut. Loogisin
ratkaisuvaihtoehto olisi ehkä professori Hans-Werner Sinnin (2005) esittä-
mä vero (tai vastaava pienennys eläkkeisiin), jonka säädettäisiin niille, joilla ei
ole lapsia (ja jotka siten määritelmän mukaan ovat vanhuusvaiheessa pelkäs-
tään yhteiskunnan hoivan varassa). Kysehän ei oikeastaan ole muusta, kuin
vanhasta ”vanhanpiian” verosta, joka aikanaan oli yksinäisillä kotitalouksilla.
Lapsettomuus ei tietenkään ole kaikilla vapaaehtoinen valinta, mutta ei sillä
asialla ole välttämättä mitään merkitystä taloudellisten kannustimien ja kus-
tannusten kanssa. Lapset maksavat kuitenkin ”paljon”, ja on aivan oikein, että
lapsista koituvaa kustannustaakkaa kantavat kaikki, eivätkä vaan ne, joilla lap-
sia on. Kaikki sukupolvet tarvitsevat ”hoitajia” vanhoina päivinään: kyse ei ole
makuasiasta tai mieltymyksestä. Jolloin tavoin hoito pitää maksaa, ja ainakin
tässä suhteessa tasa-arvo olisi oikeaa politiikkaa.

Toki työvoiman tarjontaan voi vaikuttaa monella muullakin tavalla. En-
siksi tulee mieleen työmarkkinoiden toimintamekanismien muuttaminen
tavalla, joka mahdollistaisi myös ikääntyneiden pääsyn työmarkkinoille. Ny-
kyään tilanne kaikessa raadollisuudessaan on se, että yli 50 -vuotiaiden on
nykyisten palkka- ja muiden työvoimakustannusten vallitessa mahdoton
päästä työmarkkinoille, mikä näkyy masentavan alhaisissa työllisyysasteissa.
Tämä tosiasia pitäisi rehellisesti tunnustaa, ja mieluummin luopua ikääntyviä
koskevasta minimipalkkanormeista kuin nykyiseen tapaan työntää ihmisiä en-
nen aikojaan toimeentulotuella ja eläkeputkeen. On outoa, että monet joiden

mielestä suurisuuntainen maahanmuuttoa on ainoa ratkaisu huoltosuhde- ja kestävyysvajongelmiimme, ovat kyllä halukkaita laistamaan palkanormeista maahanmuuttajien osalta puhumattakaan positiivisen syrjinnän kaitaisista menetelmistä. Ainakin Ruotsissa ehdotus työnantajamaksujen poistamisesta maahanmuuttajilta 2-3 vuodeksi on keskustelun aiheena ja jopa paikallinen keskusjärjestö LO on hankkeen takana.² Maahanmuutosta riippumatta työmarkkinoiden toiminnan pitää muuttua, palkkojen ja työaikojen pitää joustaa olennaisesti enemmän kuin nykyään. Sen ei pitäisi olla mikään ongelma maassa, jossa yksi maailman parhaista – jos ei paras sosiaaliturvajärjestelmä.

Ongelmana eivät kuitenkaan ole vain ikääntyneet. 15-30 -vuotiaiden ikäryhmissä on aivan liikaa (peräti 70 000?) niitä, jotka eivät tee työtä tai kouluttaudu. He ovat hyvinvointivaltion vähemmän viattomia uhreja, joiden suhteen valtiolta vaikuttaa täysin kädettömiltä ja poliitikot tapansa mukaan sulkevat silmänsä koko ongelmalta. Kokeiltavana oleva ”kansalaispalkka” tuskin auttaa tilannetta, päinvastoin, se tavallaan legitimisoi onnettoman tilanteen. Mitään järkeä ei kuitenkaan ole niinä, että meidän pitäisi muuttaa maahanmuuttopolitiikan peruseriaatteita vain siksi, että vapaamatkustajien rauhaa ei tarvitsisi häiritä.

Toki koulujärjestelmässäkin on paljon sellaista löysää, jonka karsiminen vapauttaisi ihmisiä työelämään. Yksi esimerkki on ruotsin kielen tapainen turhake, joka oppimiseen menee melkein yksi kalenterivuosi ja samalla se takamatka, joka suomalaisilla on pienen kotimaisen äidinkielenä takia suhteessa maailmankieliä puhuviin, entisestään pidentyy. Mutta kouluissa ja yliopistoissa on paljon muutakin, joka on sinne jäänyt historian saatossa (niin kuin esimerkiksi uskonto ja maantiede), ajoilta, jolloin ainoa tiedonvälityskanava oli kirkonmenojen yhteydessä levitetty kuulutukset. Vaikka koulujärjestelmää (ylioppilastutkintoa) ”uudistetaan joka vuosi, minkäänlaista rohkeutta ei ole tehdä todellisia muutoksia, joissa siirryttäisiin myös ainevalinnoissa nyky aikaan. Kansainvälinen kilpailu kovenee kaiken aikaa ja se edellyttäisi suomalaisilta parasta mahdollista kielitaitoa ja osaamista kovissa tiedeaineissa, niin kuin matematiikassa. Mutta Suomessa oppiaineiden jyvitys ei ole taloudellinen tai tieteellinen vaan puoluepoliittinen riitakysymys. Lisäksi yhteiskunnassa, ja erityisesti koulutusihmisten keskuudessa elää vahvana ajattelutapa, jonka mukaan ”koulutus on arvo sinänsä”, koulutuksen pitää olla ”laaja-alaista”³, ”yleissivistystä ei ole koskaan liikaa” ja kaikki muu samanlainen hölynpöly. Kaikki varmaan ymmärtävät, että eläkepolitiikkaa ei voi delegoida eläkeläisjärjestöille. Mutta täysin luonnollisena pidetään, että työmarkkinakysymykset ulkoistetaan työmarkkinajärjestöille ja koulutuspolitiikka koulutusalan etujärjestöille ja muille itseään ammattilaisina pitäville. Listaa voisi jatkaa ainakin rahoitusmarkkinoilla ja maataloudella. Koska yhteiskunta kaikissa tapauksissa vastaa kustannuksista, luulisi, että se tekee päätökset, eivätkä määritelmän mukaan jäävät markkinaosapuolet.

Järkevässä politiikassa – koskee se sitten taloutta tai muita asioita – päätöksenteko ei voi perustua edellä mainitun kaltaisiin fraaseihin, yhtä vähän kuin väitteisiin: ”ihmisarvo on jakamaton”, ”pakolaispolitiikkaa ei voi arvioida rahassa”, ”ihminen on kokonaisuus”, ”rahalla ei mitata kaikkea”. Politiikalla pitää olla konkreettiset ja kaikkien todennettavissa olevat perustelut, politiikan vaikutuksista pitää kyetä esittämään analyttisiä arvioita ja politiikan pitää olla kansalaisten enemmistön kannan mukaista. Ja mitä tärkeintä politiikasta pitää kyetä keskustelemaan ilman, että sanotaan, että politiikalla ei ole vaihtoehtoa, tai politiikan vaihtoehto on katastrofi tai, että politiikkaan epäilevästi suhtautuvat ovat älyllisen holhouksen tarpeessa. Jos keskustelua ei voi käydä asia-argumentein, tuskin muukaan logiikka on kunnossa.

Maahanmuuttoasiassa suurin ongelma ei ehkä kuitenkaan ole keskustelu, vaan päätöksenteko. Olenainen kysymys on, onko politiikka kansalaisten enemmistön tahdon mukaista. Kysymykseen on vaikea vastata, koska asiaa ei koskaan ole asetettu kansalaisten tai eduskunnan päätettäväksi. Toki poliittisilla päättäjillä on omat mielipiteensä, ja moni on lausunut ne ääneen, mutta jos päätetään, että talouden ongelmat todelliset tai kuvitellut yritetään ratkaista suurisuuntaisella maahanmuutolla, kai asia on sitä suuruusluokkaa, että se pitäisi tuoda eduskuntaan tai kansanäänestykseen poliittisen mandaatin saamiseksi kansalaisilta. Ei kai riitä se, että pääministeri kertoo mielipiteensä asiasta TV-haastattelussa, tai hallitusohjelmassa on kahdenkymmenen sivun liirum-laarum -tekstin joukossa lause, jossa hallitus kertoo edistävänsä maahanmuuttoa ja kotoutumista.⁴ Maahanmuutosta on tullut ennennäkemätön kiistakysymys suomalaisessa yhteiskunnassa. Ainakin osasy siihen on se tapa, jolla asioista on päätetty (tai on oltu päättämättä).

Tänäkin päivänä on epäselvää, mikä on valtion täsmällinen linja maahanmuuton suhteen? Onko olemassa jokin määrällinen ”tavoite”, minimi tai maksimi? Mihin laskelmiin tukeudutaan arvioitaessa maahanmuuton ”tarvetta” ja ”kannattavuutta”? Valikoidaanko maahanmuuttajia tai aiotaanko valikoida? Jos valikoidaan, millä kriteereillä? Luulisi, että Suomen kaltaisessa sivistysvaltiossa selkeä vastaus näihin kysymyksiin löytyisi valtioneuvoston Internet-sivuilta, mutta sitä lienee turha odottaa. Tekee vielä mieli kysyä, montako akateemista tutkimusta aiheesta on Suomessa tehty? Yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen sentään käytetään lähes sata miljoonaa euroa julkisen sektorin rahoja vuosittain: onko tämä liian vähäpätöinen tutkimusongelma? Eikö meidän todellakaan tarvitse tietää; riittääkö, että vain ”tuntee”?

1 OECD mukaan Suomessa sosiaali- ja työmarkkinoille siirtyvän efektiivinen veroaste on yksi korkeimmista OECD-maiden joukossa. Veroaste niillä, joiden palkka on 50 % keskimääräisistä palkoista, on OECD:n laskelmien mukaan lähes 90 %. Ks. IMF (2016)

2 Svenska Dagbladet 6.3.2017: ”LO föreslår utbildningsjobb med lägre lön”; SVT Nyheter 5.2.2017: ”C vill ha lägre löner för nyanlända”. Ruotsissa keskustelu pyörii tosin aivan eri kierroksilla kuin Suomessa. Onhan paikallisen keskustapuolueen puheenjohtaja esittänyt, että Ruotsi voisi ottaa vastaan jopa 30 miljoonaa maahanmuuttajaa (Expressen 25.9.2011: ”Här provoceras Lööf av SVT-journalistens fråga”).

3 Laaja-alaisuus on Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan suomeksi ilmeisesti seuraavaa: ”Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta” ja se koostuu seuraavista moduleista: ajattelu ja oppiminen, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutustaidot ja ilmaisu, monilukutaito, TVT-osaaminen (?), työelämätaidot ja yrittäjyys, osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen.

4 Eli tarpeelliseksi katsottu tieto löytyy Sipilän hallitusohjelman seuraavista lauseista: ”Hallitus edistää Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperäistä maahanmuuttoa. Koko Eurooppa ikääntyy ja joutuu ratkomaan siitä johtuvia julkistalouden alijäämäongelmia. Maahanmuuttajat vahvistavat Suomen innovaatiokykyä ja osaamista tuomalla oman kulttuurinsa vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Entistä useampi suomalainen nuori opiskelee ulkomailla ja joudumme kilpailemaan myös heistä.” Hieman epäselväksi jää ainakin, miten maahanmuutto Suomen vähentää suomalaisten maahanmuuttoa ulkomaille, mutta ehkä siinä sittenkin on jokin mekanismi.

9. LOPUKSI

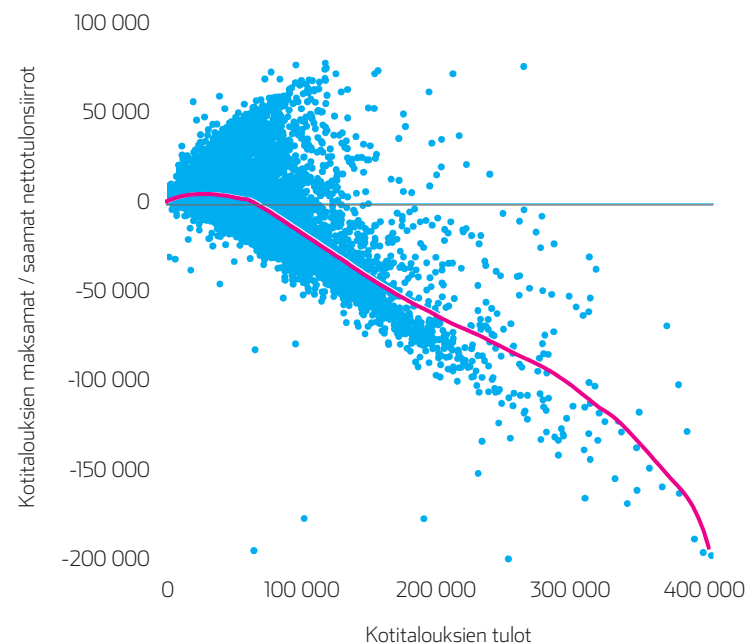
Jos eläisimme markkinataloudessa, jossa ei olisi julkista sektoria, hinnat ja palkat olisivat täysin kilpailullisia ja joustavia ja vielä kaikki ulkoisvaikutukset saataisiin markkinoiden piiriin, ei maahanmuutto olisi sen paremmin ongelma kuin ratkaisukaan. Mutta Suomi ei ole sellainen maa; julkiset menot julkisten ilmaispalvelusten tai tulonsiirtojen muodossa ovat 120 miljardia euroa, lähes 60 % suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Työ- ja hyödykemarkkinoiden toiminta on kaukana ideaalista ja muutoinkin taloudessa on lukematon määrä rajoituksia ja epätäydellisyyksiä. Siksi on väärin olettaa, että maahanmuuton osalta päteisivät samat lainalaisuudet kuin oppikirjamalleissa; eivät ne päde edes Yhdysvalloissa. Samalla tavalla on torjuttava ajatus siitä, että historialliset tilastolliset riippuvuudet siirtolaisuudessa ja maahanmuutossa toistaisivat itseään kaikissa maissa, Suomi mukaan lukien.

Edellä on yritetty useaan otteeseen korostaa sitä, miten suuri merkitys ja lähtömaan ja vastaanottajamaan olosuhteilla, tekniikalla, kulttuurisella taustalla ja osaamisella. Suomessa on valitettavasti ylenkatsottu kaikkia näitä eroavaisuuksia ja kuviteltu julkisen vallan voivan hoitaa ne niin kuin kaikki muutkin yhteiskunnan epätäydellisyydet. Koska se on mahdotonta jo pelkästään siitä syystä, että yhteiskunnan sosiaalinen pääoma ei ole riippumaton politiikan sisällöstä, maahanmuutto nykymuodossaan johtaa ongelmiin palkkakehityksen, tulonjaon ja julkisen sektorin tasapainon kannalta.

Jatkossa politiikan on pakko olla sofistikoituneempaa: se ei voi pelkistyä vain yhteen lauseeseen ”tarvitsemme maahanmuuttoa”, vaan vähimmilläänkin se vaatii huolellista selvitystä siitä, miten asiat pitää järjestää: keitä halutaan, millä mekanismeilla halutut ihmiset saadaan tulemaan Suomeen ja pysymään Suomessa. Suomen suurin haaste tulevaisuudessa ei sitä paitsi välttämättä ole ihmisten ”saaminen” Suomeen vaan osaavimpien ihmisten muutto ulkomaille. Sekin vaatisi huolellista paneutumista ja tieteellistä lähestymistapaa. Huippuunsa viritetty julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen – ja samalla huippukireän verotuksen järjestelmä, ei suinkaan vaikuta siirtolaisvirtoihin samalla tavalla virtojen suunnasta riippumatta. Jo pelkästään tämän oivaltaminen olisi tärkeää, puhumattakaan siitä, että politiikka palvelisi kansakunnan tarpeita oikealla tavalla.

Liite 1.

KOTITALOUKSIEN TULOT JA NETTOTULONSIIRROT 2015

Liite 2.

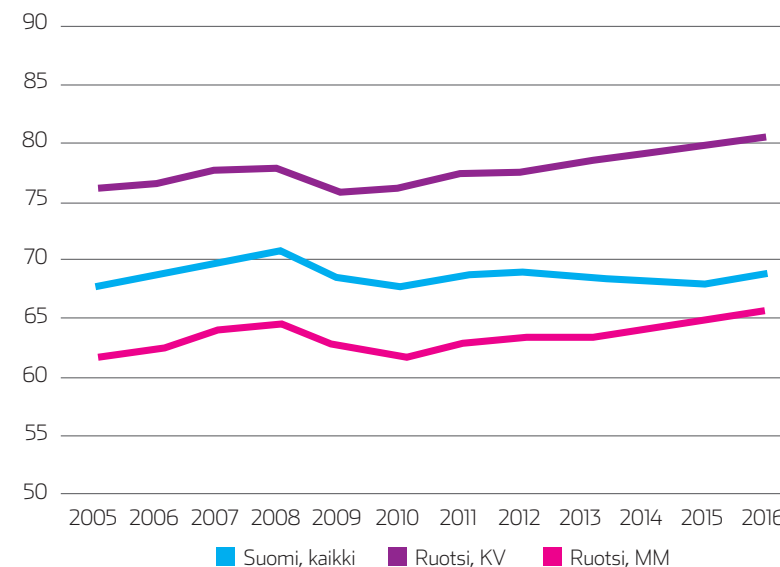
TUOTANNONTEKIJÄTULOT KANSALAIKUUDEN MUKAAN RUOTSISSA 2015

Kansalaisuus	tulot, SEK
Ruotsi	313 989
Ulkomaat (kaikki)	218 988
Ulkomaat: 0-2 vuotta Ruotsissa	45 675
3-4 Ruotsissa	115 222
5-9 Ruotsissa	162 350
10-19 Ruotsissa	238 325
20 ja yli Ruotsissa	287 420
Pohjoismaat	300 978
EU27 pl. Pohjoismaat	253 574
Muu Eurooppa	248 568
Aasia	170 189
Afrikka	142 978
Etelä-Amerikka	253 212
Pohjois-Amerikka	247 526

Luvut ovat mediaanituloja (tuloja, joiden alapuolella on 50 % tulonsaajista).
 Tuotannontekijätuloja ovat palkkatulot, yrittäjä- ja omaisuustulot.
 Lähde: Ruotsin tilastokeskus

Liite 3.

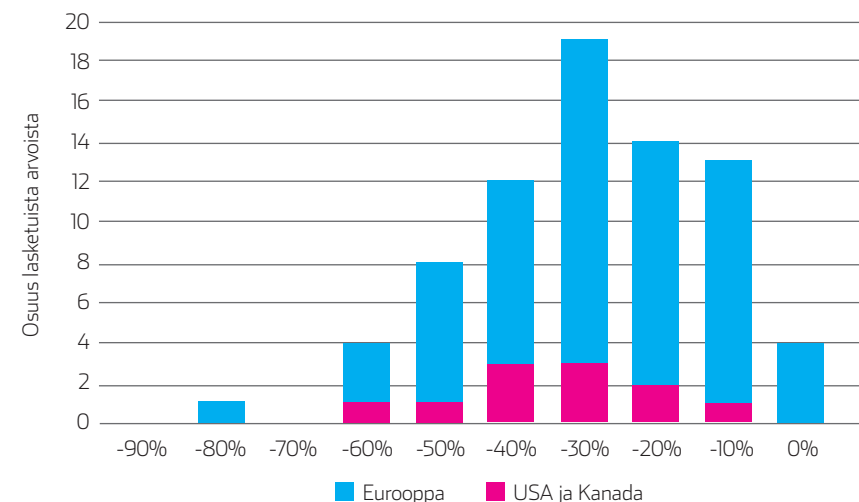
TYÖLLISYYSASTEET SUOMESSA JA RUOTSISSA 2005-2016

KV viittaa kantaväestöön ja MM maahanmuuttajiin. Mukana ovat 15-64 -vuotiaat.
 Lähde: Tilastokeskus ja Statistics Sweden.

Liite 4.

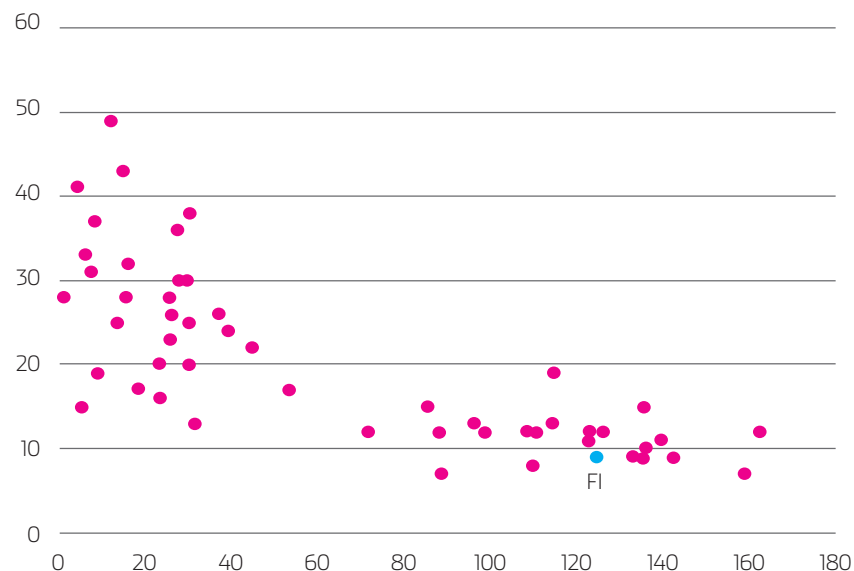
MAAHANMUUTTAJIEN PALKKOJEN POIKKEAMA KANTAVÄESTÖÖN VERRATTUNA

Yhdeksän tutkimuksen (ja 75 laskelman) perusteella laskettu arvio siitä, miten paljon maahanmuuttajien (taustamuuttujilla kontrolloidut) palkat poikkeavat kanta-
 väestön palkoista. Alemmat pylväät koskevat Pohjois-Amerikkaa ja ylemmät
 Eurooppaa. Lähde: IMF 2016

Liite 5.

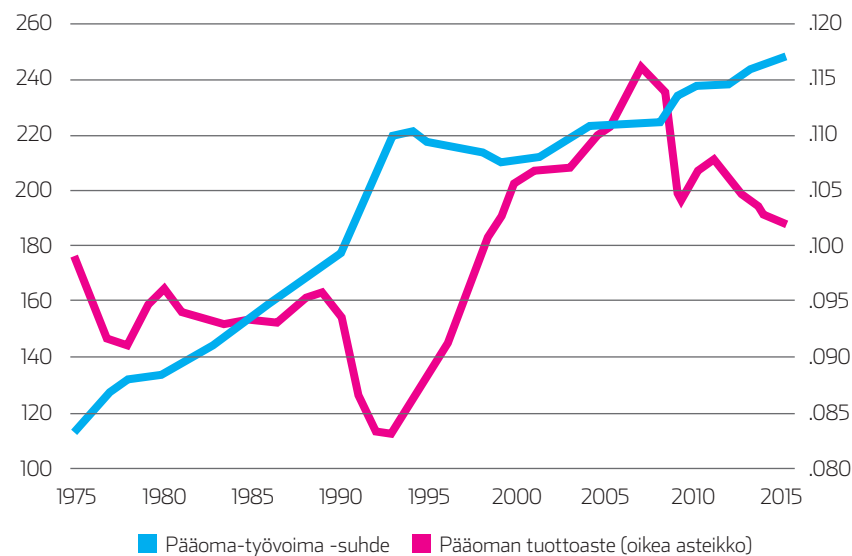
PÄÄOMAN TUOTTOASTE JA PÄÄOMAINTEENSIVISYYS ERI MAISSA

y-akselilla mitataan pääoman tuottoastetta, %, ja x -akselilla pääomaintensiivisyyttä (pääoma/työvoima-suhdetta). Lähde Caselli & Feyrer (2007). FI viittaa Suomen arvoihin. Alhaisin (korkein) tuottoaste on Kreikalla (Salvadorilla) ja korkein (alhaisin) pääomaintensiivisyys Norjalla (Burundilla).

Liite 6.

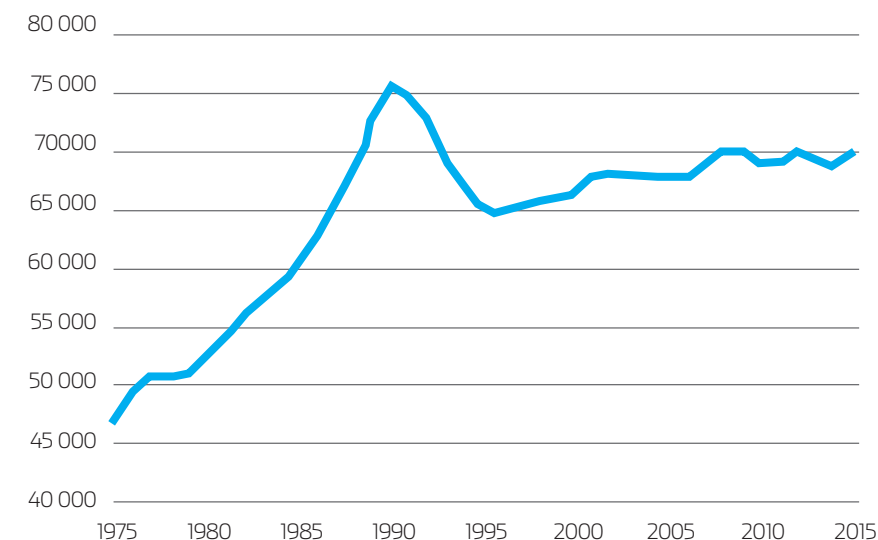
PÄÄOMAN TUOTTO JA PÄÄOMAINTEENSIVISYYS SUOMESSA

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito. (Netto)pääoma on mitattu vuoden 2010 hinnoin. Tuottoaste on laskettu CD -tuotantofunktiota vastaavasta kaavasta.

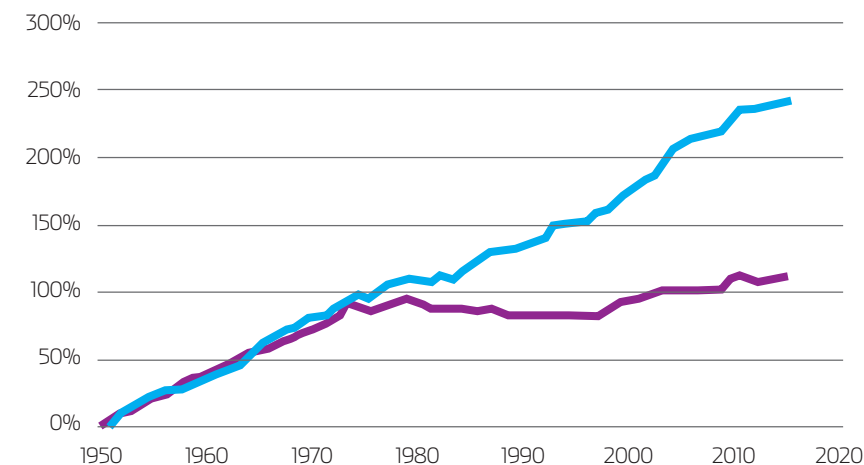
Liite 7.

TUOTANNOLLINEN (NETTO)PÄÄOMA SUOMESSA 1975-2015

Luvut ovat miljoonia euroja vuoden 2010 hinnoin. Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito.

Liite 8.

TUOTTAVUUDEN JA REAALIPALKKOJEN KEHITYS
USA:SSA SOTIEN JÄLKEEN

Lähde: Economic Policy Institute ja Bivens, J. and L. Mishel (2015). Vuoden 1973 jälkeen keskimääräiset reaalitytulot ovat kasvaneet 42.5 % mutta mediaanirealitytulot vain 8.7 %. Keskimääräisten tulojen ja mediaanitulojen poikkeava kehitys viittaa siihen, että tuloerot ovat kasvaneet, eli hyvätuloisten tulot ovat kasvaneet enemmän kuin pienituloisten.

Liite 9.

TURVAPAIKANHAKEMUKSET JA TULOTASO

Maa	BKT henkeä kohden	Hakemukset/väestö, %
Itävalta	39400	1,028
Belgia	36600	0,398
Bulgaria	6300	0,283
Kroatia	10400	0,005
Kypros	20800	0,267
Tšekin tasavalta	15800	0,014
Tanska	47800	0,370
Viro	15400	0,018
Suomi	38200	0,591
Ranska	32800	0,115
Saksa	37100	0,587
Kreikka	16200	0,122
Unkari	11100	1,797
Islanti	45700	0,105
Irlanti	55100	0,071
Italia	27000	0,137
Latvia	12300	0,017
Liechtenstein	73000	0,401
Liettua	12900	0,011
Luxemburg	89900	0,445
Malta	21400	0,430
Hollanti	40000	0,266
Norja	67100	0,602
Puola	11200	0,032
Portugali	17300	0,009
Romania	8100	0,006
Slovakia	14500	0,006
Slovenia	18700	0,013
Espanja	23200	0,032
Ruotsi	45600	1,667
Sveitsi	73000	0,479
Iso-Britannia	39600	0,062

Lähde: Eurostat ja IMF:n World Development Indicators -tietokanta. Luvut koskevat vuotta 2015.

Liite 10.

TOIMIALOITTAISIA TIETOJA

Toimiala	K	Y	Y/K	tuottoaste, %
Toimialat yhteensä	670211	180714	0,270	8,9
Maa-, metsä- ja kalatalous	19889	4443	0,223	7,4
Kaivostoiminta ja louhinta	3117	551	0,177	5,8
Tehdasteollisuus	58728	30652	0,522	17,2
Energiahuolto: vesi- ja jätehuolto	35346	5985	0,169	5,6
Rakentaminen	5243	11481	2,190	72,3
Kauppa	14340	16886	1,178	38,9
Kuljetus ja varastointi	16352	8914	0,545	18,0
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	2254	3016	1,338	44,2
Informaatio ja viestintä	10417	10463	1,004	33,1
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1566	5151	3,289	108,5
Kiinteistöalan toiminta	367448	22870	0,062	2,1
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toim.	10025	15111	1,507	49,7
Julkinen hallinto ja sosiaalivakuutus	68419	11226	0,164	5,4
Koulutus	22488	10264	0,456	15,1
Terveys- ja sosiaalipalvelut	18783	18046	0,961	31,7
Muut palvelut	15796	5655	0,358	11,8
Kotitalouspalvelut	0	254	0,000	0,0

K viittaa nettopääomakantaan ja Y bruttoarvonlisään. Molemmat luvut koskevat vuotta 2015 ja ovat käypähintaisia. Tuottoaste on laskettu CD -tuotantofunktiota vastaavasta kaavasta.

Acemoglu, D. and P. Restrepo (2016) Secular Stagnation? The Effect of Aging on Economic Growth in the Age of Automation, NBER Working Paper 23077.

Alden, L. and M. Hammarstedt (2016) Flyktinginvandring Sysselsättning, förvärvsinkomster och offentliga finanser. Rapport till Finanspolitiska rådet. Stockholm 2016/1 <http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.21a8337f154abc1a5dd2876a/1463335875126/Underlagsrapport+2016+1+Ald%C3%A9n+och+Hammarstedt.pdf>

Alesina, A. and E. Glaeser (2004) Fighting Poverty in the US and Europe. A World of Difference. Oxford University press. Oxford.

Alesina, A., R. Baqir and W. Easterley (1999) Public Goods and Ethnic Divisions. Quarterly Journal of Economics 114, 1243-1284.

Akgündüz, Y., M. van den Berg and W. Hassink (2015) The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey, IZA Discussion Papers 8841, Institute for the Study of Labor (IZA).

Angrist, J. and A. Kugler (2003) Protective or counter-productive? Labor market institutions and the effect of immigration on EU natives, The Economic Journal, 113, 302-331.
Arviontineuvosto (2017) Economic Policy Council Report 2016. VATT, Helsinki.

Ashraf, Q. and O. Galor (2008) Malthusian Population Dynamics: Theory and Evidence. Mimeo, Brown University. https://www.brown.edu/academics/economics/sites/brown.edu/academics/economics/files/uploads/2008-6_paper.pdf

Bauer T., D. Cobb-Clark, V. Hildebrand and M. Sinning. (2011). A comparative analysis of the nativity wealth gap. Economic Inquiry. 49 (4), 989-100.

Bivens, J. and L. Mishel (2015) Understanding the Historic Divergence Between Productivity and a Typical Worker's Pay: Why It Matters and Why It's Real. Economic Policy Institute. Briefing Paper 406.

Borjas, G., (2015) "The Wage Impact of the Marielitos: A Reappraisal", NBER Working Paper No. 21588, National Bureau of Economic Research (revised in July 2016).

Borjas, G. (2013) The analytics of the wage effect of immigration, IZA Journal of Migration, 2-22.

Borjas, G. (2009) The analytics of the wage effect of immigration, NBER Working Paper 14796, National Bureau of Economic Research

Borjas, G. (2003) The labor demand curve is downward sloping: reexamining the impact of immigration on the labor market, Quarterly Journal of Economics 118, 1335-1374.

Borjas, G. (1999) The Economic Analysis of Immigration. In Handbook of Labor Economics, Vol 3. (Edited by O. Ashenfelter and D. Card). Elsevier Science, Dordrecht, 1697-1760.

Bratsberg, B., O. Raaum and K. Roed (2016) Job loss immigrant labor performance. IZA Discussion Paper 9729.

Broadberry, S., B. Camobell and B. van Leeuwen (2010) English medieval population: reconciling time series and cross sectional evidence. University of Warwick (mimeo)

Busk, H., S. Jauhiainen, A. Kekäläinen, S. Nivalainen ja T. Tähtinen (2016) Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 06/2016, ETK, Helsinki.

Cahuc, P and A. Zylberberg (2004) Labor Economics. The MIT Press, Cambridge MA

Card, D. (1990) The impact of the Mariel Boatlift on the Miami labor market, Industrial and Labor Relations Review, 43(2), 245-257.

Caselli, F. and J. Feyrer (2007) The Marginal Product of Capital. Quarterly Journal of Economics, 535-568. <https://personal.lse.ac.uk/caselli/papers/MPK.pdf>

Carrington, W. and P. De Lima (1996) The impact of 1970s repatriates from Africa on the Portuguese labor market, Industrial and Labor Relations Review, 49, 319-330.

Clark, G. (2005) The Condition of the Working Class in England, 1209-2004 Journal of Political Economy 113(6) 1307-1340. <http://www.jstor.org/stable/10.1086/498123>.

Dustmann, C., Fabbri, F. and I. Preston (2005) The Impact of Immigration on the British Labour Market, The Economic Journal, 115(507), 324-341.

Dustmann, C., A. Glitz and T. Frattini (2008) The labour market impact of immigration, Oxford Review of Economic Policy, 24(3), 477-494.

Dustmann, C., U. Schönber and J. Stuhler (2016a) Labor Supply Shocks, Native Wages, and the Adjustment of Local Employment. IZA DP 10114.

Dustmann, C., U. Schönberg, and J. Stuhler (2016b) The Impact of Immigration: Why Do Studies Reach Such Different Results? Journal of Economic Perspectives 30(4), 31-56.

Edo, A. (2016) How do rigid labor markets absorb immigration? Evidence from France. IZA Journal of Migration 5:7, 1-20.

EMPL (2016) Labor market integration of refugees: Strategies and good practices. Study for the EMPL Committee. European Parliament. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578956/IPOL_STU\(2016\)578956_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578956/IPOL_STU(2016)578956_EN.pdf)

Fox W. F. and T. Gurley (2006), Will Consolidation Improve Sub-National Governments? Policy Research Working Paper 3913, World Bank.

Friedenberg, R. (2001) The impact of mass migration on the Israeli labor market" Quarterly Journal of Economics 116, 1373-1408

Fratzscher, M. and S. Junker (2015) Integrating refugees: A long-term, worthwhile investment. DIW Economic Bulletin 45+46. 612-617.

Gerdes, C. (2011) The impact of Immigration on the Size of Government: Empirical Evidence from Danish Municipalities. The Scandinavian Journal of Economics 113(1), 74-79.

Glitz, A. (2012) The Labor Market Impact of Immigration: A Quasi-Experiment Exploiting Immigrant Location Rules in Germany, Journal of Labor Economics, 30(1), 175-213.

Greenwood, M., G. Hunt and U. Kohli (1996) The short-run and long-run factor-market consequences of immigration to the United States, Journal Regional Science, 36, 43-66.

Hanson, G. and C. McIntosh (2016) Is the Mediterranean the New Rio Grande? US and EU Immigration Pressures in the Long Run. *Journal of Economic Perspectives* 30(4), 57–83.

Hirschleifer, J. (1966) Disaster and recovery: The Black Death in Western Europe. *Rand Memorandum*, RM-4700.

Hunt, J. (1992) The impact of the 1962 repatriates from Algeria on the French labor market, *Industrial and Labor Relations Review*, 556–572.

Holmøy, E. and B. Strøm (2012), *Makroekonomi og offentlige finanser i ulike scenarier for innvandring* (Macroeconomics and Government Finances in Different Immigration Scenarios), Report No. 15/2012, Statistics Norway.

IMF (2016) The refugee surge in Europe: Economic Challenges. IMF Staff Discussion Note 2/16.

IMF (201) World Economic Outlook: Chapter 3, Understanding the declining labor share. IMF Washington.

Jofre-Monseny, J., P. Sorribas-Navarro and J. Vázquez-Grenn (2016) Immigration and local spending in social services: evidence from a massive immigration wave. *International Tax and Public Finance* 23, 1004–1029.

Joravsky, D. (1970) *The Lysenko Affair*. University of Chicago Press, Chicago.

Kiwi (2017) <https://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v67n4/67n4p113.html>

Liebig, T. and J. Mo (2013), The Fiscal Impact of Immigration in OECD Countries, *International Migration Outlook 2013*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2013-6-en.

Longhi, S., P. Nijkamp and J. Poot (2010) Joint impacts of immigration on wages and employment: review and meta-analysis, *Journal of Geographical Systems*, 12 (4), 355–387.

Lundborg, P. (2013) Refugees' Employment Integration in Sweden: Cultural Distance and Labor Market Performance. *Review of International Economics* 21(2), 219–232.

Matha, T., A. Porpiglia and E. Sierminska (2011) The immigrant/native wealth gap in Germany, Italy and Luxembourg. *ECB Working Paper* 1302.

Miettinen, H. and S. Varhe (2005) Municipality survey (in Finnish Kaupunkipalvelututkimus 2001, FSD1205, version 2.1 (2005-05-18). Helsinki, Efektia and Tampere, Social Sciences data archives.

Moore, S. (2013) What Would Milton Friedman Say? by Stephen Moore, *Wall Street Journal*, May 29, 2013, discusses how Friedman's belief that the welfare state and immigration were incompatible did not mean he opposed immigration.

Munro, J. (2004) Before and After the Black Death: Money, Prices, and Wages in Fourteenth-Century England. University of Toronto, Department of Economics, Working paper 24.

Murillo-Huertas, I. and H. Simón (2017) Immigrant relative wages at the great recession: evidence with matched employer-employee data for Spain, *Bulletin of Economic Research* 69(1), 77–107.

Myrskylä, P. ja T. Pyykkönen (2015) EVA Analyysi: Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei selviä ilman maahanmuuttoa. EVA, Helsinki.

Mäkelä, E. and M. Viren (2016) Migration effects on municipalities' expenditures. *Ace Discussion Paper* 113.

Nannestad, P. (2007) Immigration and the welfare states: A survey of 15 years of research. *European Journal of Political Economy* 23, 512–532.

OECD (2016) *Perspective of Global Development: International Migration in a Shifting World*. OECD, Paris.

Ostby, L. (2016) Refugees in Norway. *Statistik Sentralbyrå (Norway)* <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/refugees-in-norway>

Pekkala, S., W. Kerr, Ç. Özden, and C. Parsons (2016) Global Talent Flows. *Journal of Economic Perspectives* 30(4), 83–106

Razin, A., Sadka, E., and P. Swagel (2002) Tax burden and migration: A political economy theory and evidence. *Journal of Public Economics* 85, 167–190.

Riihelä, M, R. Vaittinen and R. Vanne (2015) Väestörakenne ja talouskehitys – ikäryhmät Suomen taloudessa, ETK Publications 7/20149 (In Finnish). http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/rap_07_2014_netti.pdf

Salminen, S. (2015) *Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 1: Toteutuneet julkisentalouden tulot ja menot*, Suomen Perusta, Helsinki.

Sarvimäki, M. (2017) Labor Market Integration of Refugees in Finland. *VATT Research Reports* 185

Sinn, H.-W. (2005) Europe's Demographic Deficit A Plea For A Child Pension System. *De Economist* 153(1), 1–45. <http://link.springer.com/article/10.1007/s10645-004-8084-1>

Storelesletten, K (2003) Fiscal Implications of Immigration – A Net Present Value Calculation. *The Scandinavian Journal of Economics* 105(4), pp. 487–506.

Ukraina (2017) <https://globalvoices.org/2016/04/23/how-ukraine-is-dealing-with-the-european-refugee-crisis/> & <http://belarusdigest.com/story/belarus-produces-more-refugees-it-saves-18408>

Vartiainen, J. (2013) Työvoiman tehokkaaseen käyttöön. *Tehokkaan tuotannon tutkimussäätiö*, No. 3. Helsinki.

Miten euroalue kehittyy? (2013)

Euro vai ei? – Eurokriisi ja Suomen vaihtoehdot (2013)

Kunnat kuntoon! – Puheenvuoroja kuntien ongelmista ja mahdollisuuksista (2014)

Kohti parempaa Eurooppaa (2014)

Suomen talous ja talouspolitiikan linja – Miten Suomi saadaan uudelleen nousuun? (2014)

Vapaaehtoinen ruotsi on hyvinvointietu – Suomenkielisten näkökulma kielipolitiikkaan (2014)

Venäjä: uhka vai mahdollisuus? – Avointa keskustelua Suomen Venäjä-suhteesta (2014)

Kansankodin kuolinvuoteella - Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto (2015)

Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta (2015)

Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous – Osa 1: Toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot (2015)

Punavihreä kupla – Perussuomalaiset ja media (2015)

Siirtolaiskriisi – puheenvuoroja muuttoliikkeen syistä ja seurauksista (2015)

Onko Euro pelastettavissa? – EMU:n kehittämisohdotusten arviointia ja Suomen linja (2016)

Turvallisuus uhattuna – maahanmuutto, turvallisuustilanne ja kansalaispartiot (2016)

Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet – imagon suojelusta rajojen suojeluun (2016)

Epäneutraali sukupuolikirja – näkökulmia sukupuolikeskusteluun (2016)

Integraatio vastatulessa – kuinka Brexit ja Trump-ilmiö haastavat globalisaation ja federalismin (2016)

Me – ajatuksia perussuomalaisuudesta (2016)

Maahanmuutto – talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu? (2017)

